

Registered Under R.N.I. No. GUJGUJ/2023/84401

વિશ્વ ઉમિયાધામ – જાસપુર, અમદાવાદ
(ISO 9001:2015 - Approval No. 00044220)

UMA SRUSHTI ઉમાસ્તુતિ

₹ 40-00
₹ 50-00

આસ્થા, એકતા અને શક્તિનું ધામ | ૦૧ ઓક્ટોબર, ૨૦૨૪

Published on - 01 October, 2024

એક વૈશ્વિક વિચારધારા

તંત્રી-ડૉ. પ્રભુદાસ આર્. પટેલ
Editor-Dr. Prabhudas I. Patel

ॐ સર્વમંગલ માંગલ્યે શિવે સર્વાર્થ સાધિકે ।
શરણ્યે ત્ર્યમ્બકે ગૌરી નારાયણી નમોઽસ્તુતે ॥

વિશ્વ ઉમિયા ફાઉન્ડેશનની સર્વ વાચક મિત્રોને નવરાત્રિની શુભેચ્છાઓ

વિશ્વ ઉમિયાધામ સામાજિક સશક્તિકરણ કેન્દ્ર

૧૦૦ વીધા જમીન એક હજાર કરોડનો સામાજિક પ્રોજેક્ટ

“આસ્થા - એકતા અને ઊર્જાનું ધામ”

સ્કીલ યુનિવર્સિટી

છાત્રાલય

સ્પોર્ટ્સ કોમ્પ્લેક્સ

અદ્યતન હોસ્પિટલ

ઉમાસૃષ્ટિ

મેટ્રીમોનિયલ સર્વિસીસ

ઉમાછત્ર

સમાધાન પંચ

કાનૂની માર્ગદર્શન

ઉમા લગ્ન સંસ્કાર

મેડિકલ સહાય

નિ:શુલ્ક શિક્ષણ સહાય

ગુજરાતી વિદ્યાર્થીઓને કેનેડામાં મદદ

વિશ્વ ઉમિયાધામ - અમદાવાદમાં નિર્માણ થનાર - મંદિરની વિશેષતા - સુવિધાઓ

- ★ જગતજનની શ્રી ઉમિયા માતાજીનું વિશ્વનું સૌથી મોટું અને ૫૦૪ ફૂટ ઊંચું મંદિર
- ★ જગત જનની મા ઉમિયાનું આસન જમીનથી ૫૧ ફૂટ ઊંચું રહેશે.
- ★ દેવોના દેવ મહાદેવનું પારાનું વિશાળ શિવલિંગ, ગણપતિ દાદા તથા કાળભૈરવ મંદિરનું નિર્માણ.
- ★ અત્યાધુનિક ટેક્નિકલ પદ્ધતિથી મંદિરનું બાંધકામ તથા ધ્વજ બદલવા માટે હાર્ડરો મિકેનીકલ સિસ્ટમ.
- ★ ૩૦૦ ફૂટની ઊંચાઈ પર વ્યૂ ગેલેરી કે જ્યાંથી આબુબાબુના સમગ્ર વિસ્તારને નિહાળી શકાશે.
- ★ જગતજનની મા ઉમિયાના દર્શન માટે એસ્કેલેટર તથા વ્યૂ ગેલેરી સુધી લીફ્ટની વ્યવસ્થા.
- ★ મંદિરના મુખ્ય ખંડમાં એક સાથે પાંચ હજાર ભક્તો મા ઉમિયાના દર્શન કરી શકે તેવી સુવિધા.
- ★ મંદિરના ગ્રાઉન્ડ ફ્લોર ઉપર બે કરતાં વધુ વાતાનુકૂલીન સત્સંગ હોલનું નિર્માણ.
- ★ વિકલાંગ અને વૃદ્ધોને મા ઉમિયાના મંદિર ગર્ભગૃહ સુધી જવા માટે ટ્રાવેલેટર / એસ્કેલેટરની સુવિધા.
- ★ યાત્રીઓ તથા દર્શનાર્થીઓ માટે રહેવા - જમવાની ઉત્તમ વ્યવસ્થા તેમજ શોપિંગ માટે હાર્ડપર માર્કેટની વ્યવસ્થા.
- ★ વિશ્વમાં પ્રથમ વાર સ્પેશિયલ લાઈટિંગ ઈફેક્ટ દ્વારા આઠમ, પૂનમ, અગિયારસ અને રાષ્ટ્રીય તહેવારોના દિવસે અલગ-અલગ પ્રકારની રોશનીથી મંદિર ઝળહળતું થશે જેથી અમદાવાદના રહીશોને જે તે તિથિની જાણકારી મળશે.
- ★ સંપૂર્ણ વાસ્તુશાસ્ત્ર અને હિન્દુધર્મ મુજબ ગર્ભગૃહનું બાંધકામ.
- ★ મંદિર પરિસરમાં વિશાળ બેઝમેન્ટ પાર્કિંગ.
- ★ સોનાના કળશથી મંદિરની ભવ્યતાનું નિર્માણ.
- ★ મંદિર પરિસરની આબુબાબુ જળાશયનું આયોજન.
- ★ અદ્યતન ભોજનાલય તથા પ્લાસ્ટિક ઝોન ફ્રી પરિસર.
- ★ સંપૂર્ણ ગ્રીન અને એનર્જી એફિસિયન્ટ મંદિર પરિસર.
- ★ પાટીદાર ઇતિહાસનું ભવ્ય મ્યૂઝિયમ.
- ★ બાળકો માટે ચિલ્ડ્રન પાર્કની વ્યવસ્થા.

The Cradle of Care

ENDOMETRIOSIS
CLINIC

INFERTILITY AND ART CLINIC

OBSTETRICS/GYNECOLOGY

FETAL
MEDICINE

GI SURGERY

COSMETOLOGY AND
GYNEC-COSMETOLOGY

ANESTHESIA

RADIOLOGY

PEDIATRICS &
NEONATAL CARE

DR. SANJAY PATEL

M.D. Diploma Endoscopy (Germany)
Endometriosis &
Gynaec Onco surgeon
Director

DR. SMEET PATEL

MBBS, MS, OB-GYN
Endometriosis &
Gynaec Onco surgeon
Director

DR. JAYA PATEL

MBBS, DGO
Consultant Obstetrician
& Gynaecologist

DR. RAVINA PATEL

MBBS, DGO
Consultant Obstetrician
& Gynaecologist

+91-9898036701

hello@mayflowerhospital.com

+91-79-27495001/02/03

"Mayflower House", Opp. - Police Helmet, Near Manav Mandir Temple, Drive-In Road, Ring Road Junction,
Memnagar, Ahmedabad - 380052, Gujarat, India

ઓક્ટોબર ૦૧, ૨૦૨૪
વર્ષ : ૦૩, અંક : ૧૮
સળંગ અંક : ૩૦
માલિક : વિશ્વ ઉમિયા ફાઉન્ડેશન
October 01, 2024
Year : 03, Ank : 18
Owner : Vishv Umiya Foundation

પ્રમુખ : આર. પી. પટેલ
President : R. P. Patel

મેનેજિંગ એડિટર : ડો. પ્રભુદાસ પટેલ
Managing Editor : Dr. Prabhudas I. Patel

પરામર્શકશ્રી
Consultant

પદ્મશ્રી-ડો. કુમારપાળ દેસાઈ પદ્મશ્રી-દેવેન્દ્ર પટેલ
Padmashri-Dr. Kumarpal Desai Padmashri-Devendra Patel

સંપાદક મંડળ :
ડો. હર્ષદ પટેલ
ડો. અશોક પટેલ
ડો. ઉત્પલ પટેલ
ડો. રૂપલ પટેલ

Editor Board :
Dr. Harshad Patel
Dr. Ashok Patel
Dr. Utpal Patel
Dr. Rupal Patel

સહસંપાદક : ધવલ માકડિયા **Co-Editor :** Dhaval Makadia
કલાનિર્દેશક : રેખા ચાવડા **Art Director :** Rekha Chavda

ફોટોગ્રાફી : સદ્વિદ્યા ટી.વી. ચેનલ
Photography : Sadvidhya TV Channel

લવાજમ :
દેશમાં : આજીવન (૧૦ વર્ષ) રૂ. ૩૫૦૦
પાંચ વર્ષ : રૂ. ૨૦૦૦
વિદેશમાં : આજીવન (૧૦ વર્ષ) ૫૦૦ ડોલર
પાંચ વર્ષ : ૩૦૦ ડોલર

Subscription Amount :
For India : Life Time (10 Year) Rs. 3,500
5 Year : Rs. 2,000
For USA : Life Time (10 Year) 500 \$
5 Year : 300 \$

ઈ-મેઇલ/e-mail : editorumasrushti@gmail.com

રજિ. ઓફિસ :
વિશ્વ ઉમિયા ફાઉન્ડેશન - વિશ્વ ઉમિયાધમ,
વૈષ્ણોદેવી મંદિરની સામે, એસ.જી.હાઈવે, જાસપુર રોડ,
તા. કલોલ, જી.ગાંધીનગર, ગુજરાત-૩૮૨૨૨૧

Regd. Office :
Vishv Umiya Foundation - Vishv Umiyadham,
Opp. Vaishnodevi Temple, S.G. Highway, Jaspur Road,
Ta. Kalol, Dist. Gandhinagar, Gujarat-382721
www.vishvumiyafoundation.org
E-mail: info@vishvumiyafoundation.org
www.facebook.com/VishvUmiyaFoundation
Phone: +91 72020 80333 / 222

મુદ્રક અને પ્રકાશક :
મુદ્રક : અનિલ ડી. ગોંડલિયા - કેવલ ઓફસેટ, બી/૮, જે. કે. એસ્ટેટ, દૂધેશ્વર, અમદાવાદ. પ્રકાશક : ડો. પ્રભુદાસ આર્ષ. પટેલ
વિશ્વ ઉમિયાધમ - જાસપુર, કલોલ, ગાંધીનગર ખાતેથી પ્રસિદ્ધ કર્યું.

Printer & Publishers :
Printed by Anil D. Gondaliya - Keval Offset,
B/8, J. K. Estate, Dhudeshwar, Ahmedabad &
Published by Dr. Prabhudas I. Patel at Vishv Umiyadham
Jaspur, Kalol, Gandhinagar

અનુક્રમણિકા

ક્રમ	લેખનું શીર્ષક	લેખક	પાના નં.
૧.	દુર્ગાસપ્તશતીના મંત્ર પ્રયોગો અને અનુભવસિદ્ધ મંત્રો	પ્રા. ડો. હર્ષદેવ માધવ	૦૬
૨.	વેદોનો દિવ્ય સંદેશ	પ્રહ્લાદભાઈ પટેલ (કામેશ્વર)	૦૮
૩.	શ્રી રામચરિત માનસ કથાસાર	ડો. પ્રભુદાસભાઈ પટેલ	૦૯
૪.	સર્વત્ર એક જ ચૈતન્ય વિલસી રહ્યું છે	ભદ્રાચુ વછરાજાની	૧૦
૫.	અર્જુનને શ્રીકૃષ્ણનો પ્રથમ ઉપાલંભ	ડો. અમૃત કાંજિયા	૧૨
૬.	મુજ જીવનમાં તુજ ઈચ્છા	પદ્મશ્રી ડો. કુમારપાળ દેસાઈ	૧૫
૭.	બાળકોના વલણોના સ્વસ્થ વિકાસમાં વાલીની ભૂમિકા	ગુલાબભાઈ જાની	૧૭
૮.	નારી, તું નારાયણી	શ્રી ભાણદેવજી	૨૦
૯.	જ્યાં દીકરી ત્યાં ગૃહસ્થાશ્રમ ધન્ય	નટવર આહલપરા	૨૧
૧૦.	નવરાત્રિ : શુદ્ધ સાધનાધારાનું અનુરણન	ડો. ભાવેશ જેતપરિયા	૨૩
૧૧.	બારડોલી સંગ્રામના સેનાની સરદાર	બી. જી. કાનાણી	૨૬
૧૨.	સગાં - વહાલાં	ડો. નરભેરામ જે. રાંકજા	૨૭
૧૩.	માત્ર શક્તિશાળી હોવાથી જ યુદ્ધ જીતી શકાય છે તેવું નથી હોતું !	રસિક પટેલ	૨૯
૧૪.	સુખી થવું એ આપણા હાથની વાત	તુલસીભાઈ પટેલ	૩૦
૧૫.	આત્મશ્રદ્ધા અને સામર્થ્ય	સ્વામી વિવેકાનંદ	૩૨
૧૬.	અદ્ભૂત અલૌકિક કૈલાસ માનસરોવર યાત્રા	પ્રા. ડો. યશવંત કે. ગોસ્વામી	૩૩
૧૭.	ઓરલ ઈમ્પ્લાન્ટોલોજી : સ્મિતનું પુનઃસ્થાપન અને આત્મવિશ્વાસની પુનઃપ્રાપ્તિ	ડો. દર્શિની વિક્રમ શાહ	૩૮
૧૮.	ઉપવાસના ફાયદા	ડો. રાજેશ પટેલ	૩૯
૧૯.	હરણીની વાત (બાળવાર્તા)	ગિરા પિનાકીન ભટ્ટ	૪૦
૨૦.	પ્રાકૃતિક ખેતીના ફાયદાઓ	ગિરિશ પટેલ	૪૧
૨૧.	પ્રવૃત્તિ અહેવાલ	શૈલેષભાઈ પટેલ	૪૨
૨૨.	સમાચાર	ડો. રૂપલબેન પટેલ	૪૬

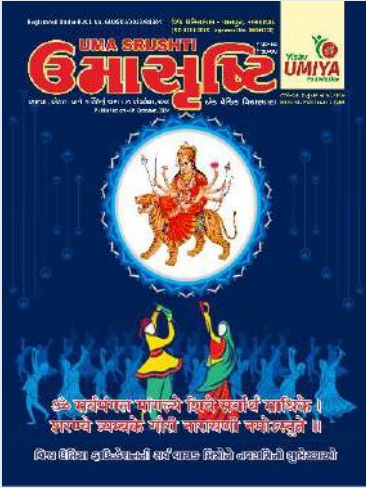

Printed by Anil D. Gondaliya and Published by Dr. Prabhudas I. Patel on behalf of Vishv Umiya Foundation and Printed at Keval Offset, B/8, J. K. Estate, Dhudeshwar, Ahmedabad and Published at Vishv Umiyadham - Jaspur, Kalol, Gandhinagar, Editor - Dr. Prabhudas I. Patel

તંત્રીલેખ

પ્રો. ડો. જે. એમ. પનારા

યા દેવી સર્વભૂતેષુ, શક્તિરુપેણ સંસ્થિતા,
નમસ્તસ્યૈ, નમસ્તસ્યૈ, નમસ્તસ્યૈ નમો નમઃ

સુખની શોધ

સુંદર ઈમારતની રચનામાં જેમ એક - એક ઈંટ મહત્વની છે, તેવું જ જીવનરૂપી ઈમારતનું પણ છે. જીવનની સુંદર ઈમારત પણ નાના-નાના પ્રસંગો દ્વારા રચાતી હોય છે. જો નાની-નાની ઘટનાઓને આનંદપ્રદ બનાવીએ તો મોટી ઘટનાઓ પણ આપોઆપ પ્રસન્નતા સર્જક બની જાય છે. સુખ અને સમૃદ્ધિનો માર્ગ પણ આવી નાની ઘટનાઓ, જીવનના ખાટા મીઠા પ્રસંગો તથા આપણા આત્મીય સ્વજનોમાં પ્રેમ અને હુંફ દ્વારા કંડારાતો હોય છે. પ્રત્યેક વ્યક્તિ પોતાના સુખનો માર્ગ જાતે જ કંડારી શકે છે. સજાગતાપૂર્વક શોધીએ તો સુખનો માર્ગ સામે જ પડેલો છે, પરંતુ મોટા ભાગે તેને શોધવા માટે લોકો બહારની દુનિયામાં ભટકતા હોય છે. કદાચ એટલે જ કબીરે કહ્યું છે :

“કસ્તુરી કુણ્ડલ બસે, મૃગ ઢૂંઢે બન માંહિ”

અર્થાત્ કસ્તુરી હરણની નાભિમાં જ હોય છે, છતાં તેને શોધવા માટે તે જંગલમાં ભટકે છે. એવી જ રીતે સુખ, શાંતિ, સંતોષ અને આનંદ આપણે બહાર શોધીએ છીએ, પરંતુ વાસ્તવમાં તે આપણા આંતરિક સ્વરૂપમાં જ છુપાયેલું હોય છે.

જીવનને સુમધુર બનાવવું હોય તો બીજાંઓના જીવનમાં રસ લેવો જોઈએ. જેઓ બીજાંઓના જીવનમાં રસ લે છે, તેમના જીવનનાં રસનાં ઝરણાં ક્યારેય સૂકાતાં નથી. સ્વાર્થી અને સ્વકેન્દ્રી લોકો પ્રેમભર્યા જીવનનો આનંદ ક્યારેય માણી શકતાં નથી. પોતાના જ સુખનો વિચાર કરવાથી દષ્ટિ સંકુચિત બની જાય છે. તેની ચેતનાનો પરિઘ તેના અહમ્ પૂરતો જ મર્યાદિત રહે છે. એમની આંતરિક શક્તિઓ સીમિત જ રહે છે. વૈશ્વિક શક્તિઓ સાથે એમનો સંપર્ક થઈ શકતો નથી. ભગવાનની સમૃદ્ધિના દરવાજા એમના માટે બંધ રહે છે. એટલે જ સ્વામી વિવેકાનંદ તો ત્યાં સુધી કહે છે કે, “જેઓ બીજાને માટે જીવે છે તેઓ જ ખરા અર્થમાં જીવે છે, બાકીના તો જીવતા હોવા છતાં મરેલા જેવા છે.”

સ્વાર્થી મનુષ્યો દુન્યવી રીતે પોતાનો સ્વાર્થ સાધવામાં સફળ બની ભલે સમૃદ્ધિ મેળવી શક્યા હોય, પરંતુ આંતરિક રીતે તો તેઓ દરિદ્ર જ હોય છે. ભૌતિક સુખ-સગવડના વિપુલ સાધનો હોવા છતાં જેની પાસે પોતાનું દિલ ખોલી શકે તેવા મિત્રો તેને મળતા નથી. કારણ કે કોઈ તેનો વિશ્વાસ કરતું નથી. આવા લોકો આંતરિક રીતે દુઃખી હોય છે. આવા લોકોને જીવનનું સાચું સુખ મળતું નથી.

જેઓ નિઃસ્વાર્થભાવે બીજાંઓને મદદરૂપ થાય છે, તેની આંતરિક ચેતનાનો વિકાસ આપોઆપ થાય છે. સ્વનો વિતાર એટલે સેવા. જેઓ બીજાંઓના દુઃખને દુર કરવાનું કાર્ય કરે છે, એમના જીવનના દુઃખો ઈશ્વર દૂર કરી દે છે. સેવા કરનારા લોકો એમને પોતાને પણ ખબર ન પડે એ રીતે મુશ્કેલીઓમાંથી ઉગરી જાય છે. જેઓ બીજાંઓના જીવનને આંદનથી ભરી દે છે તેમને પોતાને આનંદના સાધનો શોધવાં પડતાં નથી. પ્રકૃતિનો એક નિયમ છે કે વ્યક્તિ જે બીજાને આપે છે, તે જ તેને પાછું મળે છે. પ્રકૃતિનો આ નિયમ જાણવા છતાં મનુષ્ય પરમાત્માના આ વિશ્વમાં પોતાનું યોગદાન આપી શકે છે. જેઓ અન્યના કલ્યાણ માટે કાર્ય કરે છે એનું કલ્યાણ આપોઆપ થાય છે. માટે જ શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતામાં શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને કહ્યું છે :-

“નહિ કલ્યાણકૃત કશ્ચિત્ દુર્ગતિ તાત ગચ્છતિ ।”

કોઈપણ જાતની બદલાની અપેક્ષા વિના જ્યારે આપણે કાર્ય કરીએ છીએ ત્યારે આપણી ચેતનાનું સ્તર ઉપર ઉઠે છે. આપણે શુભ શક્તિઓના સંપર્કમાં આવીએ છીએ અને આપણું આંતરિક જીવન હર્યું-ભર્યું બની જાય છે. સ્વામી વિવેકાનંદ આ સંદર્ભમાં કહે છે કે, કોઈપણ વ્યક્તિએ જો વિકાસ કરવો હોય તો ત્રણ બાબતોનું પાલન કરવું જરૂરી છે : (૧) શુભમાં શ્રદ્ધા રાખવી (૨) ઈર્ષ્યાનો સદંતર ત્યાગ કરવો (૩) જે કોઈ સારા થવાનો પ્રયત્ન કરી રહ્યું હોય તેને સહાય કરવી.

કોઈ સારા થવાનો પ્રયત્ન કરી રહ્યો હોય તેની સહાય કરવાથી આપણી ચેતનાનો વિકાસ થાય છે. કોઈ આગળ વધી રહ્યું હોય તેને આર્થિક સહાય આપવી શક્ય ન હોય તો તેને પ્રોત્સાહન અને હિંમત આપીએ એ પણ એક પ્રકારની સહાય જ છે. કોઈએ સારું કામ કર્યું હોય તો અભિનંદન આપીએ, બિરાદાવીએ, દુઃખમાં હોય તો સાંત્વના આપીએ. આમાં કંઈ અર્થ થતો નથી કે સમય પણ આપવો પડતો નથી, પણ આ માટે દિલની ઉદારતા અને મનની વિશાળતા જોઈએ. જેઓ બીજાંઓના જીવનની લીટી ટૂંકી કરીને પોતાની લીટી મોટી દેખાડવાનો પ્રયત્ન કરે છે તેવા લોકો ક્યારેય આગળ વધી શકતાં નથી. જો આપણે બીજાંઓની લીટી મોટી કરીશું તો આપણી લીટી આપોઆપ મોટી થઈ જશે.

જે લોકો સત્યનું આચરણ કરે છે તેને જ સાચા સુખનો માર્ગ મળે છે. પોતે જેવા હોય તેવાં જ દેખાવું. ખોટી મોટાઈ બતાવવાનો પ્રયત્ન કરવો નહીં; કારણ કે એમ કરવા માટે અનેક કાવા-દાવા અને પ્રપંચો આચરવા પડે છે. માટે પોતાની જાતને છેતરવા કદી પ્રયત્ન કરવો નહીં.

આટલી બાબતોનું ચોકસાઈથી પાલન થાય તો સુખ સામે ચાલીને આવશે અને જિંદગી જીવવાનો સાચો આનંદ મળશે. પુશી, આનંદ આપણા જીવનની અણમોલ ભેટ છે. આપણે કેટલો આનંદ માણી શકીએ એનો આધાર આપણા ઉપર જ રહેલો છે.

પ્રો. ડો. જે. એમ. પનારા - તંત્રી

પ્રમુખશ્રીની કલમે

પડકારો એ મુશ્કેલી નથી પણ તક છે.

મિત્રો, નમસ્કાર !

છેલ્લાં કેટલાક સમયથી આપણે વ્યક્તિ, સમાજ અને રાષ્ટ્ર સંબંધી સમસ્યાઓ વિશે ચિંતન કરતાં આવ્યા છીએ, પરંતુ આજે આપણે વ્યક્તિગત અને સામાજિક જીવનમાં આવતાં પડકારો અને મુશ્કેલીઓ વિશે થોડું મનન કરીએ.

દરેક વ્યક્તિનો જીવન જીવવાનો પોતાનો આગવો આવતી તમામ બાબતો અંતર્ગત સ્વયંને સુખ કે દુઃખના નાની - મોટી અનેક મુશ્કેલીઓ આવતી હોય છે. જેમાં સામે વારંવાર વ્યક્ત કરીને વામણાં થઈ જાય છે, નીકળવાનો ઉકેલ શોધી આફતને અવસરમાં જાય છે. મતલબ કે, વિપરિત સંજોગોમાં ઉપર ખુશી કે ગમનો આધાર રહેલો છે.

દરેક વ્યક્તિના જીવનમાં અનેક પ્રત્યેનો દૃષ્ટિકોણ એ વ્યક્તિગત જીવનમાં કે પરિબળ બની જાય છે. ઘણીવાર આપણે પડકારોને હોય છે અને તે તકને જે કોઈ વ્યક્તિ ઓળખી **Challenges are not difficulties but it's an opportunities** અને મુશ્કેલ હોય, ત્યારે જ આપણાં

અચાનક આવી પડેલી આપત્તિઓનો સામનો કરવાની ક્ષમતા અને નવા કૌશલ્યને વિકસાવવાનો આવતા પડકારો વ્યક્તિને વધુ ને વધુ કાર્યક્ષમ કરે છે, પરંતુ જ્યારે કોઈ સમસ્યાનો નવો ઉકેલ અને તેનાથી જ આત્મવિશ્વાસમાં વધારો થાય છે. પરિસ્થિતિઓને આપત્તિ સમજવાના બદલે અવસર મોટી સિદ્ધિઓ મેળવી છે. જે તેઓ મુશ્કેલીઓથી ઇતિહાસમાં ન હોત. મતલબ કે જીવનમાં આવતા પડકારો એ અવરોધ નહીં, પરંતુ વિકાસ અને સફળતા તરફ લઈ જતી સુવર્ણ તકો છે. જે આપણા જીવનને સફળ અને સમૃદ્ધ બનાવે છે.

દરેક વ્યક્તિના જીવનમાં નાના - મોટા પડકારો, મુશ્કેલીઓ, સમસ્યાઓ કે ઉપાધિઓ આવતી જ હોય છે અને તેના વગર જિંદગી પણ અધૂરી છે. આપણે ઈચ્છીએ કે ન ઈચ્છીએ, એ કોઈ પણ સ્વરૂપે અવારનવાર આવતી જ હોય છે અને આપણી ઘાતેલી તમામ ગણત્રીઓ ખોટી પડે છે, ત્યારે તેમાંથી બહાર નીકળવા માટેનું દબાણ વધી જાય છે અને ત્યારે જ જે તે વ્યક્તિમાં રહેલી અદૃશ્ય શક્તિઓનો ઉદ્ભવ થાય છે, અર્ધ જાગૃત મન સક્રિય બની જાય છે અને તેમાંથી જ તેનો ઉકેલ મળી આવે છે જે સફળતા સુધી લઈ જાય છે.

કોઈપણ વ્યક્તિએ પોતાના જીવનમાં જે સફળ થવું હશે તો જીવનમાં આવનાર દરેક મુશ્કેલીઓનો સ્વીકાર કરવો પડશે. કારણ કે મુશ્કેલીઓ સામેનો જંગ અવિરત ચાલવાનો છે, પડકારો આવવાનાં છે, પરંતુ તેને ઝીલવાના પણ છે અને પરાસ્ત પણ કરવાના છે. આ પ્રકારના મક્કમ મનોબળ સાથે જે કોઈ વ્યક્તિ કોઈપણ વિપરિત પરિસ્થિતિઓમાં સંઘર્ષના અંતે સફળતાનો લક્ષ્યવેદ કરે છે, તેને જ જીંદગીનો સાચો આનંદ મળે છે. પરંતુ મુશ્કેલીઓથી જે કોઈ ડરી જાય છે તો તેની હિંમત તૂટી જાય

એક દૃષ્ટિકોણ હોય છે અને તે મુજબ જ પોતાના જીવનમાં ઘાયરામાં મૂકતો હોય છે. દરેક વ્યક્તિના જીવનમાં કેટલાક લોકો તેનાથી દુઃખી થઈને પોતાનું દુઃખ અન્યની

પરિવર્તિત કરી સફળતાની મંજુલ સુધી પહોંચી પરિસ્થિતિને કોણ કેવી રીતે મૂલવે છે તેના

પડકારો આવતા હોય છે અને તે પડકારો સમાજ જીવનમાં સફળતા માટે એક મહત્વપૂર્ણ મુશ્કેલી સમજાયે છીએ, પરંતુ તે વાસ્તવમાં તક

an opportunities. જ્યારે જીવનમાં સંજોગો રહેલી છુપી ક્ષમતા અને શક્તિઓ ઉજાગર થાય છે.

કરતી વખતે તેના ઉકેલની દિશામાં જે તે નિર્ણયો મોકો આવા સમયે જ મળતો હોય છે. જીવનમાં અને મજબૂત બનાવે છે, વ્યક્તિના ધીરજની કસોટી શોધીએ છીએ, ત્યારે નવી સિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત થાય છે

સમજીને પડકારોનો સફળતાપૂર્વક સામનો કરીને ડરી ગયા હોત, તો કદાચ એ જ નામ સાહિત્ય કે પરંતુ વિકાસ અને સફળતા તરફ લઈ જતી સુવર્ણ

પ્રમુખશ્રીની કલમે

છે અને પરિણામે નિષ્ફળતા તેના નસીબમાં લખાઈ જાય છે. ઘણીવાર આપણે જે ધાર્યું હોય તે ન થાય અને તેનાથી વિપરિત જ થઈ જાય ત્યારે જ વ્યક્તિની સાચી ક્ષમતાનો પરિચય તેના પરિવાર અને સમાજને થાય છે અને આ જ વિંદગીની સાચી મજા છે.

મિત્રો, કોઈપણ બાબતને પાછી માંગતા દૂધ મળી જાય તો તે બાબતમાં પડકારોનો સામનો કરવાની ક્ષમતા અનેકગણી ઘટી જશે, પરંતુ જો તેને સંઘર્ષ કરવો પડશે તો તેનામાં અલગ પ્રકારની શક્તિનો ઉદય થશે અને સમયની સાથે તે જ તેની સફળતાનું રહસ્ય બની જશે. પરંતુ ઘણા લોકોને મુશ્કેલીઓ સામે હંમેશાં રડતાં રહેવાની આદત હોય છે, જેના કારણે તેઓ ક્યારેય પણ પુશી કે સુખી થવાનો આનંદ મેળવી શકતા નથી.

જે કોઈ વ્યક્તિ પડકારોથી ડરી જાય છે, શરણાગતિ સ્વીકારી લે છે, તે કદાપી સફળ બની શકે નહીં. પરંતુ સફળ માણસની આત્મકથામાં અનેક નિષ્ફળતાઓએ જ તેની સફળતાની તસ્વીર બનાવી હોય છે. વિંદગીમાં પડકારો જ વ્યક્તિને સફળ થવા માટે વધુ સક્રિય અને આક્રમક બનાવે છે. પહાડ જોઈને ડરી જનાર વ્યક્તિ ક્યારેય ટોચ ઉપર પહોંચી શકતી નથી. વિશ્વ આજે પણ જેમને યાદ કરે છે તેવા નેપોલિયન, કોલંબસ, રૂઝવેલ્ટ, સ્વામી દયાનંદ સરસ્વતી, સ્વામી વિવેકાનંદ, મહાત્મા ગાંધી, સરદાર પટેલ વગેરે મહાપુરુષોના જીવનમાં ડોકિયું કરીશું તો જણાશે કે તેમના જીવનમાં અનેક પડકારો હતા, પરંતુ તેમનામાં પડકારોનો સામનો કરવાની શક્તિ ગજબની હતી, મજબૂત મનોબળ હતું, પ્રબળ ઈચ્છાશક્તિ હતી, પ્રચંડ આત્મવિશ્વાસ હતો જેના કારણે વિપરીત સંજોગોમાં પણ તેમણે સફળતા પ્રાપ્ત કરીને દુનિયાને પ્રેરણા આપી છે.

ઈતિહાસ તરફ નજર નાખીએ તો પોતાના જહાજ “સાન્તા મારિયા” ના તૂટક પર ચઢીને એટલાન્ટિક મહાસાગરનો સાક્ષાત્કાર કરતા કોલંબસે માર્ગમાં ક્ષણિકવાર પણ પોતાના આ ભયાનક અને અંતહિન લાગતા પ્રવાસ પર એકપણ વાર પુનર્વિચાર કર્યો ન હતો. જહાજના તમામ ખલાસીઓ હિંમત હારી ગયા ત્યારે પૃથ્વી દેખાવા માટે જાતજાતના ઈનામોની જાહેરાત કરીને તે સહુનો જુસ્સો ટકાવતો હતો. કોલંબસે એક ઘડી માટે પણ પોતાની ભીતર ભભૂકતા સાહસિકતાના દાવાનળને બુઝાવવા દીધો ન હતો. તેની અંદરની આગને બુઝાવવા આખા એટલાન્ટિકનું જળ પણ ઓછું પડે તેમ હતું. પડકારોને ભરી પીવાની સાહસિકતાનો તે સ્વામી હતો અને એટલે જ તે પોતાની મંજુલ સુધી પહોંચવામાં સફળ થયો હતો. મતલબ કે મુશ્કેલ અને કપરા સંજોગોમાં પણ જેઓ આગળ જ ધપતાં રહે છે એને જ પાને - પાને ઈતિહાસ સલામ કરે છે, પાછલી અનેક પેઢીઓ માટે તે અજવાળું પાથરે છે અને ઈતિહાસના પાને અમર થઈ જાય છે.

આ જ પ્રમાણે વિશ્વ ઉમિયા ફાઉન્ડેશનની ગરિમામય પ્રગતિનો ઈતિહાસ પણ પડકારો વચ્ચે લખાઈ રહ્યો છે. ઉપરોક્ત વિગતે લખાયેલી તમામ બાબતો વિશ્વ ઉમિયા ફાઉન્ડેશનની બુનિયાદી સફળતામાં સૂર પૂરાવે છે. ડિસેમ્બર ૨૦૧૬ થી આ સંસ્થાની ક્રાંતિકારી વૈચારિક યાત્રાને સાર્થક કરવામાં મા ઉમિયાના અનેક સાક્ષાત્કાર થયા છે, અનેક સુખદ પ્રસંગો બન્યા છે, અનેક અણધારી મુશ્કેલીઓ આવી છે. છતાં પણ ટીમના સભ્યોએ સામૂહિક રીતે પડકારો ઝીલીને વિશ્વ ઉમિયાધામના નિર્માણનું સ્વપ્ન સાકાર કરવાની કટિબદ્ધતા જાળવી રાખીને સમાજને મજબૂત સંદેશ આપ્યો છે.

વિશ્વની નવમી અજાયબી સમા જગતજનની મા ઉમિયાના વિશ્વના સૌથી ઊંચા ૫૦૪ ફૂટ મંદિર નિર્માણના ભગીરથ કાર્યની શરૂઆત કરી ત્યારથી આજદિન સુધીમાં ઘણા પડકારો આવ્યા છે, પરંતુ વિચલિત થયા વિના કાર્યની ગતિ વધારતા રહ્યા છીએ. જે આવનારા દિવસોમાં ચુવાપેટી માટે પ્રેરણાનું ઝરણું બની રહેશે. કારણ કે મુશ્કેલીજનક સંજોગોમાં મેદાન પર જે અડગ રહે છે તે જ વિજેતા બની શકે છે. તેને સાર્થક કરવા સંસ્થાની ટીમે અનંત રાત્રિઓ સુધી તપ કરવાની કટિબદ્ધતા દાખવી છે. આ માટે સમગ્ર ટીમનો જુસ્સો, સંકલ્પ અને મહેનત બરકરાર છે.

મિત્રો, વિંદગી સુંદર છે, મજાની છે, પરંતુ જેમના જીવનમાં મુશ્કેલીઓ જ નથી તેઓ કમનસીબ છે. કારણ કે તેમને જીવનમાં કંઈક કરી બતાવવાની તક જ મળી નથી. તમે તો તેમાં આવતા નથી ને ?

અંતમાં એટલું જ કહીશ કે....

“મંજિલ उन्हीं को मिलती है, जिनके सपनों में जान होती है,
पंख से कुछ नहीं होता, हौंसलों से उड़ान होती है”

આર. પી. પટેલ - પ્રણેતા એવમ્ પ્રમુખ
વિશ્વ ઉમિયાધામ - જાસપુર, અમદાવાદ

દુર્ગાસપ્તશતીના મંત્ર પ્રયોગો અને અનુભવસિદ્ધ મંત્રો

માકડીય પુરાણના એક ભાગ તરીકે લખાયેલા દુર્ગાસપ્તશતીના મંત્રો સ્વતંત્ર ગ્રંથ તરીકે પ્રતિષ્ઠા ધરાવે છે. દુર્ગાસપ્તશતી ચંડીપાઠ તરીકે પણ ઓળખાય છે. મન્વંતરની કથાઓ પુરાણોનો લોકપ્રિય વિષય છે. સપ્તશતીના મંત્રોમાં સાવર્ણીમનુ સુરથ રાજાની કથા આવે છે. સુરથ નામનો પ્રજાવત્સલ રાજા પૃથ્વીનું રાજ્ય કરતો હતો. પરંતુ એકવાર દુશ્મનોએ આક્રમણ કર્યું. રાજાનું રાજ્ય છીનવાઈ ગયું. સુરથ રાજા ભાગીને વનમાં જતો રહ્યો. આ વનમાં સમાધિ નામનો એક વાણીયો પણ આવ્યો હતો. સમાધિ નામના વાણીયાને તેના કુટુંબીજનોએ કાઢી મુક્યો હતો. આ રીતે બે દુઃખી માણસો સુમેધા નામના ઋષિના આશ્રમમાં પહોંચી ગયા. તેમણે સુમેધા ઋષિને તેમના દુઃખનું કારણ પૂછ્યું. તેના અનુસંધાનમાં ઋષિએ જે કંઈ બને છે તે મહામાયાને લીધે બને છે એવું સમજાવ્યું. મહામાયા કોણ છે તે જાણવા માટે સુરથ રાજાએ અને સમાધિ વાણીયાએ વધુ જાણવાની ઈચ્છા વ્યક્ત કરી. તેના અનુસંધાનમાં ઋષિએ મધુકૈટભનો નાશ, મહિસાસુરનો નાશ, શુંભ અને નિશુંભનો નાશ વગેરે કરનારી ભગવતીની કથા કહી. સપ્તશતીના આ મંત્રો માત્ર આપ્યાનના મંત્રો નથી પરંતુ આ બધા જ મંત્રો સિદ્ધમંત્રો છે. આ મંત્રોનો ઉપયોગ સર્વસિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત કરવા માટે થાય છે. એ વિશે આપણે વિસ્તારથી ચર્ચા કરીએ.

૧૯૯૫ની આસપાસ અંબાજી મુકામે અધ્યાપકોનું એક સંમેલન હતું. આ સંમેલનમાં આ લખનારને જવાનું થયું. ત્યાં વડોદરાના સયાજીરાવ યુનિવર્સિટીના વિદ્વાન

સ્વર્ગસ્થ એલ. એમ. જોશી સાથે તત્વચર્ચા થઈ. તેમણે કહ્યું કે કાશીના મૂર્ધન્ય વિદ્વાન ગોપીનાથ કવિરાજને દુર્ગાસપ્તશતીનાં એક મંત્ર દ્વારા ભગવતીનો સાક્ષાત્કાર થયો હતો. સપ્તશતીના ૧૩માં અધ્યાયમાં આ મંત્ર છે. માત્ર એક જ લીટીનો આ મંત્ર ભગવતીનું દર્શન કરાવે છે અને સાધકના સર્વકષ્ટો દૂર કરે છે.

પરિતુષ્ટા જગદ્ધાત્રી પ્રત્યક્ષં પ્રાહ ચણ્ડિકા ।

(દુર્ગાસપ્તશતી, ૧૩-૧૩)

પંડિત ગોપીનાથ કવિરાજને દસ વર્ષની ઉપાસના પછી ભગવતીની કૃપા પ્રાપ્ત થઈ હતી. તેઓ મા આનંદમયની કૃપા પણ પામ્યા હતા. દુર્ગાસપ્તશતીને ઉપાસકો સિદ્ધાંત માને છે આથી તંત્રના જ્ઞાતા વિદ્વાનોએ દુર્ગાસપ્તશતીના અનેક રહસ્યો પ્રગટ કર્યા છે. ઉપાસકે પૂર્ણ શ્રદ્ધા સાથે આ મંત્રો કરવા જોઈએ. સંસારમાં રહેનારા ગૃહસ્થોને સંસારનું સુખ અને મૃત્યુ પછી શુભગતિ પામવાની ઈચ્છા હોય છે. સંસારના સુખ અને મુક્તિની ઈચ્છા રાખનારા સાધકોએ નીચેનો મંત્ર કરવો જોઈએ.

સ્તુતા સમ્પૂજિતા પુષ્પૈર્ધૂપગન્ધાદિભિસ્તથા ।

દદાતિ વિતં પુગાંશ્ચ મર્તિં ધર્મે ગર્તિં શુભામ્ ॥

(દુર્ગાસપ્તશતી, ૧૨-૪૧)

સામાન્ય રીતે એવું કહેવાય છે કે જે દેવ કે દેવી ભોગ આપે છે તેના દ્વારા મોક્ષ મળતો નથી અને જે ઉપાસના મોક્ષ આપે છે તે ભોગ નથી આપતી. ચંડીપાઠના મંત્રો આ લોકનું સુખ અને પરલોકનું સુખ પણ આપે છે.

દુર્ગાસપ્તશતીના પ્રથમ અધ્યાયના ૭૦ થી ૮૭ શ્લોકો રાત્રિસૂક્ત તરીકે જાણીતા છે. આ મંત્રો અનિદ્રાના રોગ પર મદદ કરે છે

અને મનને શાંત કરે છે. આ મંત્રો દ્વારા જ્યારે મનની મૂંઝવણ હોય ત્યારે બુદ્ધિમાં જ્ઞાનનો પ્રકાશ થાય છે અને સાચી દિશા જડે છે. આ મંત્રો માયાનું આવરણ દૂર કરીને આધ્યાત્મિક માર્ગે આગળ પણ વધારે છે.

દુર્ગાસપ્તશતીના પાઠ કરવાના પણ ઘણા બધા નિયમો છે. અત્યારે માત્ર મંત્રોના વિવિધ કાર્યો માટેના ઉપયોગો વિશે વાત કરીએ. તંત્રના જ્ઞાનના વિવિધ પ્રયોજનો હોય છે. આ મંત્રો સંસારમાં આવતી બાધાઓને દૂર કરે છે, દુશ્મનો પર વિજય આપે છે, વ્યક્તિને પ્રભાવશાળી બનાવે છે એ સંદર્ભમાં દુર્ગાસપ્તશતીના મંત્રો ઈચ્છિત વસ્તુની પ્રાપ્તિ, મારણ, મોહન, સંતંભન, ચાટન, વશીકરણ વગેરેમાં પણ ઉપયોગી છે. મંત્રમહાર્ણવ નામના મંત્રશાસ્ત્ર આધારભૂત ગ્રંથમાં દુર્ગાસપ્તશતીના અનુભવસિદ્ધ મંત્રોની ચર્ચા કરવામાં આવી છે. કાશીના વિદ્વાનોમાં પણ રમાનાથ શર્મા મહાન ઉપાસક હતા. તેમણે તેમની સંપાદિત દુર્ગાસપ્તશતીમાં કેટલાક પ્રયોગોનો ઉલ્લેખ કર્યો છે. આ પ્રયોગોની અહીં ચર્ચા કરીએ.

મંત્રમહાર્ણવના દુર્ગાતરંગમાં કાત્યાયની તંત્રના ઉદ્ધરણ દ્વારા મંત્રસિદ્ધિના પ્રયોગોની વાત કરી છે,

- (૧) સપ્તશતીના પ્રત્યેક મંત્રની આગળ અને પાછળ પ્રણવ લગાડીને જપ કરવાથી મંત્રસિદ્ધિ થાય છે.
- (૨) ગાયત્રી મંત્રની સાત વ્યાહતિઓ લગાડીને પણ મંત્રસિદ્ધિ કરી શકાય છે.
- (૩) ॐ ૐ ૐ હ્રીં ક્લીં ચામુણ્ડાયૈ વિચ્છે આ દુર્ગાનો નવાર્ણ મંત્ર છે કેમ કે તેમાં નવ મંત્રો છે. પ્રત્યેક મંત્રની આગળ અને પાછળ નવાર્ણ મંત્ર લગાડીને એટલે

ધર્મ સૃષ્ટિ

કે નવાઈ મંત્રના સંપુટથી દુર્ગાસપ્તશતી કરી શકાય. જો કામના સાથે દુર્ગાસપ્તશતીનો પાઠ કરીએ તો સંપુટ મંત્રોથી કરી શકાય. નિષ્કામ ભાવે સંપુટ વગર મંત્રો કરી શકાય.

(૪) ઋગ્વેદની અગ્નિની ઋચા જાતવેદ મંત્ર તરીકે જાણીતી છે.

જાતવેદસે સુનવામ સોમમરાતીયતો નિદહાતિ વેદઃ સનઃ પર્ષદતિ દુર્ગાણિ વિશ્વા નાવેવ સિંધું દુરિતાત્યગ્નિઃ આ મંત્ર આગળ અને પાછળ લગાડીને દુર્ગાસપ્તશતીનો પાઠ કરવાથી સર્વ કામનાઓની સિદ્ધિ થાય છે.

(૫) ગાયત્રી મંત્ર, જાતવેદ મંત્ર અને ત્ર્યંબક મંત્ર આ ત્રણ મંત્ર ભેગા કરવાથી શતાક્ષર ત્ર્યંબક મંત્ર બને છે. શતાક્ષર ત્ર્યંબક મંત્રના સંપુટથી સપ્તશતી કરવાથી રોગ, શત્રુ, મૃત્યુ અને આપત્તિઓનો નાશ થઈને સર્વ ઈચ્છિત વસ્તુઓની પ્રાપ્તિ થાય છે.

(૬) શરણાગતદીનાર્તપરિત્રાણપરાયણે । સર્વસ્વર્ચિત્તિહરે દેવિ નારાયણિ નમોઽસ્તુ તે ॥ (દુર્ગાસપ્તશતી, ૧૧-૧૨) આ મંત્રનો સંપુટ પાઠ કરવાથી સર્વ કાર્યોની સિદ્ધિ થાય છે.

(૭) કરોતુ સા નઃ શુભહેતુરીશ્વરી મદ્રાણ્યભિહન્તુ ચાપદઃ । (દુર્ગાસપ્તશતી, ૧૧-૨૯) આ મંત્રનો જપ કરવાથી સર્વકામનાઓની પ્રાપ્તિ થાય છે.

(૮) एवं देव्या वरं लब्ध्वा सुरथः क्षत्रियर्षभः । सूर्याज्जन्म समासाद्य सार्वर्णिर्भविता मनुः ॥ (દુર્ગાસપ્તશતી, ૧૩-૨૯) આ શ્લોકને આગળ અને પાછળ બોલીને દુર્ગાસપ્તશતી કરવાથી સર્વ ઈચ્છિત વસ્તુઓની પ્રાપ્તિ થાય છે.

(૯) दुर्गे स्मृता हरसि भीतिमशेषजन्तोः.... (દુર્ગાસપ્તશતી, ૪-૧૭) આ શ્લોકના સંપુટ પાઠ કરવાથી સર્વ

આપત્તિઓનું નિવારણ થાય છે.

(૧૦) શ્રી સૂક્તના કાંસોસ્મિતાં હિરણ્ય પ્રાકારાં.... (શ્રી સૂક્ત - ચોથી ઋચા) આ ઋચાનો સંપુટ પાઠ કરવામાં આવે તો લક્ષ્મી પ્રાપ્તિ થાય છે.

(૧૧) અનૃણાઃ... (અથર્વવેદ, ૬-૧૧૭-૩) આ વૈદિક મંત્રનો સંપુટ પાઠ કરવાથી દેવાદાર માણસ ઋણમુક્ત બને છે.

(૧૨) શબ્દાત્મિકા... (દુર્ગાસપ્તશતી, ૪-૧૦) શ્લોકના સંપુટ સાથે દુર્ગાસપ્તશતી કરવાથી સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે. ગરીબાઈ, દુઃખ અને ભયનો નાશ થાય છે.

(૧૩) સર્વાબાધાદિનિર્મુક્તો (દુર્ગાસપ્તશતી, ૧૨-૧૩) આ મંત્રના સંપુટથી દુર્ગાસપ્તશતી કરવાથી ધન, ધાન્ય અને સુખની પ્રાપ્તિ થાય છે.

(૧૪) યા દેવી સર્વભૂતેષુ વૃત્તિરુપેણ સંસ્થિતા.. (દુર્ગાસપ્તશતી, ૫-૫૯) આ મંત્ર દ્વારા મનની પ્રસન્નતા પ્રાપ્ત થાય છે.

(૧૫) ધર્મ્યાણિ દેવિ સકલાનિ સદૈવ.... (દુર્ગાસપ્તશતી, ૪-૧૬) આ શ્લોકનો સંપુટ પાઠ કરવાથી સર્વ કર્મોના પુણ્યોની પ્રાપ્તિ થાય છે.

(૧૬) ત્વચૈતત્પાલયતે દેવિ... (દુર્ગા-સપ્તશતી, ૧-૭૬) આ મંત્રનો સંપુટ પાઠ કરવાથી સર્વ કાર્યોમાં સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે.

(૧૭) દેવિ પ્રપન્નાર્તિહરે પ્રસીદ... (દુર્ગા- સપ્તશતી, ૧૧-૩) આ મંત્રનો સંપુટ પાઠ કરવાથી સર્વ પાપોનો નાશ થાય છે અને સર્વકામનાઓની પ્રાપ્તિ થાય છે.

એક ખાસ નોંધ : આ બધા પ્રયોગો કરતી વખતે પ્રત્યેક શ્લોકનો પાઠ કરીને

દીવાની જ્યોતને પ્રણામ કરવા. આમ કરવાથી અત્યંત ઝડપથી સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે. (૧૮) રોગાન શેષાનપર્હંસિ તૃષ્ટા... (દુર્ગા-સપ્તશતી, ૧૧-૨૯)

આ શ્લોકનો સંપુટ પાઠ કરવાથી સર્વ રોગોનો નાશ થાય છે.

(૧૯) ઉપસર્ગાઃ શમં યાન્તિ ગ્રહપીડાશ્ચ દારુણાઃ... (દુર્ગાસપ્તશતી, ૧૨-૧૭) આ શ્લોકના સંપુટ પાઠથી સર્વ પ્રકારની આપત્તિઓનો નાશ થાય છે.

(૨૦) મેધાસિ દેવિ વિદિતાખિલશાસ્ત્ર-સારા... (દુર્ગાસપ્તશતી, ૧૨-૧૧) આ મંત્રનો સંપુટ પાઠ કરવાથી વાક્ય સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે.

(૨૧) ભગવતીને પ્રસન્ન કરવા માટે, સર્વમઙ્ગલમઙ્ગલ્યે... (દુર્ગાસપ્તશતી, ૧૧-૧૦) મંત્રનો સંપુટ પાઠ કરવો.

(૨૨) કોઈ મહાન ભય ઉત્પન્ન થયો હોય ત્યારે... જ્વાલાકરાલ... (દુર્ગાસપ્તશતી, ૧૧-૨૬) મંત્રનો સંપુટ પાઠ કરવો.

(૨૩) ઘણી વાર માણસો ખરાબ સ્વપ્નથી પરેશાન રહેતા હોય છે. અમંગળ સપનાઓને લીધે સમગ્ર દિવસ ચિંતામાં પસાર થાય છે. ખરાબ સ્વપ્નોને કારણે જાતજાતની ચિંતાઓ સતાવે છે. એવા સમયે શાન્તિકર્મણિ સર્વત્ર.... (દુર્ગાસપ્તશતી, ૧૨-૧૬) શ્લોકનો સંપુટ પાઠ કરવો.

(૨૪) કેટલીક વખત શત્રુઓ અમુક પ્રયોગ કરીને આપણને ક્ષતિ પહોંચાડવાનો પ્રયત્ન કરતા હોય છે. એવા સમયે શત્રુઓના એવા પ્રયોગોનો નાશ કરવા માટે તત્તો નિશુમ્ભઃ સમ્પ્રાપ્ય ચેતનામાત્ત-કાર્મુકઃ । (દુર્ગાસપ્તશતી, ૯-૨૯) મંત્રથી સંપુટ પાઠ કરવો. ■

મો. ૭૮૭૪૫ ૩૨૨૨૫

સંપાદક :

પ્રહલાદભાઈ પટેલ (કામેશ્વર)

લેખક ધાર્મિક સાહિત્ય સંપાદક,
શિક્ષણકાર અને ઊંચા ગણના દાતા છે

વેદોનો દિવ્ય સંદેશ

મમાગને વર્યો વિહવેષ્વસ્તુ વયં ત્વેન્ધાનાસ્તન્વં પુષેમ્ ।
મહાં નમન્તાં પ્રદિશશંચત સ્ત્રસ્ત્વયાધંયક્ષેણ પૃતના જયેમ્ ॥

(અથર્વવેદ ૫/૩/૧)

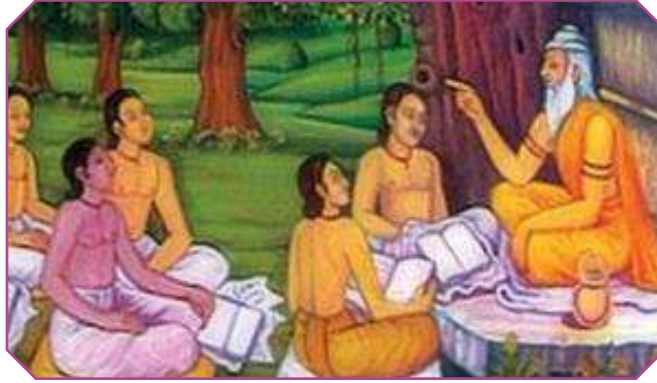
ભાવાર્થ : માનવોએ સંઘર્ષથી વિચલિત થવું જોઈએ નહિ. પરમાત્માની ઉપાસના કરતાં કરતાં પોતાના આત્મા અને શરીરને બળવાન અને શક્તિવાન બનાવો, જેથી સંસારમાં કોઈ તેમને પદભ્રષ્ટ કરી શકે નહિ.

સંદેશ : આ સંસારમાં માનવી સમક્ષ વિકટ અને વિચિત્ર સ્થિતિ અવારનવાર ઊભી થાય છે. તે જે કોઈ ન્યાયોચિત કામ કરે છે તેને બીજા લોકો પોતાના ખરાબ કામોથી નિષ્ફળ બનાવે છે. તેને હાર ઉપર હાર સહેવી પડે છે. આ ખરાબ અવસ્થાને દૂર કરવાનો કોઈ ઉપાય સૂઝતો નથી. ચારેબાજુ ચિંતા, ભય, શોક, ક્રોધ, નિરાશા, ઈર્ષ્યા, તૃષ્ણા અને વાસનાનું સામ્રાજ્ય ફેલાયેલું છે. લોકો પોતાની લાલસાની પૂર્તિમાં ઘેટાંની માફક ઊંડા કૂવામાં પડી રહ્યા છે. તે ષડ્રિપુઓ તેમને પોતાની તરફ ખેંચી રહ્યા છે, પણ સત્ય માર્ગને છોડીને પાપના કીચડમાં કૂદીને આત્મહત્યા કરવી યોગ્ય નથી.

માનવજીવન માત્ર દિવસો પસાર કરવા માટે મળ્યું નથી. તે તો શ્રેષ્ઠ અને મહાન બનવા માટે છે, કોઈક મહાન કામ કરવા માટે છે. જે લોકો શ્રેષ્ઠ મહાપુરુષ બનવા માટે પ્રયત્નશીલ રહે છે તેઓ ધન્ય છે. એના માટે જાગૃત રહીને સતત સંઘર્ષ

કરવો પડે છે. મનને મક્કમ કરીને પોતાના લક્ષ્ય તરફ આગળ વધવું પડે છે. આદર્શ પુરુષોનું અનુસરણ કરવું પડે છે.

આપણો આદર્શ કોણ છે ? વાસના અને ધનનો લોભી માનવી ન્યાયના માર્ગે પોતાની લોલુપતા પૂરી કરી શકતો નથી, ત્યારે અનેક અનૈતિક તથા ખોટા માર્ગોથી સ્વાર્થ પૂરો કરે છે. શું આપણે તેમને આપણો આદર્શ બનાવીશું ? ના, ક્યારેય નહિ. સાચા આદર્શ પુરુષ તો પરમપિતા પરમેશ્વર છે.

તેમનો આદેશ છે કે આપણે હંમેશા આપણા ધર્મ, કર્તવ્ય અને જવાબદારીને નિભાવીએ. સચ્ચાઈના માર્ગે ઉપર ચાલતાં ગમે તેટલી મુશ્કેલીઓ આવે તેમનાથી વિચલિત થયા વગર પ્રસન્નતાપૂર્વક પોતાના કામમાં મગ્ન રહેવું જોઈએ. સત્યના માર્ગમાં આવનારી મુશ્કેલીઓથી જે ગભરાતો નથી, તેમને દૂર કરવા પુરુષાર્થ કરે છે તે પરમાત્માની સાચી ઉપાસના કરે છે.

સંઘર્ષ જ જીવન છે. સંસારમાં ચારે બાજુ ફેલાયેલી દુષ્પ્રવૃત્તિઓ સાથે સતત સંઘર્ષ કરતા રહેવું એ જીવનની સાર્થકતા છે. તેમની સામે સમર્પણ કરી દેવું તેને શબની જેમ, લાકડાની જેમ નદીમાં વહી જવા સમાન કહી શકાય. સંઘર્ષથી માનવીની સાત્ત્વિકતા અને સ્વાભિમાન જાગૃત થાય છે. સારી વાતો માટે અત્યાધિક પ્રેમ, રુચિ, લાગણી, આસ્થા અને શ્રદ્ધાની ભાવનાઓ બળવત્તર થાય છે. માનવી શ્રેષ્ઠ આદર્શોને પોતાના જીવનનું કેન્દ્રબિંદુ બનાવી લે છે અને તેને અનુરૂપ આચરણ કરે છે. જીવનમાં નાના મોટા સંકટો આવતાં રહે છે. જે તેમનાથી ગભરાતો નથી, વિચલિત થતો નથી, ધૈર્યપૂર્વક લડીને તેમનો સામનો કરે છે તે અગ્નિમાં તપાવેલા સુવર્ણની જેમ કાંતિવાન બની જાય છે અને જીવનમાં સફળતા મેળવે છે. આ મુશ્કેલીઓ આપણા ધૈર્ય, સાહસ અને પરાક્રમની પરીક્ષા લેવા માટે જ આપણા માર્ગમાં આવે છે અને તેમને હરાવવાથી જ પ્રભુકૃપાનું વરદાન આપણને મળે છે.

સંયમ દ્વારા આત્મા અને શરીરને શક્તિવાન અને બળવાન બનાવી જીવન સંઘર્ષમાં કૂદી પડવું તે આદર્શ બ્રાહ્મણનું ચિહ્ન છે. ■ ■ ■

શ્રી રામચરિત માનસ કથાસાર

ગોસ્વામી તુલસીકૃત 'રામચરિત માનસ' આધારિત કથાસાર અને ભગવાન રામચંદ્રની લીલાઓ

પૂર્વકથા : લગ્ન સંપન્ન થયા પછી જાનને વિદાય આપવામાં આવી. જનકજીની વારંવાર વિનંતી અને પ્રશંસા કરીને બધા ભાઈઓ શ્રી રઘુનાથજી સાથે ચાલ્યા. જનકજીએ શ્રી વિશ્વામિત્રના પગ પકડી લીધા અને એમના ચરણોની રજને શિર અને નેત્રોમાં લગાડી.

હવે આગળ :

સુનુ મુનીસ બર દરસન તોરે ।
અગમુ ન કહ્યુ પ્રતીતિ મન મોરે ॥

જનકજી બોલ્યા હે મુનિવર ! સાંભળો, આપનાં સુંદર દર્શનથી કંઈ પણ દુર્લભ નથી. હે સ્વામી ! એ સુખ અને સુચશ મને સુલભ થઈ ગયો. બધી સિદ્ધિઓ આપનાં દર્શનોની પાછળ ચાલનારી છે. આમ વારંવાર વિનંતી કરી અને માથું નમાવીને, આશીર્વાદ મેળવી રાજા જનક પાછા ફર્યા.

બીચ બીચ બર બાસ કરિ મગ લોગન્હ સુખ દેત ।
અવધ સમીપ પુનીત દિન પહુંચી આઈ જનેત ॥

વચ્ચે વચ્ચે સુંદર મુકામ કરતી તથા માર્ગના લોકોને સુખ આપતી આ જાન પવિત્ર દિને અયોધ્યાપુરી નજીક આવી પહોંચી. નગારા પર ઘા થવા લાગ્યા. ઢોલ વાગવા લાગ્યાં. દુંદુભી અને શંખનો મોટો અવાજ થઈ રહ્યો છે. હાથી - ઘોડા ગરજી રહ્યા છે.

પુર જન આવત અકનિ બરાતા ।
મુદિત સકલ પુલકાવલિ ગાતા ॥

જાનને આવતી સાંભળીને નગર નિવાસી પ્રસન્ન થઈ ગયા. બધાએ પોતપોતાનાં સુંદર ઘરો, બજારો, શેરીઓ, ચોક અને નગરનાં દ્વાર શણગાર્યાં. અનેક પ્રકારના મંગળ - કળશ ઘેર ઘેર

સજાવીને તૈયાર કરાયા. શ્રી રઘુનાથજીની અયોધ્યા જોઈને બ્રહ્મા આદિ દેવો ઈર્ષાપૂર્વક પ્રશંસા કરે છે.

જૂથ જૂથ મિલિ ચલી સુઆસિની ।
નિજ છબી નિદરહિ મદન બિલાસિની ॥

સૌભાગ્યવતી સ્ત્રીઓ ટોળે વળીને ચાલે છે, જે પોતાની શોભાથી કામદેવની સ્ત્રી રતિનો પણ અનાદર કરી રહી છે. બધાં સુંદર મંગળદ્રવ્ય અને આરતી તૈયાર કરી ગાઈ રહી છે, જાણે સરસ્વતી ઘણા બધા વેશ ધારણ કરીને ગાઈ રહ્યાં હોય.

ભૂપતિ ભવન કોલાહલુ હોઈ ।
જાઈ ન બરનિ સમડં સુખુ સોઈ ॥

રાજમહેલમાં કોલાહલ થઈ રહ્યો છે, તે સમયનું સુખનું વર્ણન થઈ શકતું નથી. કૌશલ્યાજી આદિ શ્રી રામચંદ્રજીની સર્વે માતાઓ પ્રેમના વિશેષ વશમાં હોવાથી દેહનું ભાન ભૂલી ગઈ. સુખ અને આનંદથી વિવશ હોવાને લીધે શ્રી રામચંદ્રના દર્શન માટે અત્યંત અનુરાગી થઈને પોંખવા માટે તૈયારી કરવા લાગી.

ધૂપ ધૂમ નમુ મેચકં ભયડ ।
સાવન ઘન ઘમંડુ જનુ ઠયડ ॥

ધૂપના ધૂમાડાથી આકાશ એવું કાળું થઈ ગયું છે, જાણે શ્રાવણમાં વાદળાં ઘેરાઈને સ્થિર થઈ ગયાં હોય. સુંદર મણિઓથી બનાવેલાં સ્વાગત દ્વાર અને તોરણો એવાં જણાય છે જાણે ઈન્દ્રધનુષ સજાવ્યાં હોય. અટારીઓ પર સુંદર સ્ત્રીઓ પ્રગટ થાય છે અને સંતાય છે.

સમડ જાનિ ગુરુ આયસુ દીન્હા ।
પુર પ્રબેસુ રઘુકુલમણિ કીન્હા ॥

પ્રવેશનો સમય જાણીને ગુરુ વસિષ્ઠજીએ આજ્ઞા આપી, ત્યારે રઘુકુળ-મણિ મહારાજ દશરથજીએ શિવજી, પાર્વતીજી અને ગણેશનું સ્મરણ કરીને સમાજ સહિત આનંદતિ થઈને નગરમાં પ્રવેશ કર્યો, ત્યારે શુકન થઈ રહ્યા છે. દેવો દુંદુભી વગાડી ફૂલો વરસાવી રહ્યા છે.

(ક્રમશઃ આવતા અંકમાં)

સર્વત્ર એક જ ચૈતન્ય વિલસી રહ્યું છે

આપણા કમાનુસાર શ્રીમદ ભગવદ્ ગીતાના સમાપને ગીતાના તેરથી અઢાર સુધીના અધ્યાયોમાંથી આજે તેર, ચૌદ અને પંદરનું સારદોહન હૃદયસ્થ કરી લઈએ:

તેરમાં અધ્યાયમાં કહેવાયું કે:

♦ સ્વધર્મચિરણ માણસનાં જીવનનો મોટો પાયો છે. જીવનની આખીય ઈમારત આ સ્વધર્મચિરણરૂપ પાયા પર ઊભી કરવાની છે. ♦ કર્મ કરવું અને ફળની આસક્તિ છોડવી, એ જે પૃથક્કરણ છે તેને ઉપયોગી એવું બીજું મહાન પૃથક્કરણ દેહને આત્માનું છે એ પૃથક્કરણ આ તેરમાં અધ્યાયમાં કર્યું છે. ♦ બહારનો દેહ અને અંદરનો આત્મા એવું હરેક ચીજનું બેવડું રૂપ હોય છે. કર્મનું પણ એવું જ છે. બહારનું ફળ એ કર્મનો દેહ છે. કર્મ વડે જે ચિત્તશુદ્ધિ થાય છે. તે એ કર્મનો આત્મા છે. ♦ દેહમાં અથવા મનમાં રહેલા દોષોનું ભાન હોય તેમાં કશું ખોટું નથી. એથી એ દોષો દૂર કરવામાં મદદ થાય છે, પણ હું એટલે દેહ નથી એ વાત સાફ સમજાવી જોઈએ. ♦ દેહ મને મળેલું એક સાધન છે એવું પાર્કુ ધ્યાનમાં ઊતરશે ત્યારે જ જીવનમાં સુધારો થશે. ♦ દેહાસક્તિને લીધે જીવન નકામું થઈ જાય છે. જેમ જેમ તકલાદી શરીરને સંભાળવાનો પ્રયાસ થાય છે તેમ તેમ તેનો નાશ થતો જાય છે, તેવી પ્રતીતિ થવા છતાં દેહને સંભાળવા માણસોના પ્રયાસો ચાલુ છે. ♦ દેહ સાધ્ય નથી, સાધન છે એવી બુદ્ધિ કેળવાય ને મજબૂત થાય તો જે નાહકનો આડંબર માણસ વધારતો જાય છે તે વધારશે નહીં. ♦ ‘તું દેહ નથી. તું

આત્મા છે’ ‘તે આત્મરૂપ તું છે’, એ બહુ મોટો પવિત્ર ઉદ્ગાર છે. આ ઉપરનું ઓઢણું, ઉપરની છાલ તું નથી, પેલું નિર્ભેળ અવિનાશી જે ફળ છે તે તું છે. જ્યાં સુધી આ દેહનું કામ છે ત્યાં સુધી તેને આપણે રાખીશું, સંઘરીશું, જે દિવસે એની પાસેથી કામ મળતું બંધ થશે તે દિવસે આ દેહરૂપી કપડાંને ઉતારીને ફેંકી દઈશું. ♦ માના ખોળામાં બાળક સુખેથી નિરાંતે ઊંઘી જાય છે, તે જ રીતે આ વિશ્વંભર માતાને ખોળે તમારે, મારે પણ એવી રીતે પ્રેમથી, વિશ્વાસથી અને જ્ઞાનપૂર્વક ઊંઘતાં શીખવું જોઈએ. ♦ ઉપદ્રષ્ટા એટલે આત્મા શાંતિથી બધી ક્રિયાઓ જોયા કરે તે. જ આત્મા શાંતિથી જુએ માત્ર નહીં પણ અંદરથી શાબાશ એવો ધન્યવાદનો અવાજ ઉઠે એટલે તે અનુમંતા બને છે. ♦ ત્રીજી ભૂમિકામાં પરમાત્મા વધુ નજીક આવી જાય છે, તે શાબાશ કહીને અટકી ન જતાં સહાય કરવાને દોડી આવે ત્યારે તુ ભર્તા બને છે. ઉપદ્રષ્ટા, અનુમંતા અને ભર્તા એ બધા સ્વરૂપોએ પ્રતીત થનાર એ પરમાત્મા હવે ભોક્તા બને છે. ♦ સાક્ષીમાત્ર, અનુમંતા, ભર્તા, ભોક્તા, મહેશ્વર એવે સ્વરૂપે આપણે પરમેશ્વરનો વધારે ને વધારે અનુભવ કરવાનો છે. ♦ આત્માથી દેહને અળગો કરતાં - કરતાં સૌ કોઈએ આખું જીવન પરમેશ્વરમય કરવાના પ્રયત્નમાં મગ્ન રહેવું.

ચૌદમાં અધ્યાયમાં કહેવાયું કે:

♦ ગમે તે ઉપાયે દેહ અને આત્માને આપણે અલગ પાડી શકીએ તો પ્રગતિ કરવાનું બની શકે. ♦ જે પોતાની જાત પર રાજ્ય કરે છે તે વિશ્વનો સમ્રાટ બને છે. દેહની આત્મા પરની સત્તા દૂર કરીએ કારણ દેહનાં સુખ-દુઃખ વિદેશી છે, તે પારકાં છે, તેમનો આત્માની સાથે જરાય સંબંધ નથી. ♦ તમો-ગુણનું મુખ્ય પરિણામ છે આળસ. તેમાંથી જ આગળ ઊંઘ અને પ્રમાદ નીપજે છે. આ ત્રણેય વાતને જીતતાં આવડ્યું એટલે તમો ગુણને જીત્યો જાણવો. ♦ મુખ્ય દુઃખ આળસને લીધે છે. અંગમહેનત કરવાનો સૌ કોઈ નિશ્ચય કરે તો આ દુઃખ દૂર થાય. ♦ સમાજમાં બે ભાગ પડી ગયા છે. એક મરી જવાય ત્યાં સુધી મજૂરી કરનારાઓનો અને બીજાં અહીંથી સળી ઉપાડીને ત્યાં ન મૂકનારાઓનો. ♦ આળસ છોડવી એટલે અંગ મહેનત કરવી આળસને જીતવાનો એ જ એક ઉપાય છે. ♦ ઊંઘ હકીકતમાં પવિત્ર વસ્તુ છે. ઊંઘ થોડી હોય પણ ઊંડી હોય તો તેનું કામ સારામાં સારી રીતે પાર પડે છે. ♦ દેહનો વપરાશ એકધારો ચાલુ રાખવો જેથી

ધર્મ સૃષ્ટિ

પથારીમાં પડતાવેત માણસ જાણે મડદું થઈ જાય. ♦ ઊંઘ એટલે નાનકડું મૃત્યુ સમજવું ! ♦ જે જીવનમાં પરમ પુરુષ સાધવાનો છે તે જીવનને જો ઊંઘ ખાઈ જાય તો પછી પુરુષાર્થ સંપાદન ક્યારે થશે ? ♦ ઘણો વખત ઊંઘમાં જાય એટલે તમોગુણનું ત્રીજું લક્ષણ પ્રમાદ સહેજે આવે છે. ઊંઘથી આળસ અને આળસથી ભુલકણાં થઈ જવાય છે. વિસ્મરણ મોટો રોગ છે. તેનાથી બુદ્ધિમાં સડો પેસી જાય છે ને જીવન ખવાઈ જાય છે. ♦ ક્ષણે ક્ષણનો હિસાબ રાખો કે જેથી આળસને પગપેસારો કરવાની જરાયે તક ન મળે. આવી રીતે તમોગુણને જીતવાનો એકધારો પ્રયાસ કરવો જોઈએ. ♦ રજોગુણ પણ એક ભયાનક શત્રુ છે. તમોગુણની એ બીજી બાજુ છે. બન્ને પર્યાયવાચક શબ્દો છે એમ કહી શકાય. ♦ ફૂટબોલનો જન્મ લાતો ખાવાને સારું થયો છે, તે જ પ્રમાણે રજોગુણની અને તમોગુણની વારાફરતી લાતો ખાવામાં માણસનો જન્મારો નીકળી જાય છે. ♦ તરેહતરેહનાં કામો કરવાનો ચડસ એ રજોગુણનું પ્રધાન લક્ષણ છે. રજોગુણની બીજી અસર એવી થાય છે કે માણસમાં સ્થિરતા રહેતી નથી. માણસને સ્વધર્મ જેવું કશું રહેતું નથી. ♦ સ્વધર્મનું સતત ચિંતન કરતા રહી માત્ર તેમાં બધી શક્તિ વાળવી અને બીજી ચીજો તરફ ધ્યાન જ ન દેવું. સ્વધર્મની એ કસોટી છે. ♦ સ્વધર્મસ્વાભાવિક હોય છે ને સહજ હોય છે. તેને શોધવાનો નથી. જ્યાં સ્વધર્મની શોધ ચાલે છે એમ ચોક્કસ જાણવું. ♦ માણસને હંમેશા દૂરનું આકર્ષણ રહે છે. પાસેનું ખૂણામાં રહે છે અને સાથેનું સમણામાં દેખાય છે !! ♦ સ્વધર્મમાં મગ્ન રહેવાથી રજોગુણ ફીકો પડી

જાય છે. કારણ કે ચિત્ત એકાગ્ર થાય છે. સ્વધર્મ છોડીને તે બીજે ક્યાંય ભટકવા નીકળતું નથી. તેથી ચંચળ રજોગુણનું બધુંય જોર ગળી જાય છે. ♦ સ્વધર્મમાં બધી શક્તિ રેડો એટલે રજોગુણની દોડધામ કરવાની વૃત્તિ નાબૂદ થશે. ચંચળપણું ચાલ્યું જશે. આ રીતે રજોગુણને જીતવો જોઈએ. જ સત્ત્વગુણને જીતવો એટલે તેને માટેનું અભિમાન, તેને વિષેની આસક્તિ દૂર કરવી. સત્ત્વગુણ પાસેથી કામ લેવું જ છે, પણ સાવધ રહીને યુક્તિથી લેવું છે. સત્ત્વગુણને નિરહંકારી કરવો છે. જ સત્ત્વગુણને એકદમ સ્વાભાવિક વસ્તુ બનાવી દઈએ તો તેનો અહંકાર થતો નથી. સત્ત્વગુણ રોમેરોમમાં ઊતરી જવો જોઈએ. સત્ત્વગુણનો આવો સ્વભાવ બની જશે પછી તેનું અભિમાન નહીં થાય. સત્ત્વગુણને જીતવાની આ એક યુક્તિ છે. ♦ બીજી એક યુક્તિ : સત્ત્વગુણની આસક્તિ સુધ્યાં છોડી દેવી. અહંકાર અને આસક્તિ બંને છૂટે એટલે પાર ઊતરી જવાય. ♦ જો કે, આ બધુંય છૂટે તોયે જ્યાં સુધી આત્મજ્ઞાન નથી. આત્મદર્શન નથી ત્યાં સુધી જોખમ તો છે જ અને આ પ્રાપ્ત કરવા માટે ભગવાનનો અર્જુનને એક જ જવાબ છે : અત્યંત એકાગ્ર મનથી નિષ્કામપણે મારી ભક્તિ કર, મારી સેવા કર.

પંદરમાં અધ્યાયમાં સારતત્ત્વકેંક આવું છે :

♦ અત્યાર સુધી જીવનનું જે શાસ્ત્ર કહ્યું, જીવનના જે સિદ્ધાંત કહ્યા, તેની પૂર્ણતા આ અધ્યાયમાં કરી છે. આ અધ્યાયમાં પરમાર્થની વાત પૂરી થાય છે. ♦ પરમાર્થનું ભાન માણસને કરાવવું એ જ વેદનું કામ છે અને તે આ અધ્યાયમાં છે. તેથી આ અધ્યાને “વેદનો સાર” એવી પદવી મળી છે. ♦

ભક્તિમાર્ગ પ્રયત્ન માર્ગથી જુદો નથી. બંને મળીને એક માર્ગ બને છે. ઘાસ નીંદી કાઢવું અને બી રોપવું એ બે કામ એક જ ક્રિયાના બે અંગ છે. તેવું જ આ છે. ♦ ભક્તિતત્ત્વ જીવનૌકાને પાણીની માફક સરળપણું મેળવી આપે છે. ભક્તિમાર્ગથી સાધના સહેલી થાય છે. ♦ હું સેવક, ભક્ત છું : તે સેવ્યો એવો ઈશ્વર સ્વામી છે : બાકી રહેલી આખી સૃષ્ટિ તેનાં પૂજાના સાધનો છે. ♦ સૃષ્ટિનું નાશવંતપણું એ જ તેનું અમરપણું છે. સૃષ્ટિનું રૂપ બળબળ વહ્યા કરે છે. સૃષ્ટિનું નાશવંતપણું રોજેરોજ નવાં ફૂલો ખીલવતું રહે છે. જૂના માણસો જાય છે અને નવાં બાળકો જન્મે છે. ♦ સારાંશ કે સૃષ્ટિનું ક્ષરપણું, નાશવંતપણું છે એટલે જ સાધનોની નવીનતા છે. પેલો પરમ પુરુષ પુરુષોત્તમ જુદાં જુદાં સેવા સાધનો પૂરા પાડી મારી પાસેથી પ્રેમમૂલક સેવા લઈ રહેલો છે. ♦ પુરુષોત્તમયોગ બતાવી ગીતા કર્મમય જીવનને પૂર્ણતા આપે છે. પેલો સેવ્ય પુરુષોત્તમ, હું તેનો સેવક અને સેવાનાં સાધનો આ સૃષ્ટિ છે. ♦ આ વાતનું એકવાર દર્શન થાય પછી બીજું શું જોઈએ ? ♦ સર્વત્ર એક જ ચૈતન્ય વિલસી રહ્યું છે. આ દષ્ટિ આવી એટલે આપણા કર્મમાં જ્ઞાન પણ આવ્યું જાણવું. ♦ આખી સૃષ્ટિમાં ત્રણ પુરુષ ઊભાં છે : જ્ઞાન - કર્મ - ભક્તિ. એક જ પુરુષોત્તમે એ ત્રણે રૂપ લીધાં છે. ત્રણે મળીને એક જ પુરુષ છે. કેવળ અદ્વૈત છે. કર્મ, ભક્તિ અને જ્ઞાન એકરૂપ થયાં. જીવ, શિવ અને સૃષ્ટિ એકરૂપ થયાં. આ સર્વે વેદોનો સાર છે. વેદ અનંત છે પણ અનંત વેદનો ટૂંકમાં ચોખ્ખો ચટ સાર આ પુરુષોત્તમ યોગ છે. ♦ વેદ સંસ્કૃતમાં નથી, સંહિતામાં નથી, તે સૃષ્ટિમાં છે. સેવા કરશો એટલે નજરે પડશે. ■

અર્જુનને શ્રીકૃષ્ણનો પ્રથમ ઉપાલંભ

શાંતિના સઘળાં પ્રયત્નો નિષ્ફળ નીવડ્યા પછી યુદ્ધ અનિવાર્ય બની ગયું. સામે પક્ષે તો યુદ્ધની તૈયારીઓ ક્યારનીયે શરૂ થઈ ગઈ હતી. પાંડવોએ પણ યુદ્ધને અટળ માન્યું હતું. એટલે જ તો અર્જુને પણ દિવ્ય અસ્ત્રશસ્ત્રોની પ્રાપ્તિ કરી લીધી હતી.

તમામ વિષ્ટિઓ પરિણામશૂન્ય બની ગયા પછી જ સૌ કરુક્ષેત્રમાં યુદ્ધને કાજે લડી લેવાના, મારવા-મરવાના સંકલ્પ સાથે એકઠા થઈ ગયા હતા. હવે છેલ્લી વખત એક નજર નાખીને શત્રુપક્ષમાંના યોદ્ધાઓ અને સૈન્યને નિહાળી લેવાની અર્જુનને ઈચ્છા થઈ. શ્રીકૃષ્ણ તો સારથિની ભૂમિકામાં છે. સારથિએ જે રીતે રથની આજ્ઞાનું પાલન કરવું જોઈએ એ રીતે જ એમણે પણ કર્યું. રથ બંને સેનાની મધ્યમાં આવી ઊભો રહ્યો. અર્જુને એક નજર કૌરવસેના પર નાંખી. ઘડીભર બધાને જોયા. સ્મૃતિઓ પર ભૂતકાળ તરવરવા લાગ્યો. પ્રેમ, ભાવ, લાગણી, આદર અને હુંફથી જેની જેની સાથે ઉછરેલો એ નાનામોટા બધા શસ્ત્રો, બખ્તરથી સજ્જ રથ લઈને સામે જ ઊભા છે! અર્જુન સમર્થ યોદ્ધો હોવા છતાં આખરે તો એક સાધારણ માણસ છે. એની વીરતા વિશે એકેય પક્ષમાં કોઈને સંશય નથી. તેના વિજયના અનેક પ્રમાણો બધાની પાસે છે. છતાં આ ક્ષણ જ એવી છે. તેને યુદ્ધ કરવાનું જરાય ઉચિત ન લાગ્યું. પોતે કૃષ્ણ સમક્ષ આ અંગે યુદ્ધના પરિણામ સ્વરૂપ કુલઘાતી અને વર્ણશંકર પ્રજા બાબતની દલીલો પણ કરે છે.

કૃષ્ણ તો વર્ષોથી અર્જુનના પ્રિય મિત્ર છે. તેઓ તેના સ્વભાવ, લાગણીશીલતા, વીરતા એવાં તમામ પાસાંને બહુ નજીકથી

જાણે છે. અરે, એના કુટુંબ, પરિવાર, કુળ અને વંશપરંપરાથી સારી રીતે પરિચિત છે. એમને ખબર જ છે કે જો આ યુદ્ધ આ ક્ષણે અર્જુનની મનઃસ્થિતિને કારણે અટકી પડ્યું તો અર્જુન ક્યાંયનો નહિ રહે. ન તો એના ભાઈઓ તેને માફ કરશે કે ન તો દ્રૌપદી. પછી તો કુરુપક્ષનો એક એક સૈનિક તેની કાયરતાને વકોક્તિથી ભાંડવાની એકેય તક જતી નહિ કરે. ટૂંકમાં, રણસંગ્રામ-માંથી પરત ફરેલા અર્જુનનું કોઈ જ ભવિષ્ય નથી. કૃષ્ણ કહે છે, ‘પ્રતિષ્ઠા પામેલાને માટે અપકીર્તિ મરણથી પણ અધિક હોય છે.’ સંભાવિતસ્ય ચાકીર્તિર્મરણાદિતિરિચ્યતે ॥ (ગીતા - ૨-૩૪)

કૃષ્ણ અર્જુનને જીવનભરના અપમાનથી ઉગારવા માંગે છે. સમર્થ વીરપુરુષને નિંદાથી મોટું દુઃખ કયું ? નિન્દન્તસ્તવ સામર્થ્ય તતો દુઃખતરં નુ કિમ્ ॥ (૨-૩૬) બીજી તરફ કૃષ્ણના શાંતિપ્રયાસો માટેની આખરી વાતમાં પાંચ પાંડવો માટે પાંચ ગામ આપવાની કરેલી માંગણી દુર્યોધને જે ઉદ્ધતાઈથી ઠુકરાવી દીધેલી પછી તો એની પાસે હકનું પ્રાપ્ત કરવાનો છેલ્લો ઉપાય યુદ્ધ એક જ બચ્ચો હતો. એમાં પણ જો અર્જુનની અકાળે આવેલી મોહાસક્તિને કારણે યુદ્ધ ટળી જાય તો સત્ય અને ધર્મનું પલ્લું ખંધાઈ, બળ અને સત્તા સામે નબળું પડી જાય. જ્યારે આ સ્થિતિ આવે એ ન તો સમાજ માટે કે ન તો જીવન માટે સ્વીકાર્ય છે.

સમજો કે, જ્યાં કોઈ મોટા જુલમની કશી જ સજા ન હોય તો ત્યાં શાંતિની સ્થાપના

સંભવ જ નથી. ભારેલા વિદ્રોહની લાગણી જનજીવનમાં આકોશ સ્વરૂપે પ્રજાને પીડતી રહે. કૃષ્ણના ચિંતન મનનને સમજવામાં અર્જુનની બુદ્ધિ પણ થાપ ખાઈ જાય. સ્વયં કૃષ્ણે જીવનભર જનજીવનની આકોશ ભરેલી લાગણીને વાચા આપી છે. પરિણામ સ્વરૂપ અનેક મહાયુદ્ધો કર્યા છે. વિજય મેળવ્યો છે અને પ્રજાને સ્વતંત્રતા અપાવી, ત્રાસમુક્ત કરી ચુક્યા છે. એમાંનું કોઈ યુદ્ધ પોતાના વ્યક્તિગત હક હિસ્સા માટે નથી લડ્યા. બીજી તરફ આ બધા કારણો તો ખરાં જ, ઉપરાંત હક અને હિસ્સાની બાબત પણ કુરુક્ષેત્રના યુદ્ધમંડાળમાં ક્યાં નથી? એ પણ પાંચેય પાંડવોને સ્પર્શે છે. યુદ્ધનો નિર્ણય જો પાંચેય પાંડવોનો અને જો યુદ્ધમાંથી મુખ્ય યોદ્ધો નાસીપાસ થાય તો બાકીના ભાઈઓનેય હળાહળ અન્યાય થાય. પતિ તરીકે દ્રૌપદીના નિસાસાઓનું શું? કૃષ્ણ આ વાત બરાબર સમજે છે. તેમ છતાં આ બાબતોને પણ નિરસ્ત કરીને અર્જુન જો યુદ્ધ ટાળવાની વાત કરે એની સાથે દુરંદેશી કૃષ્ણ સંમત થઈ જ કેમ શકે? છતાં જ્યાં સુધી અર્જુન પોતાની જાતને કૃષ્ણના હવાલે ન કરે ત્યાં સુધી એ કંઈ કહેવા તૈયાર પણ નથી.

ધર્મ સૃષ્ટિ

અર્જુન કૃષ્ણના સારથિ બન્યા છે કારણ કે આ યુદ્ધમાં સત્ય અને ધર્મને સાથ આપવાનો છે. સારથિકાર્ય કરનારા કૃષ્ણ પ્રત્યે અર્જુનને ક્યારેય ફક્ત સારથિભાવ નથી થયો. તે દરેક પરિસ્થિતિમાં કૃષ્ણને પૂજ્ય જ માને છે. અર્જુનના સારથિ બનેલા કૃષ્ણ તરફના તેના સંબોધનો જુઓ ! અચ્યુત, કૃષ્ણ, કેશવ, મધુસૂદન, જનાર્દન, માધવ, અરિસૂદન એવા નામથી સંબોધે છે. હા, અર્જુનના સખાપ્રેમ પાસે કૃષ્ણની મહાયોદ્ધાની, મહારાજનીતિજ્ઞની છાપ તેના માનસમાં ઝાંખી પડે છે એટલું જ. આ યુદ્ધ આરંભ પ્રસંગે તો તેણે કૃષ્ણની ક્ષમતામાં જે વિશ્વાસ મૂક્યો છે તે અભૂતપૂર્વ છે.

હસ્તિનાપુરમાં સંજય જે જુએ છે તે ધૃતરાષ્ટ્રને કહી બતાવે છે. સંજય કહે છે, ‘કરુણાથી વ્યાપ્ત આંસુભર્યા વ્યાકુળ નેત્રોવાળા અર્જુનને મધુસૂદને આ વાક્ય કહ્યું.’

**ક્લેબ્યં મા સ્મ ગમઃ પાર્થ નૈતત્વચ્યુપપદ્યતે ।
ક્ષુદ્રં હૃદયદૌર્બલ્યં ત્યક્ત્વોતિષ્ઠ પરંતપ ॥**
(ગીતા ૨-૩૯)

(હે અર્જુન ! અનાર્થોએ સેવેલો, સ્વર્ગ નહિ આપનારો અને અપકીર્તિકારક આ મોહ તને ક્યાંથી પ્રાપ્ત થયો ?) હે પાર્થ ! તું કાયર ન થા. તને આ શોભતું નથી. હે પરંતપ ! હૃદયની આ તુચ્છ નિર્બળતા ત્યજ દઈતું ઊભો થા !

કૃષ્ણની આ વાત પછી અર્જુન પોતાની યુદ્ધ ન કરવાની દલીલો ચાલુ રાખે છે. અર્જુન પાસે પણ સામાન્ય માણસની જેમ ભાવના અને લાગણીયુક્ત તમામ કારણો છે. આમ છતાં તેનો વિવેક અને કૃષ્ણ પરની શ્રદ્ધા જરાય ડગ્યા નથી જ. એટલે જ તો તે પોતાના

માટે ધર્મસંમૂહચેતા: (ધર્મમાં મૂઢ ચિત્તવાળો) એવું વિશેષણ વાપરે છે અને આગળ કહે છે,

**યચ્છ્રેયઃ સ્યાન્નિશ્ચિતં બ્રૂહિ તન્મે શિષ્ય-
સ્તેઽહં શાધિ માં ત્વાં પ્રપન્નમ્ । (ગીતા ૨-૭)**
‘મારે માટે જે ચોક્કસ કલ્યાણકારક હોય તે મને કહો. હું આપનો શિષ્ય છું; આપ શરણે આવેલા મને ઉપદેશ આપો.’

શ્રીકૃષ્ણ પ્રથમ તો પ્રહસન્નિવ ઉપહાસ કરતા હોય એમ અર્જુનને કહે છે કે, ‘તું શોક નહિ કરવા યોગ્યનો શોક કરે છે અને પંડિતાઈના બોલ બોલે છે; પણ પંડિતો તો મરેલા કે જીવતાનો શોક કરતા નથી.’

આ પછીના ૪૨ શ્લોકોમાં કૃષ્ણે અર્જુનને કમશઃ સાંખ્યયોગ અને કર્મયોગને લગતું જ્ઞાન કહ્યું. કૃષ્ણની આ વાતોમાં જીવની યાત્રા અને મુખ્ય કર્તવ્ય કર્મનો ઉપદેશ છે. આ પૂર્વભૂમિકા આખી ગીતાને સમજવા માટે પાયાનું જ્ઞાન છે. અહીં તેમણે ભારપૂર્વક અર્જુનને જણાવ્યું છે કે જન્મેલાનું મૃત્યુ નિશ્ચિત છે. માણસ ફક્ત જીવનમાં કર્તવ્ય નક્કી કરવા જ સ્વતંત્ર છે. જો મરવાનું નક્કી જ હોય તો સારા ઉદ્દેશ માટે કેમ ન મરવું ?

મનુષ્ય પૂર્ણ શક્તિથી કર્મ કરી શકે છે આમ છતાં પરિણામ તેના હાથમાં નથી. ચોક્કસ કર્મનું ચોક્કસ ફળ મળશે જ એવું નથી. જો ગણિતની જેમ એવી ચોક્કસ ગણતરીથી પરિણામ પ્રાપ્ત થતું હોત તો કર્મનો નિયમ પરમ સત્તાથીયે ઉપર થઈ જાય. બીજું ચોક્કસ કર્મનું ચોક્કસ ફળ નિયત સમયે પ્રાપ્ત થઈ જ જાય તો સંચિત કર્મને અસરકર્તા બની રહે. જો આમ થાય તો પુનર્જન્મની વ્યવસ્થાનું ચક્ર વિક્ષેપિત થાય. કર્મફળના આ ચક્રને સૃષ્ટિના હિતમાં સુચારુ રીતે ચલાવવા માટે સ્પષ્ટ કર્મફળ પોતાની

સત્તામાં રાખે છે. એટલે જ બહુ સ્પષ્ટતાથી કૃષ્ણ અર્જુનને કહે છે, ‘કર્મણ્યેવાધિકારસ્તે મા ફલેષુ કદાચન ।’ (ગીતા ૨-૪૭) ‘તારો કર્મમાં જ અધિકાર છે, ફળમાં કદી નહીં.’

આપણે જોઈએ જ છીએ કે સરખા સંજોગોમાં સરખી જ મહેનત કરનારા બે વ્યક્તિઓની પ્રાપ્તિ સરખી નથી હોતી. જગતના મુખ્ય બે એકમ છે. વ્યષ્ટિ અને સમષ્ટિ. વ્યષ્ટિ એટલે વ્યક્તિ અને સમષ્ટિ એટલે સૃષ્ટિ. આપણા આયોજનો મુખ્યત્વે વ્યક્તિગત હોય છે. કુદરતના આયોજનો સમસ્ત સૃષ્ટિના પરિપ્રેક્ષ્યમાં હોય છે. જ્યારે આપણને ઉચ્ચ સફળતાઓ મળે છે ત્યારે એ સમજવું જોઈએ કે આપણા વ્યષ્ટિ આયોજન સમષ્ટિના આયોજન સાથે એકરૂપ છે. જ્યારે આ બંને વિપરીત દિશામાં ચાલતા હોય ત્યારે સમષ્ટિ આયોજનો ખૂબ શક્તિશાળી હોવાથી વ્યષ્ટિને ધારેલું પરિણામ મળતું નથી. એટલે જ બહુ ડાયા માણસો કહે છે - ‘પોતાનું ધાર્યું થાય તો ખૂબ સારું. પોતાનું ધાર્યું ન થયું તો સમજવું ઈશ્વરને ગમ્યું એમ થયું, તોય આનંદ...’ છતાં કર્મ કરવામાં કોઈ ક્યાશ છોડવી નહીં. દેખીતી રીતે લાભાલાભનો વિચાર કરીને જ કર્મ બાબતે શુદ્ધ બુદ્ધિથી નિર્ણય લેવો એવો સ્વયં કૃષ્ણ પરમાત્માનો મત છે એટલે જ અર્જુન પાસે બંને પરિણામ મૂકતા તેઓ કહે છે કે,

‘હતો વા પ્રાપ્સ્યસિ સ્વર્ગ જિત્વા વા ભોક્ષસે મહીમ્ ।’ (ગીતા ૨-૩૭)

‘જો તું માર્યો જઈશ, તો સ્વર્ગને પામીશ અથવા જીતીશ તો પૃથ્વીને ભોગવીશ. ■

મો. ૯૮૭૯૮ ૭૯૯૦૦

ધી મહેસાણા અર્બન કો.ઓપ.બેન્ક લિમિટેડ

(મલ્ટી સ્ટેટ શિડ્યુલ્ડ બેન્ક)

: હેડ ઓફિસ :

અર્બન કોર્પોરેટ બિલ્ડિંગ, હાઈવે, મહેસાણા-૩૮૪૦૦૨, ફોન : (૦૨૭૬૨) ૨૫૭૨૩૩, ૨૫૭૨૩૪

E-mail: info@mucbank.com | Website : www.mucbank.com

પ્રગતિનાં સોપાન (તા. ૩૧-૦૩-૨૦૨૪) અન ઓડિટેડ (ઓડિટ વર્ગ 'અ')

(રકમ રૂ. કરોડમાં)

શેર ભંડોળ : ₹ ૩૮૮.૭૮	કામકાજનું ભંડોળ : ₹ ૧૦૯૯૧.૫૦
રીઝર્વ ફંડ : ₹ ૧૦૦૦.૫૦	ગ્રોસ નફો (૩૧-૦૩-૨૦૨૪) : ₹ ૨૪૭.૯૬
ધિરાણ : ₹ ૬૧૧૭.૯૪	નફો (૩૧-૦૩-૨૦૨૪) : ₹ ૧૨૨.૯૫
ડિપોઝિટ : ₹ ૯૧૮૬.૭૦	ડીવીડન્ડ (સાધારણ સભાની* મંરુવીની અપેક્ષાએ) : ૧૫%*

58
શાખાઓ

થાપણનાં વ્યાજના દર (તા. ૨૧-૦૨-૨૦૨૩ થી અમલમાં)

૦૭ થી ૨૯ દિવસ સુધી : ૩.૭૫%	૧૨ માસ વધુ થી ૨૪ માસ સુધી : ૭.૨૫%
૩૦ થી ૯૦ દિવસ સુધી : ૪.૨૫%	૨૪ માસ વધુ થી પરંતુ ૩૬ માસ સુધી : ૭.૭૫%
૯૧ થી ૧૮૦ દિવસ સુધી : ૫.૦૦%	૩૬ માસ થી વધુ પરંતુ ૬૦ માસ સુધી : ૭.૫૦%
૧૮૧ થી ૩૬૪ દિવસ સુધી : ૬.૦૦%	૬૦ માસ થી વધુ પરંતુ ૧૨૦ માસ સુધી : ૭.૫૦%
૧૨ માસ સુધી : ૬.૭૫%	સેવિંગ્સ ડીપોઝિટ ઉપર મળવા પાત્ર વ્યાજ : ૩.૭૫%

સીનીયર સીટીઝન ખાતેદારને ૦.૫% વધારે વ્યાજદર ● સુપર સીનીયર સીટીઝન(૭૫ વર્ષ પૂર્ણ કરેલ હોય તેવા) થાપણદારને સીનીયર સીટીઝન ખાતેદાર કરતા ૦.૧૦% વધારે વ્યાજ દર

1,16,646 સભાસદો

અર્બન બેન્કની વિવિધ સેવાઓ

(૧) કોર બેન્કિંગ સુવિધા તમામ ૫૮ શાખાઓમાં	(૭) સેવિંગ્સ-કરંટ ખાતેદાર તથા બેન્કના સભાસદોને
(૨) ATPAR ચેકબુક ફેસિલીટી, ATM તથા SMS ની સુવિધા	રૂ. ૫ લાખનો અકસ્માત વિમાનો લાભ વિના મૂલ્યે
(૩) RTGS, NEFT તથા NACH ફંડ ટ્રાન્સફરની સગવડ	(૮) બીજી બેન્કોના ATM સેન્ટરથી નાણા ઉપાડવાની સગવડ
(૪) બેન્ક ગેરંટી તથા LC ઈસ્યુ	(૯) મોબાઇલ, ઈન્ટરનેટ તેમજ વોટસએપ બેન્કિંગ સુવિધા
(૫) ૧૦ શાખાઓમાં સ્ટેમ્પ ફેન્ડિંગ તથા ૨૮ શાખાઓમાં લોકર સુવિધા	(૧૦) કરન્સીચેસ્ટ, પબ્લીક ઈસ્યુ ભરવા માટે ASBA ફેસિલીટી, DEMAT સુવિધા
(૬) સ્થાપના વર્ષથી જ સતત ૪૦ વર્ષથી નફો કરતી બેંક	

શ્રી કે.કે.પટેલ
ચેરમેન

શ્રી જી.કે.પટેલ
વાઈસ ચેરમેન

શ્રી એમ.એસ.પટેલ
ચીફ એક્ઝીક્યુટીવ

બોર્ડ ઓફ ડિરેક્ટર્સ

શ્રી ચંદુભાઈ આઈ. પટેલ	શ્રી ખોડાભાઈ એન.પટેલ	શ્રી ડૉ.અનિલભાઈ ડી.પટેલ	શ્રી કાનજીભાઈ એસ.પટેલ
શ્રી નરોત્તમભાઈ એસ.પટેલ	શ્રી જીતેન્દ્રભાઈ પી.પટેલ	શ્રી ભાઈલાલભાઈ એમ.પટેલ	શ્રીમતી કોકીલાબેન એન.પટેલ
શ્રી ઘનશ્યામભાઈ કે.પટેલ	શ્રી અમૃતભાઈ જી.પટેલ	શ્રી વિનોદભાઈ બી.પટેલ	શ્રીમતી દીપીકાબેન આર.પટેલ
શ્રી ઉપેન્દ્રભાઈ કે.પટેલ	શ્રી અલ્કેશભાઈ બી.પટેલ (C.A.ઓ. ડિરેક્ટર)	શ્રી અશોક કુમાર	
શ્રી લક્ષ્મણભાઈ એસ.વણકર	શ્રી સોમાભાઈ બી.પટેલ (ઓ. ડિરેક્ટર)	(એડિશનલ ડાયરેક્ટર-આર.બી.આઈ.)	

તેમજ સમગ્ર અર્બન બેન્ક પરિવાર...

ઉત્તમ, ઝડપી, વિનયી, ગ્રાહક સેવા એજ અમારો ઘ્યેય

મુજ જીવનમાં તુજ ઈચ્છા

મંદિર, દેરાસર, ચર્ચ કે સિનેગોગમાં જતા શ્રદ્ધાળુઓના ચહેરા તમે જોયા છે ? એમની ચાલમાંનો ઉત્સાહ અને હૃદયમાંનો ઉમંગ તમે દીઠો છે ? હકીકતમાં પાંચ પ્રકારના ઈશ્વરના ઉપાસકો જોવા મળે છે. પ્રથમ પ્રકારના ઉપાસકો એ રૂઢિગત ઉપાસકો છે. એમને વર્ષોથી એવા સંસ્કાર આપવામાં આવ્યા છે કે સવારે ઊઠીને તત્કાળ મંદિરમાં ઈશ્વરદર્શનને જવું. એવે સમયે મુખની, શરીરની કે વસ્ત્રની પવિત્રતાની પરવા કરવી નહિ. આવી વ્યક્તિઓ પથારી-ત્યાગ કરે કે તરત મંદિર ભણી દોડી જાય છે. કેટલીક વ્યક્તિઓ આરતીના સમયે અચૂક હાજર થઈ જાય છે અને આરતી પૂરી થયા પછી પ્રસાદ ગ્રહણ કરીને વિદાય પામે છે. આરતીનો સમય થઈ ગયો હોય ત્યારે એ એમ કહેશે નહીં કે મારે મારા પ્રભુની પાસે જવું છે', પરંતુ એમ કહેશે કે 'જરા આરતીમાં જઈ આવું. પ્રસાદ લઈને તરત પાછો આવું છું.' અહીં ઈશ્વરદર્શન કે આરતી એ બધું જ રૂઢિગત બની ગણેલું જણાય છે. વર્ષોથી પોતાના ઘરમાં અમુક પરંપરા પળાતી હોય, એ જ પરંપરા પાળનાર વ્યક્તિઓ રૂઢિબદ્ધ બની જાય છે અને પછી એ રૂઢિ એમને બાહ્યક્રિયામાં ડુબાડેલા રાખે છે. એમાં પરમના આંતરસ્પર્શની કોઈવાત આવતી નથી.

બીજા પ્રકારના ઉપાસકો એવા હોય છે કે જેમની શ્રદ્ધા ઈશ્વર પર નહિ, પરંતુ અમુક વાર પર ટકેલી હોય છે. આજે ગુરુવાર છે એટલે સાંઈબાબાનાં દર્શન કરવાં કે પછી આજે શનિવાર છે એટલે હનુમાનજીનાં દર્શન કરવાં એવો એમનો નિયમ હોય છે. અંબાજી હોય, ડાકોર હોય કે પછી મહુડી કે પાલિતાજી હોય, - અમુક તિથિએ એમનાં દર્શન કરવાં જ, એવો નિયમ ધરાવનાર પણ મળે છે. આમાં કેટલાક ભાવનાશાળી હોય છે અને કેટલાક માત્ર નિયમબદ્ધ. સવાલ એ જાગે કે શનિવાર સિવાય અન્ય દિવસે હનુમાનજીની ઉપાસના કેમ નહિ ? આવો દિવસ નિશ્ચિત કરવાથી દર્શન કરવાનું

નિશ્ચિત થાય છે એ ખરું, પરંતુ એ દર્શન સાથે આપણું એ ઈશ્વર કે સંતના હૃદયના સાથે કેટલું અનુસંધાન સધાય છે તે એક સવાલ છે. આવા દર્શનનો પણ એક વિધિ બની જાય છે અને તેને પરિણામે વ્યક્તિ માત્ર અમુક તિથિ કે વારને નજરમાં રાખીને ઈષ્ટદેવનાં દર્શન કરે છે.

ત્રીજા પ્રકારના ભક્તો એ કામનાથી ભક્તિ કરનારા હોય છે. એ ઈશ્વર પાસે જાય છે, કિંતુ પોતાના યાચના-પાત્રને લઈને જાય છે. તેઓ એવી માન્યતા લઈને જાય છે કે પોતાની અંગત ઈચ્છા ઈશ્વર પૂર્ણ કરી આપશે. એનું લક્ષ ઈશ્વર આરાધનાને બદલે પોતાની ઈચ્છાની આરાધનાનું હોય છે. આજે નહિ તો કાલે, આ પ્રકારની ભૌતિક કામનાઓ તૃપ્ત કરવા માટે પ્રસિદ્ધ એવા ઈશ્વર પોતાના પર પણ કૃપાવંત બનશે એમ તે માને છે. એ રીતે તે પોતાની કામના, ઈચ્છા કે વાસનાને લઈને ઈશ્વર પાસે જાય છે. એના પ્રલોભન અને પ્રયોજનને જોઈને ઈશ્વર પણ કેવું મરક-મરક હસતો હશે એ વિચારવા જેવું છે !

કેટલીક વ્યક્તિઓ ધર્મસ્થાનમાં સમય વ્યતીત કરવા માટે જતી હોય છે. નિવૃત્તિકાળમાં કે વૃદ્ધાવસ્થામાં વ્યક્તિને વિશેષ સમય મળતો હોય છે અને તેથી એ સમય પસાર કરવા તે વ્યક્તિઓ પ્રભુદર્શનને જતી હોય છે. તેઓ એ મંદિરમાં જેટલો સમય બેસે છે, એનાથી વધુ સમય મંદિરના ઓટલા પર, નજીકના બાંકડા ઉપર કે આસપાસનાં સ્થાનોમાં વિતાવે છે. એનો હેતુ માત્ર બેસીને સમય વ્યતીત કરવાનો હોય છે. હવે તો એક નવું વલણ એ જોવા મળે છે કે મુલાકાતના સ્થાન તરીકે બે મિત્રો મંદિરને નક્કી કરે છે. સાંજના સાત વાગ્યે આપણે અમુક મંદિર કે દેરાસરની બહાર મળીશું એવી ગોઠવણ કરતા હોય છે એ રીતે સમય વિતાવવાના સ્થળ તરીકે અને મુલાકાતના સ્થળ તરીકે મંદિરનો મહિમા વધ્યો છે ! થોડાં વર્ષો પૂર્વે જેના વિવાહ થયા હોય એવાં યુવક અને યુવતી મંદિરમાં જતાં-આવતાં પરસ્પરને થોડી વાર મળવાનું આયોજન કરતાં

હોય છે. આમ મંદિરનો માનવી પોતાની રીતે ઉપયોગ કરવા લાગ્યો છે અને એથી જ ઘણી વાર એમ લાગે છે કે માણસને ઈશ્વરે ભલે બનાવ્યો પરંતુ માણસેય ઈશ્વરને બનાવવામાં (બનાવટ કરવામાં) પાછું વાળીને જોયું નથી.

ઉપાસકોના ચોથા પ્રકારમાં ભક્તિ દ્વારા દંભ અને આડંબરને પોષનારા અને એનું પ્રદર્શન કરનારા લોકો આવે છે. અન્યને દેખાડવા માટે એમની ભક્તિ હોય છે. આથી વ્યવહાર જગતમાં ગરીબો કે લાચારોનું ભરપૂર શોષણ કરનાર મંદિરમાં જઈને કાકલૂદીભર્યા સ્વરે ઈશ્વરને કહેતો હોય છે કે 'મારે કશું ન જોઈએ, મારે તો તું જ એક આધાર છે.' કિંમતી વસ્ત્રો પહેરીને અને અલંકારોનો ઠઠારો કરીને એ મંદિરમાં પ્રવેશતા હોય છે અને ત્યારે એમની દૃષ્ટિ ઈશ્વરને બદલે ચોપાસ ઊભેલા લોકોને શોધતી હોય છે. પોતાને કોણ જુએ છે એનું એમને વિશેષ મહત્ત્વ હોય છે. એની પાછળ એમનો હેતુ પોતાની ધાર્મિકતાની અસરકારક છાપ ઊભી કરવાનો હોય છે. ધર્મક્રિયા કરતી વખતે એક પ્રકારનો ઉત્સાહ, ઉમંગ અને ઉલ્લાસ જરૂરી છે. જો કીર્તિ, પ્રસિદ્ધિ, ધન કે સન્માનની આશાએ તમે ધાર્મિક સ્થળમાં કે ધાર્મિક કર્મકાંડો ધરાવતાં આયોજનોમાં પ્રવેશ કરો, તો તમે ખોટી દિશામાં તીર ચલાવો છો. તમે આટલી બધી ધર્મક્રિયા કરી છે અને તમને માન-સન્માન લાભ પણ મળતા નથી એવું જો વિચારો તો ધર્મક્રિયા ફળવતી થતી નથી. તમારા ઉપવાસ ગુપ્ત કે છૂપા હોવા જોઈએ. પોતાના ઉપવાસની વાત કરીને ઘણી વ્યક્તિઓ બીજા લોકો પાસેથી પોતાની ધાર્મિકતા માટેનો લાગો ઉધરાવે છે.

ઘણી વાર સાવ હતાશ થઈને વ્યક્તિ ધર્મસ્થાનમાં આવતી હોય છે. એક પ્રકારના કંટાળા અને ઉદાસીનતા સાથે પ્રવેશતી હોય છે. મનમાં વિચારતી હોય છે કે ઉપવાસ કરી-કરીને થાક્યો, પણ કશુંય ફળ મળ્યું નથી. મંદિરમાં જઈ-જઈને બૂટ ઘસાઈ ગયા, પણ આર્થિક સ્થિતિ સુધરી નથી. લાખો મંત્રો જપી - જપીને બેઠો છું,

શિક્ષણ સૃષ્ટિ

છતાં કરચોરીના કેસમાંથી મુક્તિ મળતી નથી. આ પ્રકારના ભાવથી જનાર પોતે ભીંત ભૂલે છે.

આવી દંભી આસ્તિકતા કરતાં નાસ્તિકતા વધુ સારી. આનું કારણ એ છે કે જેનામાં સરળતા છે એ જ પરમ તત્ત્વની સમીપરહી શકે છે. માણસ જેટલો સરળતાથી દૂર સરકે છે એટલો એ પરમ તત્ત્વથી અળગો થતો જાય છે. આંબર એક આવરણ રચે છે અને તે આવરણ વ્યક્તિ અને પરમ તત્ત્વ વચ્ચે અભેદ દીવાલ સર્જે છે. આવરણની અવળી ગતિ એવી છે કે વ્યક્તિ દંભનું એક આવરણ ઓઢે એટલે એને બીજાં અનેક આવરણો અનિવાર્યપણે ઓઢવાં પડે છે. **આંબર અને ઈશ્વરને બારમો ચંદ્રમા છે.** મન ભોજનમાં હોય અને હાથમાં મંજીરાં અને મુખમાં ભજનવાણી હોય તેથી શું ન વળે. ઈશ્વરના ગાનમાં નાચતા ડોલતા હોઈએ કે પછી કૂદી-કૂદીને ચામર ઢોળતા હોઈએ અને મન દુર્વૃત્તિઓની લીલામાં નાચતું હોય તો તે ન ચાલે.

પાંચમા પ્રકારની ઉપાસના માટે પરમ તત્ત્વની પહેલી શરત છે કે કશું અધૂરું, અધકચરું કે અળગા મને કરવું નહીં, જે કંઈ કરવું તે અન્ય સઘળું વિસ્મરીને પૂર્ણ સમર્પણથી કરવું. આવા પૂર્ણ સમર્પણ માટે દૈવ શ્રદ્ધાની આવશ્યકતા રહે છે. આવી દૈવ ઈશ્વરશ્રદ્ધા પામવી મુશ્કેલ છે, પરંતુ જો પૂર્ણ એવા ઈશ્વરને પામવો હોય તો પૂર્ણ શ્રદ્ધા વિના ચાલવાનું નથી.

‘ગીતાંજલિ’માં કવિવર રવીન્દ્રનાથ ટાગોરના એક કાવ્યનું સ્મરણ કરીએ :

**“મારું માથું ચરણરજમાં તવ નીચું નમાવજે રે.
મારો ગર્વ બધો આંસુમાં નાથ, ડુબાવજે રે !
મુજ જીવનમાં તુજ ઈચ્છાને પૂર્ણ બનાવજે રે !”**

અહીં ઈશ્વર પ્રતિ પૂર્ણ સમર્પણ છે અને એ સમર્પણ જ હૃદયને ભક્તિપૂર્ણ બનાવે છે. ધર્મતત્ત્વ તરફથી આવી શ્રદ્ધા આસાનીથી સાંપડતી નથી. દૈવ શ્રદ્ધા પામવા માટે સાધકે એકસાથે બે પડકારો ઝીલવાના હોય છે. એક સંસારના પ્રબળ આકર્ષણનો અને બીજો પોતાની શ્રદ્ધાનો ઉપહાસ કરનારાઓનો. સૌપ્રથમ તો સંસારનું તીવ્ર આકર્ષણ એને સંસારમાં વધુ ને વધુ

લીન રાખે છે અને પરિણામે એ વ્યક્તિ એમાં ઊડી ને ઊડી ખૂંપતી જાય છે. આ આકર્ષણની ગમતી અને મજબૂત દીવાલ ભેદીને બહાર નીકળવા માટે ભીતરી સાહસ દાખવવું પડે. આવા આધ્યાત્મિક સાહસની છલાંગ મારનાર જ પરમની પાસે પહોંચી શકે છે, આથી જ જૈન ધર્મના સર્વપ્રથમ આગમગ્રંથ, ‘શ્રીઆચારાંગ સૂત્ર’માં કહ્યું છે : ‘સદા વિષય-વાસનામાં રચ્યો-પચ્યો રહેનાર મનુષ્ય ધર્મના તત્ત્વને ઓળખતો નથી.’ અને એ જ રીતે ‘પ્રશ્નવ્યાકરણ’ નામના આગમમાં કહ્યું છે કે ‘વિષયાસક્ત જીવ આ લોકમાં વિનાશ પ્રાપ્ત કરે છે અને પરલોકમાં પણ.’ આવાં ઈન્દ્રિય-વિષયોનાં સાંસારિક આકર્ષણોનો સાધકો, ભક્તો અને મહાત્માઓએ કઈ રીતે ત્યાગ કર્યો એ અભ્યાસનો અને આત્મસાત્ કરવાનો વિષય છે. એમણે લગાવેલી આધ્યાત્મિક છલાંગ સહુ કોઈ સાધકને પ્રેરક બની રહે છે.

પરમના ઉપાસકને બીજો પડકાર ઝીલવાનો છે પોતાની આસપાસના સમાજના ઉપહાસનો. આસપાસના લોકો પરમના આ સાધકને ઓળખી શકતા નથી. એની જીવનશૈલીને સમજી શકતા નથી અને તેથી તેની ભક્તિને ‘ભગતવેડા’માં કે વિચિત્ર પ્રવૃત્તિમાં ખપાવે છે. મહાત્મા ગાંધીજીની ઈશ્વરશ્રદ્ધાનો કે શ્રીમદ્ રાજચંદ્રની મોક્ષ-ઈચ્છાનો પણ ઉપહાસ કરનારા લોકો હતા જ ને !

આ બંને પડકારો ઝીલવા માટે ખરી જરૂર શ્રદ્ધાની છે. આ શ્રદ્ધા એક આંતરબળ અને સાથોસાથ ભીતરી ઉત્સાહ પણ છે. સાચો શ્રદ્ધાળુ સંકલ્પબળથી સાધના કરતો હોય છે. એની સાધના નિષ્પ્રાણ નહીં પણ જીવંત હશે. એમાં ધબકતો ઉત્સાહ હશે. સાચો શ્રદ્ધાળુ ચીલાચાલુ આચરણ નહીં કરે, પરંતુ એ અધ્યાત્મ-દિશામાં દૈવતાથી એક પછી એક આગળ ડગ ભરતો હશે. આમ સાધકમાં વસેલું શ્રદ્ધાનું તેજ એને આ તમામ બાહ્ય-આંતર પડકારોની વચ્ચે અડગ રાખે છે.

ઈશ્વર એના ઉપાસક પાસે આવી અખંડ અને સંનિષ્ઠ શ્રદ્ધાનું તેજ માગે છે. એના પ્રકાશમાં જ સાધકને પરમતત્ત્વનું દર્શન થઈ શકે છે. આવી

પૂર્ણ શ્રદ્ધાનું તેજ પૂર્ણ સમર્પણથી જાગે છે. પરમતત્ત્વની મુખ્ય માગણી જ સંપૂર્ણ સમર્પણની છે. એ કહે છે કે ‘પૂર્ણ સમર્પણ હોય તો અહીં આવો, કારણ કે અધૂરી શ્રદ્ધા કે અધકચરી ભાવનાથી તો કશું નહીં મળે.’ અહીં ભક્ત પરમાત્માની શોધ આગળ અટકતો નથી, એ પરમાત્મામાં પોતાની જાતને લીન કરીને રહે છે.

આમ ભક્તિ સમર્પણ માગે છે અને આવું સમર્પણ હોય, તો જ પરમાત્મા પ્રાપ્ત થાય છે. આ સમયે સાધકને સમજાય છે કે એનો અહંકાર મિથ્યા હતો, એનો કતુભાવ ભૂલભરેલો હતો. સાધક પોતાના અહંકાર અને કતુ-ભાવના નિગરણ સાથે પૂર્ણ સમર્પણભાવથી પરમ તત્ત્વમાં ઓગળી જાય છે. વ્યક્તિના જીવનમાં બીજાં ઘણાં કર્તવ્યો હોય છે. એનો અર્થ એ નથી કે ઈશ્વર તરફ પૂર્ણ સમર્પણ કરીએ એટલે અન્ય સઘળાં કર્તવ્યો ભૂલી જવાનાં. માતાપિતાની સેવા કરવી, ગરીબોને સહાય કરવી, બીજાને મદદરૂપ થવું - એ બધાં કર્તવ્યો એણે બજાવવાનાં હોય છે, પરંતુ એનું મુખ્ય કર્તવ્ય તો પરમ પ્રત્યેનું પૂર્ણ સમર્પણ છે. એમાં ઉદાસીનતા એને પરવડે નહીં. આવું પૂર્ણ સમર્પણ ભક્તમાં એ નાચી ઊઠે એવો આનંદ અને ઉત્સાહ ભરી દે છે.

કવિ પ્રીતમ કહે :

**‘ગિરધરલાલ વિના ધડીયે ન ગોઠે,
પ્રીતમના સ્વામી મારા પ્રાણ-આધાર !’**

આ રીતે ‘ગિરધરલાલ વિના’ સહેજે ‘ગોઠે’ નહીં, સહેજે ગમે નહીં એવી પરિસ્થિતિ સર્જવી જોઈએ. સામાન્ય જીવનમાં પ્રિયતમને પ્રિયતમા વિના કે પ્રિયતમાને પ્રિયતમ વિના ગોઠતું નથી. સહેજે ગમતું નથી. એમને એકબીજા વિનાની પ્રત્યેક પળ અકળાવનારી લાગે છે, પરંતુ એ પ્રેમમાં હેતુ, વાસનાને ઈચ્છા હોય છે, જ્યારે ઈશ્વર પ્રત્યેના પ્રેમમાં રૂપાંતર છે. દુન્યવી પ્રેમની અશુદ્ધિ અહીં નહીં હોય. દુન્યવી અહમ્ અહીં સોડહમાં પલટાઈ જશે. આ રીતે ઈશ્વરની ઈચ્છાને આધીન થનાર વિરલ પ્રકારનાં સુખ અને શાંતિ પામશે. એના જીવનમાં એક પ્રકારની મસ્તી જાગશે અને એમાંથી અભયના કારણે મુક્તપણે ઊછળતો આનંદ પ્રગટશે. ■

બાળકોના વલણોના સ્વસ્થ વિકાસમાં વાલીની ભૂમિકા

બાળકને આવકારતા, આપણું પ્રખ્યાત લોકગીત છે -

‘લીપ્યું ને ગુપ્યું મારું આંગણું,
પગલીનો પાડનાર ઘોને રન્નાદે’

કવિવર રવીન્દ્રનાથ ટાગોરના મતે ‘જ્યાં સુધી પૃથ્વી પર બાળક અવતરે છે, ત્યાં સુધી માનવું કે ઈશ્વર આપણાથી નારાજ નથી થયા.’

આવા પ્રભુના પયગંબરોને ઉછેરવા અંગે આપણે કેટલા સભાન છીએ?

જન્મ આપવો સહેલો છે, બાળકને યોગ્ય રીતે ઉછેરવું અઘરું છે - **To give birth is easy, but to raise child is difficult.**

માનવીય વર્તન અને સ્વભાવ અકળ છે. એના મૂળ એનાં બાળપણમાં રહેલાં છે.

બાળ ઉછેરનો આદર્શ આપણને ભાગવતમાં જેવા મળે છે. યશોદા કૃષ્ણને જે રીતે ઉછેરે છે તે ઉત્તમ બાલ ઉછેરની રીત છે.

કમભાગ્યે બાળઉછેર અંગે આપણા દેશમાં વૈજ્ઞાનિક ઢબે અભ્યાસો ઓછા થયા છે. પશ્ચિમમાં બાળઉછેર અંગે ખૂબ વિચારણા થઈ છે. તેનું શાસ્ત્ર રચાયું છે.

આપણા દેશમાં કવિવર ટાગોરે એ દિશામાં વિચાર્યું. મેડમ મોન્ટેસોરી ભારત આવ્યા અને આ દિશામાં જાગૃતિ આવી.

ગુજરાતમાં ગિજુભાઈ બધેકાએ બાળઉછેર માટે ગહન ચિંતન કર્યું. તેનું પ્રખ્યાત પુસ્તક છે ‘માબાપ થવું આકરું છે.’ ‘બાળકને પોતાનું સ્વતંત્ર વ્યક્તિત્વ છે’, ‘નાના બાળકમાં પણ મોટા જેવો જ આત્મા રહેલો છે’, ‘બાળક પર ગુસ્સે ન થાઓ, પ્રેમથી ઉછેરો’ આ બધા સૂત્રો તેમણે પ્રચલિત

કર્યાં. બાળકો માટે વાર્તાઓ એકત્ર કરી નવા સ્વરૂપે મૂકી.

માબાપે તથા બાળકેળવણીમાં પડેલા શિક્ષકોએ બાળકમાં વિવેક શક્તિનો વિકાસ થાય, જવાબદારીનું ભાન વધે, પોતાની લાગણીઓને સંયમમાં રાખતાં શીખે તે માટે ધ્યાન આપવાનું છે.

બાળકને પ્રવૃત્તિઓ ગમે છે. પ્રવૃત્તિ દ્વારા શિક્ષણ એ આજની કેન્દ્ર કેળવણીનો છે. ઘરમાં અને શાળામાં તેની વ્યક્તિ અનુસાર પ્રવૃત્તિઓ આપો તેની પાછળ એક મોટી સિદ્ધાંત છૂપાયેલો છે. એ સિદ્ધાંત એ છે કે સંહારવૃત્તિની અવેજ સર્જનવૃત્તિ છે. આક્રમકતાનો ઉપાય અંત તૃપ્તિ છે. જે સમાજ પોતાના બાળક માટે તેમની વય, તેમની વૃત્તિ લક્ષમાં રાખી સર્જનકાર્ય માટેની વ્યવસ્થા યોજે છે. તેને કોર્ટ, જેલ, લશ્કરનું ખર્ચ ઓછું કરવું પડે છે.

આજે માતાપિતાના શિક્ષણની ખૂબ જરૂર છે. સંયુક્ત કુટુંબ તૂટી રહ્યા છે. દાદા-દાદીના હેતુપ્રેમ, ડહાપણ બાળકને મળતા બંધ થયા છે.

આજે એક તરફ helicopter parent છે તો સામે છેડે latchkey children છે.

કેટલાક માબાપ બાળક ઉપર રોકાણ કરે છે, પણ બાળકમાં રોકાણ કરતા નથી. માબાપ શિક્ષણ માટે ઊંચી ફી લેતી શાળા પસંદ કરે છે, મોંઘા વસ્ત્રો, રમકડાં વગેરે લઈ આપે છે, પણ તેને હૃદયની કેળવણી આપવાનું, ચારિત્ર્યના ઘડતર કરવાનું, સર્વાંગી વિકાસ કરવાનું ભૂલી જાય છે. બાળક સાથે મૂલ્યવાન સમય આપતા નથી.

અત્યારે વિશ્વમાં ઝડપથી પરિવર્તન આવી રહ્યું છે. સંયુક્ત કુટુંબ તૂટી ગયું છે. કુટુંબમાં માતાપિતા બન્ને આર્થિક જરૂરિયાતો અને મહત્વાકાંક્ષાઓ સંતોષવા કામ કરવા જાય છે. હવે છૂટાછેડાના કારણે મા કે બાપ - એક પાસે બાળક ઉછેરે છે. નવી વૈભવશાળી જીવનશૈલીમાં પાર્ટીઓ, મીટીંગો, પ્રવાસો વચ્ચે બાળકને જે હૂંફ જોઈએ તે મળતી નથી. શહેરોમાં સંપન્ન માતાપિતા બાળકને Smart Kid બનાવવાની ધૂનમાં બાળક પર દબાણો કરે છે. આજે બાળકનું બાળપણ છીનવાઈ ગયું છે. પોતાની અતૃપ્ત ઈચ્છાઓ બાળક પર લાદવામાં આવે છે.

આજે શેરીઓ સુની થઈ છે, રમત-ગમતનાં મેદાનો ખાલી છે, રાત્રે માતા-પિતાની ગોદમાં લપાઈ વાર્તા સાંભળવાનો લહાવો મળતો નથી. તેની દુનિયામાં ટી.વી, કમ્પ્યુટર, આઈપેડ સિવાય કશું નથી. આધુનિક ઉપકરણોનો વિરોધ નથી. તેના અતિરેક સામે વાંધો છે.

શિક્ષણ એ આજીવન ચાલતી પ્રક્રિયા છે. ગર્ભથી શરૂ થઈને મૃત્યુપર્યંત સતત શીખતાં રહેવાનું છે.

જે માબાપ પોતાના બાળકના ઉછેરમાં યોગ્ય રીતે ધ્યાન આપે છે તેના બાળકનો સર્વાંગી વિકાસ થાય છે.

બાળક એ કોઈ પ્રૌઢ વ્યક્તિની લઘુ-આવૃત્તિ નથી. બાળક તરીકેની એની સ્વતંત્ર હસ્તી છે. એને મન છે, ઈચ્છા-અનિચ્છા છે, સમજ ને બુદ્ધિ છે. વળી દરેક બાળક બીજા બાળકથી તદ્દન ભિન્ન વ્યક્તિત્વ ધરાવતું હોય છે. એટલે બાળકને સમજવા માટે બાળ મનોવિજ્ઞાનના સામાન્ય સિદ્ધાંતો તો જાણવા જ જોઈએ, પણ જુદાંજુદાં બાળકોને એમની

શિક્ષણ સૃષ્ટિ

રીતે સમજીને એના સંસ્કાર-ઘડતરની પ્રક્રિયા ચાલવી જોઈએ.

બાળકને આ જગતની અનેકવિધ વસ્તુઓથી ધીમેધીમે પરિચિત કરવાનું હોય છે. બાળક અપાર વિસ્મયથી આ જગતને જુએ છે. તે એનો તાગ મેળવવા મથે છે. સ્પર્શ અને શ્રવણ દ્વારા એ વિવિધ વસ્તુઓ અને વ્યક્તિઓનો પરિચય પામતું થાય છે ને પોતાની કાલીઘેલી વાણી દ્વારા એ પોતાના પ્રતિભાવો અસંદિગ્ધપણે પ્રગટ કરે છે. એટલે જ્ઞાનેન્દ્રિયોના શિક્ષણનો પ્રારંભ બહુ વહેલો થવો જોઈએ.

માતાપિતાએ એ સમજવાની જરૂર છે કે અંકજ્ઞાન કે અક્ષરજ્ઞાન આપવામાં જ શિક્ષણની ઈતિશ્રી આવી ગયેલી હવે ગણાતી નથી. શિક્ષણની આજની વિભાવના બાળકના સર્વાંગી વિકાસને તાકે છે. **બાળકમાં વિવેકશક્તિનો વિકાસ થાય, જવાબદારીનું ભાન વધે, પોતાની લાગણીઓને સંયમમાં રાખતા શીખે એ બાળશિક્ષણનો ઉદ્દેશ છે.**

બાળકોને અપમાન અને નિરાશાના જે અનુભવો આપણાં ઘરોમાં, શેરીઓમાં ને શાળામાં થાય છે તે બાળકો ભૂલી જતાં નથી. તેમના હાથપગ નાના હોવાથી તે મૂંગા રહે છે, પણ તેમના ચિત્તના ચોપડામાં તે સમાજને ખાતે ઉધારી નાખે છે. મોટું થતાં હિસાબ સરભર કરવા તત્પર બને છે.

આપણે બાળકના મનની વ્યથા જાણવા પ્રયત્ન કરીએ છીએ ખરાં? **બાળકોને પૂછીએ તો તેઓ જરૂર કહેશે કે -**

- ઘર અમારા માટે વાત્સલ્યધામ બનાવો, મને તમારા પ્રેમમાં સામેલ કરો, પરંતુ તમારી અણસમજ, વિચારભેદમાં અમને સામેલ ન કરશો. તે અમારામાં ચિંતા અને અસલામતી ઉભાં કરે છે.

- અમારી પાસે ઊંચી અપેક્ષાઓ રાખવાને બદલે અમને અમારી ગતિએ વિકસવાની તક આપો. અમને અંતઃતૃપ્તિની પૂરતી તક આપો.
- અમારા વર્તન કે વ્યવહાર પર નિયંત્રણ ભય કે બીક લાદીને નહીં, પરંતુ પ્રેમ અને સ્વીકારનો રસ્તો અપનાવી કરો.
- અમારાં ભાઈ-બહેનો કે ભાઈઓ-ભાઈઓ વચ્ચે ઉછેરનો ભેદ ન રાખો અને અમારી વચ્ચે તુલના ન કરો. અમારા નાના-મોટાઝઘડા જાતે જ પતાવવા દો.
- અમને 'આમ ન કર', 'તેમ ન કર' એમ જ કહ્યા કરવાને બદલે શું કરવું તે બતાવો, અમારા માટે હકારાત્મક વલણ અપનાવો.
- લોકોના મત મુજબ અથવા તો બીજાનાં વાદે અમારાં વર્તન-વ્યવહાર નક્કી ન કરો, પરંતુ વૈજ્ઞાનિક, મનોવૈજ્ઞાનિક રીતે શું ઈચ્છનીય છે એ બાબતને ધ્યાનમાં રાખીને નક્કી કરો.
- અમારા સારા કામ અને પ્રત્યેક સફળતાની પ્રશંસા અને કદર કરો અને નહારા કામ માટે ટોક-ટોક કરવાને બદલે તે કેમ સુધારવું તે બતાવો.
- અમારું ઘરમાં સ્થાન છે એ બાબતનો સ્વીકાર કરો અને અમારી પસંદગીની પણ દરકાર કરો.
- અમને પૈસા નહીં, પણ સમય જોઈએ છે.
- અમારા મિત્રોને ઘરમાં આવકાર મળે તે જુઓ, અમને આપેલાં વચનો પાળો.
- અમને બધી જ વસ્તુઓ તરત ન આપી થોડો વિલંબ કરતાં પણ શીખવો.
- અમારી સાથેના વ્યવહારમાં દૃઢતા રાખો પણ કૂરતા ન રાખો.
- અમે મદદ માગીએ નહીં ત્યાં સુધી અમને મદદ ન કરી, અમારી સ્વાવલંબી બનવાની ભૂખને સંતોષ આપો.

- અમારામાં શ્રદ્ધા મૂકી અમારો આત્મવિશ્વાસ વધારવામાં મદદ કરો.
- અમારા પ્રત્યેક કાર્યને 'તોફાન'નું લેબલ ન લગાડતાં અમારી કેટલીક દોડ-ધામ, ચડ-ઉતર, ઠેક-ઠેક એ વિકાસની પ્રક્રિયા છે.
- અમારી જિજ્ઞાસાવૃત્તિને સંતોષ મળે એવું વાતાવરણ આપો અને અમારામાં છુપાયેલાં વિજ્ઞાનીને ઊભરવાની તક આપો.
- અમે જન્મથી જ અહિંસક છીએ. અમારાં હિંસાનાં બીજ ન વાવો.
- અમને જન્મથી જ શ્રમ પસંદ છે. અમને શ્રમ કરતાં અટકાવશો નહીં.
- અમો તમારા કહ્યા પ્રમાણે નથી કરતાં, પરંતુ તમારી નકલ (અનુકરણ) કરીએ છીએ, તેથી નમૂનારૂપ વ્યવહાર રાખો.
- અમને મારશો નહીં, પણ અમને સમજાવટથી શીખવશો.
- અમને ટી.વી.ની અસરથી બચાવવાં હોય તો એ બદીથી તમે પણ દૂર રહો.
- અમારી કુટેવો પાછળ તમારો પ્રેમ ઓછો મળ્યો છે એમ સમજો.
- અમને લાલચ, હરિફાઈ અને સ્પર્ધાથી દૂર રાખો.
- અમને સ્વ-રક્ષણ કે સ્વ-બચાવ અંગેનો પાઠ શીખવો.
- અમને પૂરતો પૌષ્ટિક આહાર મળે અને યોગ્ય તબીબી સંભાળ મળે એવી જોગવાઈ કરો.
- અમને શાળા, ટ્યૂશન, અન્ય પ્રવૃત્તિ-માંથી સમય કાઢી રમવાનો સમય પણ આપો.
- અમારા ઉપર મોટેરાંના જાતિ-વર્ણના ભેદ ન લાદો.

उन्नति
सबमर्सिबल पम्प

U[®] **Unnati**[®]
SINCE 1969
SUBMERSIBLE PUMP

*"Together we can do it
Together we have always done it"*

Unnati Pumps Private Limited

81, Amarnath Industrial Estate, Opp. Shayona Estate, Naroda Road, Ahmedabad -
380025. Gujarat, INDIA. Phone : 079-22203434 / 0128

Email : sales@unnatipumps.com Website: www.unnatipumps.com

નારી સૃષ્ટિ

શ્રી ભાણદેવજી

લેખક જાણીતા સાધક, યોગાચાર્ય અને કથાકાર છે.
સરસ્વતી નિકેતન આશ્રમ - જોદપર (નદી), મોરબી

નારી, તું નારાયણી

શ્રી ભાણદેવજીનો સંક્ષિપ્ત પરિચય :

પ્રિય વાચક મિત્રો ! છેલ્લાં કેટલાંક અંકોથી આપણા ‘ઉમાસૃષ્ટિ’ સામયિકને એક સમર્થ વ્યક્તિત્વનું સાન્નિધ્ય સાંપડ્યું છે, જેનો આપણને આનંદ છે. હા આપણે વાત કરી રહ્યા છીએ શ્રી ભાણદેવજીની. પ્રત્યેક માનવી પરમાત્માનું વિશિષ્ટ સર્જન છે. પરંતુ કોઈ સદ્ભાગી માનવીમાં આ વિશિષ્ટતા પ્રગટ સ્વરૂપ ધારણ કરે છે.

બહારથી શ્રી ભાણદેવ સમર્થ લેખક છે અને અંદરથી તેઓ અધ્યાત્મવિદ્યાના જ્ઞાતા છે. તેઓ યોગી, યોગાચાર્ય અને યોગ વિશારદ પણ છે. યોગવિદ્યા વિશે તેઓ ૨૦ પુસ્તક લખી ચૂક્યા છે. તેઓ સમર્થ વક્તા, લેખક અને ચિંતક છે. શ્રી ભાણદેવ શ્રીમદ્ ભાગવતના સમર્થ કથાકાર છે. તેમણે હિમાલયની અપરંપાર યાત્રાઓ કરી છે. તદ્વિષયક ગ્રંથોની રચના પણ કરી છે. તેઓ વેદ, ઉપનિષદ, શ્રીમદ્ ભાગવત, અધ્યાત્મવિદ્યા, યોગવિદ્યા, મીરાં, ગંગાસતી, જીવનવિકાસ, હિમાલય, શિક્ષણ, હિન્દુધર્મ, ભારતીય મનોવિજ્ઞાન વગેરે વિષયો પર ૧૮૩ પુસ્તકો લખી ચૂક્યા છે ! શ્રી ભાણદેવ જીવનનિષ્ઠ સાધુપુરુષ છે.

મારી હિમાલયની પદયાત્રા ચાલે છે. એક પહાડી ઢાળ પરથી હું ઊતરી રહ્યો છું. પગદંડીની બંને બાજુ રમણીય અરણ્ય છે. ગંધમાદન પર્વતમાંથી નીકળે છે તેવી હળવી માદક સુગંધ આવી રહી છે. પગદંડીની બંને બાજુ પુષ્કળ લીલું ઘાસ ઊગી નીકળ્યું છે.

મેં ઊંચે નજર કરી જોયું તો પગદંડીની એકબાજુએ થોડી ઊંચાઈ પર એક બહેન ઝડપથી ઘાસ કાપી રહી છે. ઘાસના પૂળા વાળીને એકબાજુ ઢગલો કરતી જાય છે.

હું નજીક પહોંચ્યો એટલે તે પહાડી બહેન બંને હાથ જોડીને બોલી ઊઠી :

“પાયલાગન ! બાબાજી !” મેં પણ સામું ‘પાયલાગન’ કર્યું.

તેના ગૌરવર્ણના હિમાલયન મુખ પરથી પ્રસ્વેદબિંદુઓ ટપકી રહ્યાં હતાં. મને થયું કે આ બહેનને કાંઈક આપું. ધન તો આ ધાર્મિક લોકો સાધુ પાસેથી લે જ નહીં. મારી પાસે યાત્રાના ભાથામાં મગજની થોડી લાડુડીઓ હતી. મેં તેમાંથી બે લાડુડી તેને આપી. તેણે પ્રસાદ ગ્રહણ કરતી હોય તેવા ભાવથી બંને હાથથી લાડુડીઓ ગ્રહણ કરી. મને મનમાં હતું કે તે હમણાં જ બંને લાડુડી મુખમાં મૂકશે, પણ તેણે તો સાડલાના છેડે બાંધી દીધી.

મેં કહ્યું : “બાબા ! તુમ્હારે લિયે હૈ.”

પણ તેનો જવાબ સ્પષ્ટ અને ત્વરિત હતો : “ઘર મેં બેટે હૈં, વે ખાયેંગે.” મેં બીજી બે લાડુડીઓ આપી. મારા મનમાં હતું કે આ વખતે તો તે જરૂર મુખમાં મૂકશે, પણ તેણે તો તે પણ સાડલાને છેડે બાંધી લીધી.

મેં કહ્યું : “યે તો તુમ ખાઓ !”

આ વખતનો તેનો જવાબ પણ તેટલો જ સ્પષ્ટ અને ત્વરિત હતો : “દો બેટે હૈં, દોનો ખાયેંગે.”

મારે તો તેને લાડુડી ખવડાવવી જ હતી. એટલે મેં ત્રીજી વાર બે લાડુડીઓ આપી અને ભારપૂર્વક કહ્યું :

“ઈસ બાર તો તુમ્હે ખાના હી હૈ.”

તેણે આ વખતે લાડુડીઓ હાથમાં લીધી. તેમાંથી એક કણ લઈને મસ્તકે ચડાવીને મુખમાં મૂક્યો. આ ત્રીજી વાર તેણે લાડુડીઓ સાડલાને છેડે જ બાંધી. બાંધતાં - બાંધતાં પ્રસન્નતાપૂર્વક બોલી :

“બાબાજી ! દોનો બેટે દો - દો ખાયેંગે ઓર દો ઉનકે પિતાજી ખાયેંગે. મેં તો ચાવલ - દાલ ખા લુંગી.”

હું તો જોતો જ રહી ગયો. મારે તેને કંઈક ખવડાવવું જ હતું. તેને ચોથી વાર બે લાડુડીઓ

આપવા જતો હતો, પણ તે મારા આ મનોભાવને ત્વરાથી કળી ગઈ અને મને રોકતી બોલી :

“બસ બાબાજી ! બસ, ઈતના હી બહોત હૈ !” પહાડમાં કેટલુંય દૂર એનું ઘર હશે. થાક અને ભૂખની નિશાની જેવાં પ્રસ્વેદબિંદુઓ તેના મુખ પરથી ટપકી રહ્યાં છે. મારી ખૂબ ઈચ્છા છે કે તેના પેટમાં કાંઈક પહોંચે, પણ મા તે મા છે ને ! પોતાનાં વહાલાં સંતાનો અને સંતાનોના પિતાને મૂકીને આ જનેતાએ મારી ખૂબ ઈચ્છા અને આગ્રહ છતાં પોતાના પેટમાં કશું જ ન નાખ્યું. હા, મારી આમન્યા જાળવવા માટે પ્રસાદભાવે એક કણ જીભ પર મૂક્યો, એટલું જ ! મગજ તો તેણે ન ખાધો તે ન જ ખાધો !

કાંઈક ઉતાવળમાં હોય તેમ બોલી : “અચ્છા, બાબાજી ! ઘર મેં બેટે ભૂખે હોંગે. મેં જાઊંગી, ખાના પકાઊંગી, તબ ખાયેંગે ઓર અભી થોડા ઘાસ ભી કાટના બાકી હૈ.”

આટલું ઝડપથી બોલીને તે સડસડાટ કરતી એક પહાડી ઢોળાવ પર ચડી ગઈ અને ઝડપથી ઘાસ કાપવા લાગી.

મને થયું : આ નારીને વંદન કરવાનું તો બાકી જ રહી ગયું. મેં તેને મનોમન વંદન કર્યાં.

જેમણે કહ્યું છે તેમણે સત્ય જ કહ્યું છે, શતવાર સત્ય કહ્યું છે - નારી તું નારાયણી ! ■

જ્યાં દીકરી ત્યાં ગૃહસ્થાશ્રમ ધન્ય

દૂર સાસરે ગયેલી દીકરી દૂર થઈ હોવા છતાં તે મા બાપની નજીક આવે છે. દીકરી તો ઘરની દીવડી, અણમોલ રત્ન. તે પારણામાં ઝુલતી હોય કે પાંસઠ વર્ષની હોય, છતાં દીકરી, દીકરી જ રહે છે. કહેવાય છે ને કે, જે ગૃહસ્થને ત્યાં દીકરી હોય તેનો ગૃહસ્થાશ્રમ ધન્ય બની જાય છે. દીકરી ત્રણ કુળને તારનાર છે. પહેલું પિયર એટલે કે પિતાનું ઘર. બીજું મોસાળ મામાનું કુળ અને ત્રીજું તેનું સાસરું. એટલે કે પતિનું કુળ.

દીકરીનાં લગ્ન હોય એટલે આપણે કન્યાદાન કરીએ છીએ, પણ શું ખરેખર કન્યા દાન છે? ના, કન્યા એ દાન નથી. કારણકે, આપણા શાસ્ત્રોમાં દરેક ગૃહસ્થે પોતાની આવકનો દસમો ભાગ દાનમાં આપવો એવું કહ્યું છે. પણ દીકરીના લગ્ન વખતે માતા-પિતા પોતાના જીવન સમી મૂડી “દીકરી” પોતાના કાળજાનો કટકો, જે સોંપી દે છે અને તેની સાથે ઘણો બધો કરિયાવર આપે છે. આ ઉપરાંત દીકરી નાની હોય ત્યારથી જ પોતે પોતાના માટે બચત કરતી હોય છે અને કરિયાવર માટે નાની – મોટી ચીજ વસ્તુ

એકઠી કરે છે. આ બધું જ દીકરીને સાસરે જતી વખતે તેના પિતા વરપક્ષને પોતાના ૧૦% હિસ્સો જ આપે છે. જ્યારે એટલું તો દીકરીના લગ્ન વખતે ૧૦૦% નહીં ૧૨૫% વરપક્ષને આપે છે. જેમાં તેની જિંદગીનું સૌથી અમોલ રત્ન દીકરી હોય છે. એટલે જ કન્યા એ દાન નથી. પણ દીકરી અને પિતાનું સમર્પણ છે. સાચો કરિયાવર સંસ્કાર, ભણતર છે. ભણતર

દીકરીનું સાચું ઘરેણું છે. કન્યાદાન

તો નસીબદાર માતા-પિતાને મળે છે.

અમારે દીકરી નથી એટલે મોટાભાઈની દીકરીનું કન્યાદાન અમે કરેલું.

ઘરમાં દીકરી તો સ્વર્ગની અનુભૂતિ, સુખ-શાંતિનો અહેસાસ,

પસન્નતાનો પમરાટ દીકરીથી

ઘરની દીવડી સદાય પ્રજ્વલિત રહે છે. દાદાના આંગણામાં કોળેલાં આંબાનાં કૂણરાં પાન જેમ દીકરીઓ કોળે છે. તેઓ મોટી થાય છે. પછી પરદેશી પંખી આવે છે. કૂણાં પાનને તોડી લઈ જાય છે અને ઘરનો માળો વેરાન ભાસે છે. દીકરીઓ કહે છે, ‘દાદાજી, હજુ તો અમે કાલે ખોળો

વાળીને રમતાં હતાં. અમારી સખીના દાવ દેવાના અમારે બાકી છે. સખીનાં હાથ પકડીને ફેર ફૂદરડી ફેરેલાં તે ફેર હજી ઉતર્યા નથી, ત્યાં અમારે પાનેતર પહેરવાનું?’ દીકરી માટે પિતાના ચહેરાની રેખાઓ લક્ષ્મણ રેખા સમાન હોય છે. પિતાના વાક્યો તેના માટે ‘વેદના વાક્યો’ જેમ હૃદયમાં ઉતરી જાય છે. પિતાનો ચહેરો વાંચવા દીકરી જ સમર્થ હોય છે. ■

બેટી... (અછાંદસ કાવ્ય)

બેટી વ્હાલથી છલકાય,
બેટી પ્રેમથી મલકાય,
બેટી ટહૂકા કરતી ઢેલ,
ઘરનો નમણો નરવો ખેલ,
બેટી આપણું હીર, માથે ઓઢે ચીર;
બેટી ઘરની આસ્થા,
સાયવે અવસ્થા અને સુંદર વ્યવસ્થા.
તું સાકાર, સૌનો આધાર.
કાલું - વ્હાલું બોલે, અણધાર્યું બોલે
બેટી સૌની આંખ, આપે સૌને પાંખ;
તું માયા મૂકી જાય,
તને જોઈ હૈયું હરખાય;
તારાથી ઘર રમ્ય,
જ્યાં બેટી ત્યાં ગૃહસ્થાશ્રમ ધન્ય.

- કવિશ્રી નટવર આહલપરા
મો. ૯૯૭૪૦ ૦૯૦૪૨

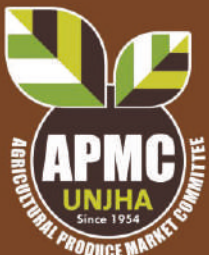
નવી દિશા... નવા વિચાર...

સહકારથી સમગ્ર સમાજની સેવા

- નાગરિકો માટે જૂથ અકસ્માત વીમા યોજનાનો પુનઃ પ્રારંભ...
- પાક સહાય યોજનાનો અમલ...
- ટપક સિંચાઈ યોજનામાં આર્થિક યોગદાન...
- વાયર ફેન્સિંગ યોજનામાં આર્થિક સહાય...
- ખેતીકામમાં ઉપયોગી તાલપત્રીઓનું રાહતદરે વિતરણ...
- જમીન ચકાસણી લેબ તથા સ્પાઈસિસ લેબની નજીવા દરે ટેસ્ટિંગની સુવિધા...
- એ.સી. ભોજનાલયમાં શુદ્ધ અને સાત્વિક ભોજનની ઉત્તમ વ્યવસ્થા...
- માત્ર રૂ. ૧૦/- માં સારી કવોલિટીના ચા-નાસ્તાની સુવિધા...
- માર્કેટયાર્ડમાં ગરમીની સીઝનમાં ફ્રી છાશનું વિતરણ...
- જાહેર સ્થળોએ ઠંડા મિનરલ પાણીની સુવિધા...
- એમ્બ્યુલન્સ તથા ફાયરફાઈટરની ૨૪ કલાક સુવિધા...
- ઢાહાણવાડા મુકામે ૩૦ એકર જમીનમાં અદ્યતન સુવિધાઓવાળા માર્કેટયાર્ડનો શુભારંભ...
- ઉંઝા તાલુકા તથા બજાર વિસ્તારના કુપોષિત બાળકોને દત્તક લઈ માનવતાનું કાર્ય...

જય સહકાર... જય કિસાન...

દિનેશભાઈ પટેલ
ઈન્ચાર્જ સેક્રટરી

અરવિંદભાઈ પટેલ
વા. ચેરમેન

દિનેશભાઈ પટેલ
ચેરમેન

તથા ડિરેક્ટરગણ

ખેતીવાડી ઉત્પન્ન બજાર સમિતિ, ઉંઝા

નવરાત્રિ : શુદ્ધ સાધનાધારાનું અનુરણન

ભારતીય સંસ્કૃતિ વિશાળ સરિતા જેવી છે. લોકસંસ્કૃતિના અનેક ઝરણાંઓએ એને સમૃદ્ધ કરી છે. જે અનેક ઉત્સવો અને તહેવારોથી સુશોભિત થયેલી છે. જગતની તમામ સંસ્કૃતિઓની તુલનાએ સમૃદ્ધ, ઉચ્ચ અને મહાન સંસ્કૃતિ છે. સનાતન પરંપરા તહેવારોથી કાલજયી બની છે. આ પરંપરા ઋષિપરંપરા છે. તેના દ્વારા સ્થાપિત પર્વો, ઉત્સવો, વ્રતો, ઉપવાસ વગેરે પાછળના વૈજ્ઞાનિક તથ્યો ધર્મિક વિધિવિધાન સાથે જોડેલ છે. સમય જતાં એ પરંપરા બની. એ રીતે પર્વ સાંસ્કૃતિક, ધાર્મિક, આધ્યાત્મિક, સામાજિક, વૈજ્ઞાનિક મહત્ત્વ ધરાવે છે. ગુજરાતના તહેવાર તરીકે ઓળખ ધરાવતી

નવરાત્રી નારીશક્તિની ઉપાસનાનું પર્વ છે. જે ગુજરાત, ભારત અને વિશ્વના અનેક દેશોમાં ઉમંગભેર ઉજવાય છે. પ્રાચીન વૈદિક પરંપરામાં ઈશ્વરને પ્રાપ્ત કરવા માટે અનેક રસ્તાઓ બતાવ્યા છે તેમાંનો એક રસ્તો ગરબો-ગરબી છે. નવરાત્રિ આપણી ધાર્મિક અને સાંસ્કૃતિક પરંપરાનું અનુરણન છે. લોકો સમજે-નસમજે તો પણ ધર્મ સાથે વણાયેલા હોવાથી મૂળ હેતુ સિદ્ધ થઈ જતો. શક્તિની ઉપાસના સાથે પરાશક્તિની ઉપાસનાનું પર્વ હોવાથી અધ્યાત્મધારા સાથે તેનો તાર જોડાયેલો છે. શક્તિની આરાધના કરીને પરમ સાથે તાર જોડીને, તેની સમીપે જવા માટેનો આ પવિત્ર તહેવાર છે.

ધાર્મિકશાસ્ત્રો મુજબ જોઈએ તો મહિષાસુર બ્રહ્માજીને પ્રસન્ન કરીને અમર થવાનું વરદાન મેળવે છે : ‘મારું મૃત્યુ દેવતા, દાનવ કે માનવથી ન થાય. માત્ર કોઈ સ્ત્રીના હાથે જ થાય.’ વરદાન મળતા મહિષાસુર વકરે છે. દેવતાઓ પર આક્રમણ કરીને હાહકાર મચાવે છે. દેવતાઓએ સાથે મળીને ‘આદિશક્તિ’ની આરાધના કરી. દેવોના પિંડમાંથી એક દિવ્ય પ્રકાશ નીકળ્યો અને એમાંથી દેવીશક્તિ પ્રગટ થયાં. મહિષાસુર સામે નવ દિવસ સુધી આ યુદ્ધ ચાલ્યું અને દસમા દિવસે મહિષાસુરનો વધ કર્યો. ત્યારથી નવરાત્રિ પર્વ શરૂ થયું. દસમાં દિવસે વિજયોત્સવ ઉજવ્યો. એટલે તે દિવસને વિજયાદશમી કહેવામાં આવે છે. દશરોને દિવસે શ્રીરામે રાવણનો વધ કરેલો. આથી વિજયાદશમીને અધર્મ પર ધર્મના વિષયનાં પ્રતીકરૂપે ઉજવવામાં આવે છે. શિવાનંદજી આરતીમાં કહે છે.

રામે રાવણ રમાડ્યો રાવણ રોડ્યો મા....

સંસ્કૃતમાં ‘ગરબા’ ને ‘દીપગર્ભ’ એટલે પિંડ અને એમાં રહેલ આત્મા અથવા બ્રહ્માંડ અને એના જનક બ્રહ્મ એવો તાત્વિક અર્થ છે. ‘ગર્ભ’ એટલે ઘડો, માટીના ઘડાને છીદ્રો હોય છે. નવરાત્રી માટે માત્ર કલર કે ચિત્રોથી રંગવામાં આવે એટલે માટીનો ગરબો બને છે. તેને ‘ગરબો કોરાવવો’ કહે છે. બાળાઓ આ ગરબો લઈને શેરીમાં નીસરે ત્યારે ગાય છે :

ગરબડિયો ગોરાવો ગરબે ઝારિળા મેલાવો રે...’

‘ગરબો’ કાણાંવાળા માટીના, સોના, ચાંદી વગેરે ધાતુમાં મળે છે. ગરબાને ફરતાં છીદ્રો કરવામાં આવે છે. તેની સંખ્યા ૨૭, હોવાનું માનવામાં આવે છે. તેની પાછળ એક રસપ્રદ રહસ્ય છે. ગરબો પિંડ અને બ્રહ્માંડનું પ્રતીક છે. ૨૭, છીદ્રો નક્ષત્રોની સંખ્યા બતાવે છે. એક નક્ષત્રનાં ચાર ચરણ જોડતા કુલ ૧૦૮ સંખ્યા આવે. માળાના મણકાની સંખ્યા સાથે જે રહસ્ય જોડાયેલું છે તે રહસ્ય ગરબા સાથે જોડાયેલ છે. ગરબાને મધ્યમાં રાખીને ૧૦૮ વખત ધૂમવામાં આવે છે, એમાં પરિક્રમાનો મહિમા જોડાયેલો છે. બ્રહ્માંડની પ્રદક્ષિણા કરવા જેટલું પુણ્ય મળે છે. એવી માન્યતા પણ છે.

કવર સ્ટોરી

આ ગરબો દેવીશક્તિનું પ્રતીક છે. કોડિયામાં દીવો કરીને ગરબાની અંદર મૂકવામાં આવે છે. કોડિયું સ્થિર રહે એટલે અંદર પવિત્ર ધાન્ય રાખવામાં આવે છે. કોડિયામાં રહેલ દીવો છીદ્રોમાંથી દેખાય છે. ગામડામાં નાની બાલિકાઓ તેને માથે ઉપાડીને ઘરે ઘરે ગરબો ગાવા જાય ત્યારે ગીતો ગાય છે.

ચકલી તારી ખેતમાં મેં ઝીંજવો વાવ્યો,
ગરબે એકના એકવીસ, ગરબે બેના બાવીસ...

બાળાઓ ગીતો ગાય છે, એમાં લૌકિકતા વધારે હોય છે. ઘરમાં માતાજીના થાનક પાસે ગરબો મૂકવામાં આવે, પરિજન દ્વારા પ્રચલિત ગરબા અને સ્તુતિ - આરતી - સાખી ગવાય છે. રાત્રે શેરીના ચોકમાં લોકો સાથે મળીને દૈવસ્થાપન કરે છે, નવ દિવસ ચોક મધ્યે ગરબો સ્થાપીને ચકાકારે ગાવાની પરંપરા આજે પણ છે.

ટુંકું ગેયકાવ્ય એવું 'પદ' પ્રાચીન કાવ્યસ્વરૂપ છે. ગરબો-ગરબી એનું નવું આવર્તન છે. ઉત્સવ પરંપરા સાથે લોકોને સહેતુક જોડીને વિકસેલ 'ગરબો' શક્તિ મહિમા અને ઉપાસના સાથે જોડાયેલ છે. ચકાકારે સમૂહ નૃત્ય સાથે ગવાતું આ ગેય સ્વરૂપ છે. એ સાથે સામાજિક વિષમતાઓને પણ વિષય બનાવે છે. પુરાણ પ્રસિદ્ધ પ્રસંગો, વિગતો સરળ રસભર શૈલીમાં રૂપાંતર થતાં પુરાણમાં રહેલ ઉપાસનાનાં રહસ્યો બહુજન સમાજ સુધી પહોંચ્યાં અને આદર પામ્યાં.

ઐતિહાસિક રીતે જોઈએ તો સ્વરૂપબદ્ધ 'ગરબો' ની શરૂઆત કરનાર વલ્લભ ભટ્ટ છે. જેમાં શક્તિઉપાસની પરંપરા સુપેરે સિદ્ધ થયેલી જોવા મળે છે. એની સમાંતરે જ ગરબીઓ પ્રકટી હતી. જે દયારામથી વિશેષ પ્રચારમાં આવી. પુરુષો લે તે ગરબી અને સ્ત્રીઓ લે તે ગરબા. એવી એક સમજ જોડાયેલી છે.

સાકાર-નિરાકાર પરંપરા સાથે ગરબો-ગરબી જોડાયેલ છે. ગરબામાં બહુધા માતાજીનાં શણગારનું વર્ણન, પરચાઓ અને પરાક્રમો આવે. આ ગરબો ઉત્સવરૂપે આજે પણ અખંડ રહ્યો છે. દયારામે નવરાત્રીમાં પ્રચલિત કરેલી ગરબીઓ કરતા જૂદી એવી સંતપરંપરામાં નિરાકારની 'ગરબી' પ્રકારની ભજનવાણી મળે છે. જીવા ભગતે વિપુલમાત્રામાં ગરબીઓ લખી છે : 'ગરબી ગરજે વણ રસનાઈ...ગરબી તો ગુરુ ગમસે ગાઈએ...' વગેરે.

'ગરબો' પરંપરા ગુજરાતની એક ઉલ્લેખનીય ભક્તિધારા છે. વલ્લભ ભટ્ટ ઉપરાંત ભાણદાસ, શાંતિદાસ, પ્રીતમ, રાજે, રણછોડ, ગીરધર, દયારામ, જીવાભગત વગેરેએ ગરબાની રચનાઓમાં વિશિષ્ટ મુદ્રાઓ ધારણ કરતી કૃતિઓ આપી છે. ઉત્ખનન કરવામાં આવે તો ઘણા હજુ રચયિતાઓ મળી આવે તેમ છે. સંશોધન દરમ્યાન જાણવા મળ્યું છે કે, જીવાભગતે સં. ૧૮૫૦ આસપાસ ગરબા સ્વરૂપની કૃતિઓ રચી છે.

ગરબીમાં ગોપીરાધાનો પ્રેમભાવ વ્યક્ત થતો જોવા મળે છે. રાસ શ્રીકૃષ્ણ સાથે સંકળાયેલો છે જેનાં મૂળ હરિવંશ પુરાણ અને ભાસનાં નાટકોમાં મળે છે. તે ઉપાસના સાથે જોડાયેલ એક સમૃદ્ધ પ્રાચીન પરંપરા છે. ઊભયમાં ધાર્મિકભાવના કેન્દ્રસ્થાને છે. અભિવ્યક્તિની રીત થોડી બદલાય છે તે સમયની તાસીરનું પરિણામ છે. ગરબો-ગરબી ગવાય છે એટલે લોકગીત સાથે પણ જોડાણ છે.

લોકસંસ્કૃતિ સાથે જોડાયેલા ઘણાં સાહિત્યસ્વરૂપો ઊગ્યા પણ જડતાને કારણે કાલજયી ન બની શક્યા. સમય સાથે મૂળરૂપ જાળવીને કદમતાલ રાખ્યો એટલે ગરબો-ગરબી અમર થઈ ગયા છે. એનું સ્વરૂપ એટલું લવચિક છે કે કોઈ પણ ભાવને રજૂ કરતું ગીત ગરબામાં ઢાળી શકાય છે. નવરાત્રીમાં જે ગવાય છે એમાં અરુચિ જન્મે એવું આવતું ગયું છે. લોકપ્રિય ગરબાનો અભ્યાસ કરીને જોઈએ તો તેમાં હીંચ, ખેમટો, દીપચંદી જેવા તાલ હોય છે. એમાં લોકસાહિત્યની જેમ સામાજિકતા ભળી એટલે વિકસવા માટે મોકળું મેદાન મળ્યું. વિસ્તાર થયો એટલે એમાં મળતું-ભળતું ઘણું ઘૂંસી ગયું છે. ભવાઈ મંડળમાં અને ફિલ્મોમાં ગરબો ખૂબ આવ્યો છે. એમાં ઊંચાઈ-ઊંડાઈ જાળવી છે. તેમાં સારંગ, ભૈરવ, માઢ વગેરે રાગ પણ હોય છે.

નવરાત્રિ પરાશક્તિની સાથે સ્ત્રીશક્તિની ઉપાસનાનું પર્વ છે. એ સાથે તેનું ધાર્મિક, આધ્યાત્મિક, સાંસ્કૃતિક, આર્થિક અને વૈજ્ઞાનિક મહત્ત્વ વિશેષ છે. નવરાત્રી નવજાગરણનું પર્વ છે. શક્તિના ઉપાસકો નવ દિવસનું વ્રત ધારણ કરીને શક્તિની ઉપાસના કરે છે. નવરાત્રિ બે ઋતુનાં સંધિકાળમાં ઉજવાય છે. ઋતુઓનો સંધિકાળે શરીરના ત્રિદોષમાં વધ-ઘટ થતા રોગપ્રતિકારકતા ઘટે છે. એટલા માટે નવ દિવસ પંચકોશશુદ્ધિ માટે જાપ, ઉપવાસ, હવન વગેરે કરવામાં આવે છે. નવરાત્રિ સાથે અનેક પ્રયોજનો જોડાયેલાં છે

કવર સ્ટોરી

આદિશક્તિ સમગ્ર બ્રહ્માંડનું સર્જન અને સંચાલન કરે છે. નારીશક્તિ આદિશક્તિનો એક અંશ છે. શક્તિ વગર કોઈપણ કાર્ય શક્ય નથી. નારી માતા-બહેન-પત્ની-પુત્રી એમ વિવિધ સ્વરૂપ છે, એ રીતે નારીના સન્માનનું આ પર્વ છે.

ઋગ્વેદમાં કહેવાયું છે કે, સમગ્ર બ્રહ્માંડની શરૂઆત એક શક્તિ દ્વારા થઈ છે. ભજનપરંપરાની 'રવેણી' વાણીમાં એજ વિચાર ગૂંથવામાં આવ્યો છે. ભજનવાણીમાં આ અર્થ અભિપ્રેત છે. ભજી લો આતમરામ ઘટોઘટ... ઘટ ઘટ બોલણહાર, દેવ પરિબ્રહ્મ સકલ...'

નવરાત્રિ દરમિયાન નવ દિવસ દુર્ગાના નવ અલગ-અલગ સ્વરૂપની પૂજા થાય છે. નવરાત્રિના પ્રથમ નોરતે મા દુર્ગા સહપરિવાર કૈલાશથી ધરતી પર આવે છે. ઘર મંદિર બને એ માટે નવદુર્ગાનું આહવાન કરવામાં આવે છે. કલશની સ્થાપના થાય છે. 'કળશ' શક્તિ, તીર્થસ્થાન, રિદ્ધિસિદ્ધિ, સુખ-સમૃદ્ધિનું પ્રતીક છે. તેમાં બ્રહ્મા, વિષ્ણુ, શિવ અને દેવીશક્તિનો વાસ હોવાની માન્યતા છે.

ઋષિમુનિઓએ શરૂ કરેલ ઉપાસના-સાધનાના પવિત્ર પર્વમાં ધીમે ધીમે ધર્તીગો વધતા ગયા છે. ધાર્મિક હોવાના મોટા/ખોટા દેખાડા કરનાર ડફોળ-ડફેરોની સંખ્યા વધતી જાય છે. કમાણી કરવાની વૃત્તિ, વાસનાતૃપ્ત કરવાની લાલસા નામાંકીત બનવાની લિપ્સા વકરતી જોવા મળે છે. તેમાં પાશ્ચાત્ય સંસ્કૃતિની વિકૃતિઓ પ્રવેશી ગઈ છે. પરિણામે પર્વની વિકૃત ઉજવણી થવા લાગી છે. પરિણામે પર્વનું મૂળ હેતુ પ્રયોજનો સાર્થક થતા નથી.

કોઈપણ વિધિવિધાન સાથે શ્રદ્ધાનો તંતુ જોડાયેલો હોય છે. એની સાથે વૈજ્ઞાનિક સત્યનો તાલ મિલાવીએ, મહત્ત્વ અને ઉપયોગિતા જાણી લઈએ તો આપણી સાંસ્કૃતિક પરંપરા જળવાય. આંધળું અનુકરણ કરવું યોગ્ય નથી. હવે જાગ્યા ત્યાંથી સવાર પરંપરાના અસ્સલ સત્ત્વ અને તંત્રને સમજીને સત્ પંથે રહીએ, સાચા અર્થમાં સાધક બનીને જીવીએ, જીવન જીવવાની કલા સમજીને જીવનનૈયા પાર કરવા વહીએ. ઉપાસના એવી કરીએ જેનાથી અભય બનીએ, અભેદ બનીએ અને પરમ સમીપે પરમાનંદે કાયમ રહીએ. ■ મો. ૯૮૭૯૮ ૩૫૭૧૭

VISHVESH PATEL
9879590685

Garden of Delight

CHIRAG PATEL
9825010685

Gold Roof
DESIGNER DIAMOND JEWELLERY
VVS • EF • IGI CERTIFIED

202/3/4, Madhav Complex, Nr President Hotel, Off C. G. Road, Ahmedabad - 9

બારડોલી સંગ્રામના સેનાની સરદાર

આ ધરતી ઉપર જો કોઈને છાતી કાઠીને ચાલવાનો અધિકાર હોય તો તે ધરતીમાંથી ધનધાન્ય પેદા કરનાર ખેડૂતને જ છે. - સરદાર

સને ૧૯૨૮ માં બારડોલીમાં બ્રિટિશ હકુમત સામે કિસાનોનો અહિંસક સત્યાગ્રહનો સંગ્રામ છેડાયો. ધર્મયજ્ઞ મંડાયો. આ સંગ્રામને સ્વરાજ્ય ગાથાનો કિષ્કિંધાકાંડ કહી શકીએ. આ લડતને અંતે ભારતને એક કુશળ વ્યુહરચના વિશારદ, અડગ નિશ્ચયબળે લોકોમાં શ્રદ્ધા સિંચનાર, પ્રજાને નિર્ભય બનાવનાર, કરોડો કિસાનોના આત્માને ઢંઢોળનાર અને આઝાદી સંગ્રામનું સફળ સંચાલન કરનાર સરદાર સાંપડ્યા. આ અપૂર્વ આંદોલનને દાબવા, કચડવા અને અહિંસક નિર્દોષ પ્રજા પર અત્યાચારો ગુજારવામાં બ્રિટિશ માંધાતાઓએ કોઈ ક્યાશ રાખી નહોતી. આ અદ્ભુત જંગથી સરદારે કિસાનોને જ નહીં પરંતુ સમગ્ર ભારતને જગાડી દીધું. જનતાના હૈયા હચમચી ગયા, બારડોલીની બહાદુરીએ શૌર્યગીતો સર્જવા કવિઓને પ્રેરણા પિયુષ પાયા. આ સંગ્રામના સુત્રધાર અને સેનાની વલ્લભભાઈ પટેલે એકલા ભારતને નહીં પરંતુ સમગ્ર જગતને પ્રતિતી કરાવી આપી કે, મહાત્માજીની અહિંસામાં અદ્ભુત તાકાત છે. પ્રચંડ શક્તિ છે, અમાપ બળ છે. તેની સામે બ્રિટિશ સામ્રાજ્યને પણ ઝૂકવું પડેલ. વલ્લભભાઈએ પાણી પોચા ગુજરાતને મદર્નગી અર્પી. ગુલામી જેમના કોઠામાં સદી ગઈ હતી એવી ગુજરાતી પ્રજાને બ્રિટિશ મહાસત્તા સામે અભય રહીને મરણિયો જંગ ખેલતા શીખવ્યું.

બોરસદ સત્યાગ્રહમાં વિસ્ફોટ પામેલી વલ્લભભાઈની તીર જેવી ધારદાર વાણી બારડોલી સંગ્રામમાં તોતીંગ તોપમારા જેવી સાબિત થઈ. એમના શબ્દ ગોળાઓ બ્રિટિશ છાવણીમાં હાહાકાર મચાવી દેતા. એમના નિખાલસ પણ આખાબોલા ભાષણોમાં જીવંત રમુજની ઝલક હતી. ઇતિહાસકાર અને રાજપુરુષ ક.મા. મુન્શીએ લખ્યું છે કે, “સરદારના પાંખાણા શબ્દો બાણની જેમ છૂટતા અને હૃદય સોંસરવા નીકળી જતાં, તેની જોશીલી જબાનમાં અજબ જોમ હતું, મૂળદા બેઠા કરવાની તાકાત હતી. તેમના એક-એક શબ્દ માટીમાંથી માનવ શક્તિ આળસ પંખેરીને ઉભી થઈ. આ ધર્મયુધ્ધમાં અંતે સત્યનો વિજય થયો. કિસાન કાંતિ સફળ થઈ. બ્રિટિશ હકુમતને બારડોલીના કિશાનો સામે ઝૂકવું પડ્યું. આ સંગ્રામે સમગ્ર હિંદને નવી આશા અને પ્રેરણા આપી. ગાંધીજીએ હૈયાના ઉલ્લાસથી વલ્લભભાઈને આશીર્વાદ આપી ‘સરદાર’ ના વહાલસોયા બિરૂદથી નવાજ્યા. બારડોલીમાં તેની નેતૃત્વશક્તિને બિરદાવતા ગાંધીજીએ

કહ્યું હતું કે ‘હું તો બારડોલીના નેતાને આધીન છું. મારે બારડોલી જવું હોય તો પણ વલ્લભભાઈની રજા લેવી પડે.’

મુંબઈના ‘ટાઈમ્સ ઓફ ઈન્ડિયા’ ના પ્રતિનિધિ બારડોલી સત્યાગ્રહના સંગ્રામનો અહેવાલ લેવા બારડોલી આવ્યા. અદ્ભુત સત્યાગ્રહ અને કિસાનોમાં શિસ્ત, નમ્રતા, દ્રઢતા અને શ્રદ્ધા જોઈને સ્તબ્ધ બની ગયો. અને પત્રમાં લખ્યું કે, બારડોલીમાં ‘બોલશેવિઝમ’ ચાલી રહ્યું છે અને તેનો લેનિન વલ્લભભાઈ પટેલ છે.

બારડોલી સત્યાગ્રહમાં વલ્લભભાઈના ભાષણોએ ઇતિહાસ સર્જીને ગુજરાતી ભાષાનું ગૌરવ વધાર્યું, જે ભાષાની કિંમત “શું - શાં પૈસા ચાર” જેવી આંકવામાં આવી હતી, એ જ ભાષામાં પણ કહેવાતોનો મોટો ભંડાર છે. એ હકીકતનું સુશિક્ષિત ગુજરાતીઓને ભાન સરદારે કરાવ્યું. ભલે સરદારે ગુજરાતી ભાષામાં લેખો કે પુસ્તકો ન લખ્યાં, પરંતુ એમના ગુજરાતી પ્રવચનોના ગ્રંથોએ ભાષાનું કૌવત બહાર પાડવામાં મહત્વનો ભાગ ભજવ્યો છે.

સરદાર પટેલ અને ઈંદુલાલ યાજ્ઞિક ન જન્મ્યા હોત તો ગુજરાતી ભાષા પરનું મેણું કોણ જાણે ક્યારે દૂર થાત ? આવા ભારતના શ્રેષ્ઠ સરદારની રાષ્ટ્રસેવાને બિરદાવતા કવિ હરિવંશરાય બચ્ચન અંજલી આપતા લખે છે.

‘હરેક પક્ષ કો પટેલ તોલતા, હરેક ભેદ કો પટેલ ખોલતા,
કઠોર નગ્ન સત્ય બોલતા, પટેલ હિન્દ કી નીડર જબાન હૈ.’

— હરિવંશરાય બચ્ચન (કવિશ્રી)

અન્ય એક હિન્દી કવિએ ‘યુગ પુરુષ કી વંદના’ કાવ્યમાં સરદારશ્રીને બિરદાવતા લખ્યું છે,

“લોહ પુરુષ ઔર પુષ્પ પુરુષ, વજ્ર પુરુષ ઔર સ્નેહ પુરુષ, અગ્નિ પુરુષ ઔર સુર્ય પુરુષ વિરાટ પુરુષ ઔર વિશ્વ પુરુષ, યુગ પુરુષ ઔર યોગ પુરુષ, સિંહ પુરુષ ઔર શૌર્ય પુરુષ.”	સરદાર તે ડંકો દીધો ભારત ખંડમાં, બોલાવી તેં તો બારડોલીમાં હાકરે. માઉન્ટ બેટનને તેં નમાવ્યા, આણ્યો તેં તો અંત બ્રિટિશ રાજનો. નમાવ્યા તેં તો મોટા - મોટા ભૂપને, બન્યો તું તો સર્જક અખંડ હિંદનો સરદાર.
---	---

આવા મહાન વિરલ વિભૂતિની જન્મજયંતી ભવ્ય રીતે દિલ અને દિમાગથી, નિષ્ઠાથી ઉજવીને ઋણમુક્ત બનીએ. સફળતાના સ્વામી. (Man of Success.) સરદારશ્રીને કોટી કોટી વંદન. ■

મો. ૯૮૭૯૮૩૫૭૧૭

ડૉ. નરેભરામ જે. રાંકજા

લેખક પ્રોફેસર અને ખેતીવાડી વૈજ્ઞાનિક છે. એગ્રીકલ્ચર યુનિવર્સિટી, જુનાગઢ અને મેમ્બર ફોર બોર્ડ ઓફ સ્ટડીઝ, ફેકલ્ટી ઓફ સાયન્સ, એગ્રીકલ્ચર, મારવાડી યુનિવર્સિટી, રાજકોટ

સગાં - વહાલાં

સગાં-વહાલાં કે સંબંધીઓનું અર્થઘટન કરવામાં આવે તો ઘણી રીતે કરી શકીએ પરંતુ સામાજિક રીતે જો અર્થઘટન કરવામાં આવે તો સગાં અને વહાલાં આ બંને શબ્દો એક સાથે બોલવામાં આવે છે, સગાં - વહાલાં. સગાં એટલે આપણી એવી માન્યતા છે કે લોહીનો સંબંધ એટલે સગાં. આ સગાં એ વહાલાં હોવા જોઈએ એવું માનીને આપણે સગાં વહાલાં એક સાથે બોલીએ છીએ. સંબંધનો અર્થ જોઈએ તો બે શબ્દોથી બનેલો છે. સમ અને બંધ. સમ એટલે સારી રીતે અને બંધ એટલે બંધન. સારી રીતનું બંધન એટલે સંબંધ અને તેના ઉપરથી સંબંધી થાય છે.

માણસ એક સામાજિક પ્રાણી છે. માણસને સુખ - દુખ કે સારા - નરસા પ્રસંગોમાં સગાં વહાલાં કે સંબંધીઓની જરૂર પડવાની જ છે. આપણી એવી માન્યતા છે કે સુખને જેમ વધારે વહેંચવામાં આવે તો તેમાં વધારો થાય છે અને દુખને જેમ વહેંચવામાં આવે તેમ તેમાં ઘટાડો થતો જાય છે. આ વહેંચણી જ્યાં ત્યાં થઈ શકતી નથી પણ સગાં વહાલાં, સંબંધીઓ કે મિત્રતામાં જ વહેંચી શકાય છે.

પહેલાના જમાનામાં સંયુક્ત કુટુંબની પ્રથા હતી અને હજુ પણ સદ્ભાગ્યે ઘણી જગ્યાએ જોવા મળે છે. સમયાંતરે આ પ્રથામાં ઘટાડો થતો જાય છે જેના કારણોમાં સહનશીલતા તેમજ લાગણીનો અભાવ અને નોકરી ધંધા માટે બહાર જવાનું થતું હોવાથી આ પ્રથામાં ઘટાડો થતો જોવા મળે છે. માણસને અમુક સંબંધ તો જન્મની સાથે જ ભેટમાં મળે છે, જેવા કે ભાઈ, કાકા, ફઈ, મામા વગેરે. આવા અનેક જન્મતાની સાથે

મળતા સંબંધોમાં માતા - પિતા સાથેના સંબંધ ખુબજ નિકટના હોય છે. અન્ય સંબંધમાં તિરાડ પડશે તો ચાલશે પરંતુ માતા પિતા સાથેના સંબંધમાં તિરાડ પડે તે ચલાવી શકાય નહીં. આપણને જો માવતરના સંબંધની પણ જરૂર ન પડતી હોય તો બીજા દુરના સંબંધની જરૂર શું છે ? આજે દિવસે ને દિવસે વૃધ્ધાશ્રમોની સંખ્યા વધતી જાય છે તે શું બતાવે છે ? માતા પિતા ને વૃધ્ધાશ્રમમાં મુકી આવવા તે સંબંધને કેવો સંબંધ કહેવો ? આથી ઉલટું જેના માતા-પિતાને જે વૃધ્ધાશ્રમમાં મુકવામાં આવે છે તે વૃધ્ધાશ્રમમાં સેવા આપતા પારકા માણસો જે તેમની ફરજ સમજીને આવા માતા-પિતાની સેવા કરે છે, આવા સંબંધને કેવા સંબંધ કહેવા ? આ તેમની ફરજ નથી પણ તેમનું કર્તવ્ય છે. તેમનું આ કર્તવ્ય આપણી ફરજ ચૂકને પૂરી પાડે છે. કમનશીબે ઘણી જગ્યાએ જોવા મળે છે કે મા-બાપની જરૂર છોકરાંઓને નથી હોતી ને છોકરાંઓની જરૂર મા-બાપ ને ન હોય તો આવા સંબંધ ને કેવા સંબંધ કહેવા ? આવો સમાજ કેવા સંબંધને આધારે ટકી રહ્યો છે ?

જ્યારે કોઈ અનાથ બાળકને પોતાનું લોહી ન હોવા છતાં, દત્તક લઈને આખી જિંદગી આ બાળકને મોટા કરીને ઉછેરનારને તે બાળકના માતા-પિતાથી પણ ઘણા વિશેષ સંબંધ કહી શકાય. આજના સમાજમાં ક્યાં સંબંધથી આપણને પૂર્ણ પણે સંતોષ મળે છે ? ક્યા સંબંધમાં કોઈ દિવસ મનદુખ થયું નથી કે કોઈ પણ જાતની કડવાશ ઉભી થઈ નથી ? જો ખરેખર આવું ક્યારેય બનવા પામેલ ન હોય તો આપણે નસીબદાર કહેવાય. પરંતુ એ શક્ય નથી કારણ કે આવા સંબંધ નિભાવવા

માટે ઘણો બધો ત્યાગ અને બાંધછોડ કરવી પડે. માણસો એ પોતાના સુખ અને શાંતિ માટે આવા નાત-નાના ત્યાગ કે બાંધછોડ કરવા પડે તો એ કશું જ ખોટું નથી, સાથે-સાથે એ પણ ધ્યાનમાં રાખવું જરૂરી છે કે આવો ત્યાગ કર્યા પછી આપણે સામાવાળા પાસે આવાજ ત્યાગ કે બાંધછોડની અપેક્ષા રાખવી જોઈએ નહીં તો જ આવા સંબંધથી પૂર્ણ સંતોષ મળે છે.

એક જુની કહેવત છે કે જેના અન્ન જુદા એના મન પણ જુદા. પહેલા સંયુક્ત કુટુંબમાં અન્ન ભેગા હતા એટલે મન પણ ભેગા હતા. હાલના સંજોગોમાં ક્યારેક પ્રસંગોપાત સારા કે નરસા પ્રસંગોમાં સમયાંતરે ભેગા થઈએ છીએ. કુટુંબો નાના થતા જાય છે અને દિલના અંતર વધતા જાય છે. એક બીજાનો વિશ્વાસ, સમજણ તેમજ સન્માન ઘટતા જાય છે. આવા સંજોગોમાં એકબીજાથી દૂર ભાગતા સગાં વહાલાં કરતા પાડોસીઓ, મિત્રો, સાથી કર્મચારીઓ કે અન્ય સંબંધીઓ ઘણી વખત વધુ નજીક લાગે છે અને હકીકતમાં વધુ ઉપયોગી થાય છે. આવા સમયે લોહીના સંબંધ કરતા વિશ્વાસના સંબંધો વધુ ઉપયોગી થાય છે. સારા કે નરસા પ્રસંગોએ સગા સંબંધીઓ હાજરી આપીને સારા પ્રસંગ ને ઉજળો બનાવે તેમજ નરસા પ્રસંગમાં દુખમાં ભાગ પડાવે આટલીજ અપેક્ષા હોય છે. આપણે જોઈએ છીએ કે સારા પ્રસંગો આવે ત્યારે કોઈ એવું ઘર નહીં હોય કે જ્યાં કાકા, મોટાભાઈ કે અન્ય કોઈ રિસાયેલ ન હોય, બિયારા ઘરવાળા પ્રસંગ ઉપાડવાનું કામ કરે કે તેઓને મનાવવાનું કરે. આવા પ્રસંગોએ મદદરૂપ ન થાય તો કંઈ નહીં, નડતરરૂપ ન થાય તો તે મદદરૂપ થયા બરાબર છે.

સમાજ સૃષ્ટિ

એક વખત ગાંધીજી પાસે એક ભાઈએ આવીને કહ્યું કે, **બાપુ મારે સમાજની સેવા કરવી છે તો મારે શું કરવું? ત્યારે ગાંધીજીએ કહ્યું કે કોઈને નડોમાં એ સમાજની મોટામાં મોટી સેવા છે.** જો કે બાપુએ આ વાત તેમને રમૂજવૃત્તિમાં કહી હતી, પરંતુ આ વાસ્તવિકતા છે. આપણે માની લઈએ કે કોઈ પ્રસંગે બધા મહેમાનોને સાચવવાની જવાબદારી યજમાનની છે, પરંતુ એ પણ યાદ રાખવું જોઈએ કે મહેમાનોએ પણ આવા પ્રસંગોએ યજમાનને મદદરૂપ થવું જોઈએ એ તેમની ફરજમાં આવે છે અને જે પરિસ્થિતિ છે તેને અનુકૂળ થઈ જવું જોઈએ, મહેમાનો ત્યારે જ શોભનીય લાગે છે. પહેલાના જમાનામાં સગાં-વહાલાં આખો પ્રસંગ ઉપાડી લેતા, ઘરઘણીને ખબર પણ ન પડે કે પ્રસંગ કેવી રીતે પૂરો થઈ ગયો. હવે તો બધું જ કોર્મશિયલ થઈ ગયેલ છે તેથી કોઈને હેરાન કરવાની પરિસ્થિતિ ઉભી થતી નથી. ઘણી વખત આપણને સૌને એવા અનુભવ થાય છે કે જ્યારે સગાં-વહાલાં પોતાનાને સહકાર આપવાનું ચૂકી જાય છે ત્યારે પાડોશીઓ, સંબંધીઓ કે મિત્ર વર્ગ થકી પ્રસંગ સુધરી જાય છે.

માણસને એકાકી જીવન જીવવું ઘણું અઘરું છે, કારણ કે માણસ સામાજિક પ્રાણી છે માટે ગમે કે ન ગમે પણ સામાજિક રીત-રિવાજ કે રૂઢિઓનો સ્વીકાર કરીને જીવવું પડે છે. એટલું તો ખરું જ કે સમાજની સાથે રહેવામાં અને તેમના રીત-રિવાજને નિભાવવા જતા આપણું માન-સન્માન જળવાઈ નહીં, આપણું અપમાન થતું જોવા મળે ત્યારે સમાજના આવા વિચારોથી પર થઈ જવામાં કંઈ ખોટું નથી. કારણ કે આવા સમયે બધા પોત-પોતાની રીતે અને સ્વાર્થથી રમત રમતાં હોય છે. એટલું યાદ રાખવાનું કે

અંતે આપણાથી વધુ આપણું કોઈ નથી. સંબંધોના તાણા-વાણા તો બદલાતા રહેવાના છે પરંતુ દરેક સંબંધમાં આપણે આપણા સ્વમાનને જાળવી રાખવું જરૂરી છે. ઘણી વખત નજીકના સગાં-વહાલાંને આપણા પ્રત્યેની દિલમાં છુપાયેલી કડવાશ તેમની વાણી અને વર્તન ઉપરથી જણાય આવે છે. જ્યારે સંબંધોમાં કટુતા, નારાજગી, હુંસાતુસી, અદેખાઈ, મારુંતારું કે કોઈ ઝનૂન મગજમાં સવાર થઈને બેઠું હોય ત્યાં સારા વિચારો કે અંતરની લાગણીને સ્થાન હોતું નથી, જ્યાં સદ્વિચારો કે લાગણી નથી ત્યાં ધર્મ નથી, જ્યાં ધર્મ નથી ત્યાં સંબંધોની જાળવણી નથી. આવા સંજોગોમાં આપણી એકતરફી લાગણી અને પ્રેમને કશું જ લેવાદેવા નથી અને નિરર્થક છે.

ઘણી વખત આપણને જોવા મળે છે કે માણસોને સંબંધો બગડ્યા બાદ હંમેશા સામેની વ્યક્તિનો જ દોષ દેખાતો હોય છે. પોતાની ભૂલ સુધારીને સંબંધ સુધારવાનું આવડતું જ નથી. સમાજમાં રહીએ છીએ એટલે સંબંધમાં તો ભરતી-ઓટ આવવાના છે, પરંતુ તેમાં કંઈ રીતે એડજેસ્ટ થવું એ આપણા હાથની વાત છે. કેટલીક વખત એવું બને છે કે માણસનો પોતાનો દોષ હોય અને તે જાણતો પણ હોય છતાં તે સ્વીકારશે નહીં અને તે સુધારવાનો પણ પ્રયત્ન કરશે નહીં, જો તે દોષ સ્વીકારી લેશે કે તે સુધારી લેશે તો સંબંધ ટકી જાય છે, પરંતુ કમનશીબી એ છે કે માણસ પોતાના અહંકારને લીધે આ બંનેમાંથી એક પણ વસ્તુ કરી શકશે નહીં, જેને લીધે સંબંધમાં સુધારો આવવાની શક્યતા નથી. માણસની જીદ, હઠાગ્રહ કે દુરાગ્રહ, પૈસાનો પાવર કે ઉચ્ચ હોદ્દાનું અભિમાન પણ સંબંધ તૂટવા માટેના કારણોમાં આવે છે. હાલના સંજોગોની વાત

કરીએ તો સગાં કે સંબંધમાં શુદ્ધતા, પવિત્રતા કે નિસ્વાર્થ જેવું જોવા મળતું હોય તેવા સંબંધ કેટલાં? ક્યારેક વળી આવા પ્રશ્નોના હકારાત્મક જવાબ મળે, નહીંતર મોટાભાગના સંબંધો સ્વાર્થના હોય છે.

આજે માણસ પાસે સમય નથી એવું રટણ કરતાં આવીએ છીએ. હકીકતમાં વ્યસ્તતા કરતાં દેખાવો વધુ હોય છે. માણસ નોકરી-ધંધામાં કોઈપણ રીતે ટાઈમ એડજેસ્ટ કરી શકે છે પરંતુ સંબંધો સાચવવામાં સમયના બહાના બતાવવામાં આવે છે, જ્યારે સ્વાર્થની વાત આવે છે ત્યારે સમય કેમ નિકળી જાય છે? છેલ્લે એક વાત પણ હકીકત છે કે કોઈ માણસ કોઈની મહેરબાનીથી આગળ આવી ગયા પછી જેની મહેરબાનીથી આગળ આવેલ હોય તેને જ ભૂલી જાય છે. સમાજની આ પ્રકારની વૃત્તિ આજે સમાજ કે કુટુંબ સજ્જપે ભોગવે છે. કારણ કે જરૂરિયાતવાળાને પણ માણસો મદદરૂપ થવામાં અચકાય છે. ગાંધીજીએ એક સરસ મજાનો સુવિચાર આપેલ હતો કે જ્યારે કોઈ આપણા એક ગાલ ઉપર તમાચો મારે તો તેના માટે બીજો ગાલ ધરજો. બહુ જ સારી વાત છે કારણ કે આમ કરવાથી સામાવાળાને પ્રાયશ્ચિત થશે, જેથી બીજો તમાચો મારી શકશે નહીં. પરંતુ આજની પરિસ્થિતિમાં આ વાત સુસંગત થાય ખરી? ક્યારેક આપણી ભલમનશાહીને સામેની વ્યક્તિ નબળાઈ કે કમજોરી માની બેસે છે. એટલે તો આવા સમયે માણસોને તેની જ ભાષામાં જવાબ આપવો જરૂરી જણાય છે. જો કે દરેક જગ્યાએ આ વાત લાગું પડતી નથી. છેલ્લે એટલું કહી શકીએ કે **જ્યાં સુધી માણસમાં પોતાનાપણું આવે નહીં ત્યાં સુધી સંબંધની જાળવણી સાચી રીતે થઈ શકતી નથી.** ■

મો. ૯૮૨૫૯ ૫૦૪૬૨
E-mail: nrankja2007@yahoo.com

માત્ર શક્તિશાળી હોવાથી જ યુદ્ધ જીતી શકાય છે તેવું નથી હોતું !

વિશાળ જળરાશી ધરાવતો શક્તિશાળી દરિયો ગમે તેટલા ફૂંકાડા મારે પરંતુ કિનારાને ઓળંગી આગળ વધી શકતો નથી, દરિયો પૂરા જોશ તાકાતથી કિનારાને ખોખલો કરવા સદીઓથી પ્રયત્ન કરતો રહ્યો છે, પરંતુ કિનારાને તોડી શકતો નથી, દરિયાની વિશાળ જળરાશી જોતા કિનારાનું અસ્તિત્વ ઘણું નાનું છે એમ છતાં કિનારાના કાંગરા ખેરવી શકવા દરિયો અસમર્થ છે, કહેવાનું તાત્પર્ય એ છે કે માત્ર શક્તિશાળી હોવાથી જ યુદ્ધ જીતી શકાય તેવું નથી હોતું. આખા દરિયાને ધમરોળતા... દરિયાની ઓળખ બની ગયેલા વિશાળકાય એવા દરિયાના મોજાં... કિનારાને ખોખલો કરવા માટે વારંવાર કિનારે અથડાય છે, ઘસમસતા મોજાં બમણી તાકાત લગાવીને કિનારાને સંપૂર્ણ જમીનદોસ્ત કરવા અથડાય છે, કિનારે રહેલી ખડકાળ પથ્થરોની હારમાળા મજબૂતાઈથી મોજાંનો સામનો કરે છે, કિનારો ઘસાઈ જાય છે, પરંતુ હાર નથી માનતો, મોજાંના પ્રચંડ પ્રવાહ સામે કિનારો અણનમ અડીખમ ઉભો રહે છે... ટકી રહે છે, મોજાંનું કર્મ તોડવું છે જ્યારે કિનારાનું કર્મ જોડવું છે, આ ટકી રહેવાનું કારણ એ છે કે પથ્થરની ચઢાનો એકબીજા સાથે જોડાયેલી છે, તાત્પર્ય એ છે કે જે જોડાયેલું રહે છે તેને તોડવું મુશ્કેલ હોય છે. જે જોડાયેલું હોય છે તે અડીખમ રહી શકે છે.

નાનકડું અને નાજુક હોવા છતાં ખડ - ખડ વહેતું ઝરણું છેક પર્વતની ટોચે થી તળેટી સુધી તેના રસ્તામાં આડખીલી બનતા એવા વૃક્ષો.. પથ્થરો.. કાંટાળા ઝાડી ઝાંખરા... વચ્ચેથી પણ પોતાનો રસ્તો કરી નીકળી જાય છે, મજબૂતમાં મજબૂત પથ્થરની

શીલા શક્તિશાળી હોવા છતાં પણ ઝરણાંનો રસ્તો રોકી શકતી નથી, જીવનમાં ઝરણાં જેવી બાળ સહજ મનોવૃત્તિ.. સરળતા... શાલીનતા... અને સૌમ્યતા જેવા ગુણો જીવનને વહેતા પાણી જેવું સરળ બનાવે છે... દરેક કપરી કે મુશ્કેલ પરિસ્થિતિમાં બાથોડા ભરવા કે હુંકાર ભણવો તેના કરતાં ઝરણાંની જેમ રસ્તો કરીને નીકળી જવું તેમાંજ સાચી સમજદારી હોય છે. ઝરણું ક્યારેય ફરિયાદ કરતું નથી કે આ કાંટાળા ઝાડી ઝાંખરાએ મને હેરાન પરેશાન કરી નાખ્યું, હવે તો આ પાર કે પેલે પાર.. આ કાંટાળા ઝાડી ઝાંખરાને સીધા કરી નાખે છૂટકો કરું, જો એ ઝાડી ઝાંખરાને સીધા કરવામાં અટવાઈ જશે તો એનું વહેવાનું બંધ થઈ જશે અને તે તેની મંજિલ સુધી ક્યારેય પહોંચી નહિ શકે, ઝરણું આવો બહુમૂલ્ય પાઠ આપણને શીખવી જાય છે.

સંજોગો પરિસ્થિતિ આપણા પ્રમાણે ચાલે તે શક્ય નથી. વ્યક્તિ - વ્યક્તિએ મતમતાંતર રહેવાના, અભિપ્રાય પણ અલગ અલગ રહેવાના, હું વિચારું તેવું જ થાય તે શક્ય નથી, બીજાનો વિચાર અલગ હોઈ શકે, આપણા આધારે દુનિયા ક્યારેય ચાલે નહિ, આપણી ઈચ્છાઓને ક્યારેક દબાવવી પણ પડે, આપણે સાચા જ છીએ તેવું આપણા મતે હોઈ શકે, સામેના મતે તમે ખોટા પણ હોઈ શકો છો, હમંશા યુદ્ધ સફળ જ હોય તે જરૂરી નથી તેમજ હિતાવહ પણ નથી, ક્યારેક હારનો સ્વીકાર એ પણ શાંતિ મેળવવા માટેનું અદભૂત માધ્યમ બની શકે છે, ક્યારેક હારીને પણ જીતી શકાય

છે, જે બની રહ્યું છે તે સારા માટે જ છે તેવો સ્વીકૃત ભાવ શાંતિ માટેનું કેન્દ્ર બિંદુ હોઈ શકે, રસ્તામાં જતા આવતા ગટર અને બગીચો બન્ને આવે છે, આપણે તરત બગીચા તરફ વળી જઈએ છીએ, જે સારું છે તેનો સ્વીકાર તો કરી શકાય.. પરંતુ જે ખરાબ છે તેનો સ્વીકાર કરવો તે પણ હિંમત માંગી લેતું કામ છે, ગુલાબનો છોડ.. કાંટા અને ફૂલ બન્ને નો સ્વીકાર કરે છે, ક્યારેક “શરણાગતિ” નો સ્વીકાર જીવનમાં અદભૂત શાંતિ આપે છે, અમુક સમયે ખુલ્લી તલવારો કરતા મ્યાન કરેલી તલવારો વધારે સુંદર લાગતી હોય છે, ઘૂઘવતા દરિયા કરતા શાંત પાણીનું સરોવર જીવનને વધારે શાંત રાખવા માટેની શીખ આપી જાય છે, શસ્ત્રો ઉઠાવવાથી જીત જ થાય તે જરૂરી નથી, ક્યારેક શરણાગતિનો સ્વીકાર પણ જીતમાં પરિણમે છે, ઈતિહાસ સાક્ષી છે કે પૂબ તાકાતવર સૈન્યોએ હારનો સામનો કરવો પડ્યો છે, યુદ્ધ સૈનિકો લડે છે પરંતુ યુદ્ધની જીત અને હાર સેનાપતિની હોય છે, ક્યારેક આપણી હાર પણ જીત બની જતી હોય છે, પણ નમતું જોખવું એ કાયરતા નથી પરંતુ અદભૂત શાંતિ.. આનંદ મેળવવા માટેનો સદગુણ છે, વીરતા પુરસ્કૃત હોય તો શરણાગતિ પણ સન્માનીય હોઈ શકે છે તે નિર્વિવાદ છે. ■

મો. ૯૮૨૫૦ ૧૪૦૬૩

સુખી થવું એ આપણા હાથની વાત

આપણે આખું વર્ષ પોતાનો વ્યવસાય કે નોકરી કરતાં હોઈએ છીએ. વર્ષના અંતે આપણને સ્વાભાવિક રીતે જ એ જાણવાનું મન થાય છે કે આપણે કેટલું કમાયા અથવા કેટલું ગુમાવ્યું? નોકરિયાત કે જેમની આવક નિશ્ચિત છે એમને માટે ગુમાવવાનો સવાલ પેદા થતો નથી. પરંતુ સ્વતંત્ર વ્યવસાય કરનારની આવક-જવક નિશ્ચિત હોતી નથી, એટલે નફો-નુકસાન જાણવા માટે તેઓ વર્ષના અંતે સરવૈયું કાઢે છે, ને એના પરથી આગામી વર્ષનું આયોજન કરતા હોય છે.

જીવનનો ઉદ્દેશ કેવળ નાણાં કમાવા પૂરતો મર્યાદિત નથી. જીવનનું પરમ લક્ષ્ય સુખ યા આનંદની પ્રાપ્તિ અને દુઃખમાંથી મુક્તિ મેળવવી તે છે. અલબત્ત સુખી થવા માટે નાણાં જરૂરી છે. પરંતુ સુખમય જીવન જીવવા માટે નાણાં ઉપરાંત અન્ય અનેક બાબતો મહત્વપૂર્ણ છે. સુખ-દુખનો મુખ્ય આધાર આપણું પોતાનું મન છે. અંગ્રેજીમાં સરસ સૂત્ર છે : Happiness is a state of mind. અર્થાત્ સુખ એ મનોદશાનું બીજું નામ છે. ભગવદ્ગીતામાં ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ કેવી સરસ વાત કરે છે ! મનઃ એવ મનુષ્યણાં કારણો બંધમોક્ષયો' એટલે કે, માણસના બંધન અને મોક્ષનું કારણ એનું મન છે. માત્ર પૈસા વડે જ તમામ સુખ મળી જતાં હોત તો દુનિયામાં કોઈ પૈસાદાર માણસ દુઃખી ન હોત. પરંતુ આપણે જોઈ રહ્યા છીએ કે અઢળક ધન હોવા છતાં ઘણા લોકો દુઃખી હોય છે, તો વળી નિર્ધન માણસો કેટલીકવાર ખૂબ સુખી હોય છે ! 'સુખી માણસનું પહેરણ' વાળું

દષ્ટાંત સૂચવે છે કે સુખ કેવળ સંપત્તિ પર આધારિત નથી. પરંતુ આધુનિક ભોગવાદી સભ્યતાના આપણે શિકાર બન્યા છીએ અને પૈસા પાછળ આંધળી દોટ મૂકી છે. ખૂબ પૈસા કમાઈએ છીએ, તેમ છતાં ગંધેડાના મોંઢા આગળ લટકાવેલા ગાજરની જેમ સુખ આપણાથી છેદું જ રહે છે ! બેસુમાર પૈસો હોવા છતાં આજે માણસ બેચેન છે, હતાશ છે, ઉદાસ છે, નિરાશ છે ! સ્વામિનારાયણ સંતો સરસ ઉદાહરણ આપતા હોય છે કે આજે માણસ પાસે ટી-સેટ છે, સોફાસેટ છે, રેડિયો-સેટ છે, ટી.વી. સેટ છે, પરંતુ પોતે અપસેટ છે !

સાચું કહ્યું છે કે, આજે માણસ 'ધાન' વગર નહીં, પણ 'સાન' વગર દુઃખી છે. 'સાન' એટલે શાણપણ. માત્ર બુદ્ધિ નહીં, પરંતુ શાણપણ. બુદ્ધિ કરતાં શાણપણ ચઢિયાતી બાબત છે. આપણે એને ડહાપણ અથવા હેયાસૂઝ (Wisdom) કહી શકીએ.

આજકાલ સંપત્તિ અને બુદ્ધિ તો ખૂબ વધ્યાં છે, પરંતુ શાણપણ યા ડહાપણ ઘટી રહ્યું છે. આપણા દુઃખ અને બેચેનીનું મુખ્ય કારણ શાણપણનો અભાવ છે. સુખી થવું એ મનુષ્ય માત્રનો જન્મસિદ્ધ અધિકાર છે. તો આવો, નૂતન વરસના શુભ પ્રભાતે આપણે સુખ-દુઃખના સ્વરૂપને સમજીએ, ને સુખી થવા માટે કેટલાંક સંકલ્પ કરીએ. સંકલ્પોની યાદી ઘણી લાંબી થઈ શકે એમ છે, પરંતુ મનોમંથનના અંતે અહીં દશ સંકલ્પો પ્રસ્તુત કરવાનો

ઉપક્રમ છે. આપણે એને સુખી થવાની દશ સોનેરી ચાવીઓ' પણ કહી શકીએ. તો દશ સોનેરી ચાવીઓ આ પ્રમાણે છે :

(૧) તંદુરસ્તી અને મન-દુરસ્તી જાળવીએ :

સાચું કહ્યું છે કે, પહેલું સુખ તે જાતે નર્ચા. પૈસાના ઉપભોગ માટે પણ શરીર સ્વાસ્થ્ય આવશ્યક છે. લાખો-કરોડો રૂપિયા હોય પરંતુ કેન્સર થયું હોય, લકવાગ્રસ્ત થઈ પથારીવશ થયા હોઈએ તો એ પૈસાને શું કરવાના ? એ સંપત્તિ શી રીતે ભોગવી

શકવાના ? શ્રી ગુણવંત શાહ માર્મિક શૈલીમાં કહે છે કે, 'જે રૂપિયાનું આનંદમાં રૂપાંતર થતું નથી તે ઠીકરા બરાબર છે.' તનના સ્વાસ્થ્યનું મહત્વ તો આપણે જાણીએ છીએ, પરંતુ મનના સ્વાસ્થ્ય વિશે પૂરી સમજ કેળવી નથી. બંનેની સમતુલા જરૂરી છે, બંને પૂરક છે. તન-મનની તંદુરસ્તી માટે સાદો-પૌષ્ટિક ખોરાક, નિયમિત વ્યાયામ, નિર્વ્યસનીપણું, સંયમિત આહારવિહાર અને અધ્યાત્મ અભિગમ જીવનશૈલી ખૂબ ઉપયોગી છે.

(૨) અગ્રતાક્રમ (પ્રાયોરીટી) મુજબ પ્રવૃત્તિઓ ગોઠવીએ :

આપણી સાધન-સંપત્તિ મર્યાદિત છે.

સમાજ સૃષ્ટિ

જ્યારે જરૂરિયાતો અમર્યાદિત છે. માટે સુખી થવું હોય તો પ્રાથમિકતા નક્કી કરીને એ મુજબ ખર્ચનું આયોજન કરવું ઘટે. અન્ન, વસ્ત્ર ને ઓટલો એ આપણી પ્રાથમિક જરૂરિયાતો છે. એના પર ખર્ચ કર્યા બાદ નાણાં વધે તો આરોગ્ય, શિક્ષણ, મનોરંજનને આભૂષણો પાછળ ખર્ચ કરવો જોઈએ. (અલબત્ત, આજના યુગમાં શિક્ષણ અને આરોગ્ય પણ પ્રાથમિક જરૂરિયાતમાં આવે) પ્રાયોરીટીનો સિદ્ધાંત ન સમજવાને કારણે મોટા ભાગના માણસો દુઃખી થતા જોવા મળે છે.

(૩) બીજાનું અહિત કર્યા વિના પોતાનું હિત સાધીએ:

પોતાના નાનકડા સ્વાર્થ માટે કેટલાક લોકો બીજાને ભારે નુકસાન પહોંચાડતા હોય છે. બીજાને અન્યાય કરીને મેળવેલું સુખ એ સાચું સુખ નથી, એના કરતાં દુઃખ વેઠી લેવું સારું. બીજાનું ભલું ન કરી શકો તો કંઈ નહીં, પરંતુ બૂરું તો ન જ કરીએ, પીપા ભગત સાચું કહે છે કે:

પીપા પાપ ન કીજાએ, પુણ્ય કિયો સૌ બાર,
જિસને કિસીસે લિયા નહીં, ઉસને દિયા હજાર!

(૪) પોતાને પસંદ ન હોય એવું વર્તન બીજા પ્રત્યે ન કરીએ:

ધર્મનો સાર આપતાં મહાભારતમાં કહ્યું છે: 'આત્માનામ્ પ્રતિકૂલાનિ અન્વેષુ મા સમાચરેત ।' જે આપણને પસંદ નથી, એ બીજાને પણ પસંદ ન હોય. આટલી સાદી વાત સમજી લઈએ તો ઘણાં સાંસારિક ઘર્ષણ ઓછા થઈ જાય. ગોસ્વામી તુલસીદાસજીએ કહ્યું છે : પારકાને પીડા પહોંચાડવા સમું કોઈ પાપ નથી, ને પારકાનું હિત કરવા સમું કોઈ પુણ્ય નથી.

(૫) 'મારું તે સારું' ને બદલે 'સારું તે મારું' માં માનીએ:

અહંકારને કારણે આપણે પોતાને સાચા અને બીજાને ખોટા માનતા હોઈએ છીએ. પૂર્વગ્રહના શિકાર બનીએ છીએ, ને બીજાને અન્યાય કરીએ છીએ. માટે નીર-ક્ષીર બુદ્ધિ કેળવવી ઘટે અને તટસ્થ થવું જોઈએ. 'મારું જ સારું' એ સંકુચિતતા છોડીએ. આપણા ઋષિમુનિઓએ કેવી સરસ વાત કરી છે કે અમને સર્વ દિશાઓમાંથી શુભ વિચાર પ્રાપ્ત થાઓ. સારું જ્યાંથી મળે તે ગ્રહણ કરીએ.

(૬) સાદાઈમાં જ સૌંદર્ય નિહાળીએ:

સાચું કહ્યું છે : Simple life and high thinking. સાદું જીવન અને ઉચ્ચ વિચારને આપણો જીવન-આદર્શ બનાવવો જોઈએ. જો ઊંડું વિચારીએ તો લાગશે કે સાદાઈનું સૌંદર્ય કંઈ ઓર છે ! ચમક-દમકમાં એ શોભા ક્યાંથી હોય ? ક્યારેક એમાં વલગારીટી હોય છે. આજે દિન-પ્રતિદિન છીછરાપણું વધી રહ્યું છે. એ આપણા દુઃખનું મુખ્ય કારણ છે.

(૭) દુખિયારાંના આંસુ લૂછવામાં આનંદ અનુભવીએ:

દુઃખીના દુઃખ દૂર કરવાં એ શ્રેષ્ઠ ધર્મ છે. માનવતાનો સાર છે. આસપાસ દુઃખી માણસો જોઈને આપણે સુખ શી રીતે અનુભવી શકીએ ? ઈશોપનિષદ્માં કેવી સરસ વાત કરી છે ! 'તેન ત્યક્તેન ભુંજથા:।' અર્થાત્ ત્યાગીને ભોગવી જાણો. બીજાનું દુઃખ દૂર કરવાથી આપણને જે આત્મિક-આનંદનો અનુભવ થાય, એની તુલનામાં અન્ય કોઈ આનંદ આવી શકે નહીં. આપણે બીજાના દુઃખે દુઃખી અને બીજાના સુખે સુખી થઈએ તો સૃષ્ટિ પર સ્વર્ગ ઊતરી આવે !

(૮) આવક કરતાં જીવક ઓછી રાખીએ:

સાચું કહ્યું છે કે, ચાદર મુજબ સોડ તાણવી જોઈએ. કરજ કરીને કરજ ન કરાય. ઘણા લોકો આવકને ધ્યાનમાં રાખ્યા સિવાય ખર્ચ કરતાં હોય છે. એમને ફરજિયાત દેવું કરવું પડતું હોય છે, ને દેવાથી મોટું દુઃખ બીજું કોઈ નથી ! દેવાદાર અને ગુલામને કોઈ પસંદગી હોતી નથી. Slave has no choice. કડક ઉઘરાણીને કારણે દેવાદારો આત્મહત્યા કરવાની દયાજનક દશામાં મૂકાય છે, એ જોઈને હૈયું હચમચી જાય છે. આવક કરતાં જીવક ઓછી રાખીએ તો આવી કડ્ડા દશા ભોગવવી ન પડે.

(૯) પોતે હોઈએ એના કરતાં વધુ સારા દેખાવાનો પ્રયત્ન કરવો નહીં:

વધુ સારા દેખાવાના પ્રયત્નનું બીજું નામ છે : દંભ, આંબર. આજકાલ આંબર અને પાખંડ વધી રહ્યા છે. એ ચિંતાજનક છે. નિખાલસતા એ મોટો સદ્ગુણ છે. ગાંધીજીએ કહ્યું છે કે, નિખાલસતા એ શ્રેષ્ઠ મુત્સદીગીરી છે !

(૧૦) વિવેક - બુદ્ધિયુક્ત વૈજ્ઞાનિક અભિગમ અપનાવીએ:

આપણાં મોટાભાગનાં દુઃખોનું કારણ અવૈજ્ઞાનિક અભિગમ છે. એને કારણે અંધશ્રદ્ધા, વહેમ, ચમત્કાર વગેરે દુષણો ફૂલેફાલે છે. વૈજ્ઞાનિક અભિગમ એ 'લાખ દુઃખોકી એક દવા છે.' તો આ અભિગમ અપનાવીએ અને સુખી થઈએ.

ટૂંકમાં, સાચી સમજના અભાવે આપણે દુઃખી થઈએ છીએ. સુખી થવું એ આપણા હાથની વાત છે. તો આવો, નવલા વરસના શુભ પ્રભાતે આપણે સુખી થવાનો સંકલ્પ કરીએ. ■

મો. ૭૩૮૩૫ ૭૪૭૪૭

આત્મશ્રદ્ધા અને સામર્થ્ય

તમે પરમાત્માનાં સંતાન છો, શાશ્વત સુખના ભાગીદાર છો, પવિત્ર અને પૂર્ણ છો. પૃથ્વી પરના ઓ દેવતાઓ, તમે પાપી? કોઈપણ મનુષ્યને ‘તું પાપી છે,’ એમ કહેવું એ તો પાપ છે; માનવ સ્વભાવનું એ સદાનું અપમાન છે. ઓ કેસરી સિંહો, ઊઠો! તમે ઘેટાં છો એવી તમારી ભ્રમણા દૂર કરો; તમે તો અમર આત્મા છો; મુક્ત, શાશ્વત, બુદ્ધ છો; તમે જડ દેહ નથી; પ્રકૃતિ તમારી દાસી છે. તમે કાંઈ પ્રકૃતિને આધીન નથી.

શ્રદ્ધા, શ્રદ્ધા-પોતાનામાં શ્રદ્ધા, ઈશ્વરમાં શ્રદ્ધા-મહત્તાનું આ રહસ્ય છે. આપણા પુરાણના તેત્રીસ કોટિ દેવતાઓમાં ભલે તમે માનતા હો, વિદેશીઓએ આપણામાં દાખલ કરેલા દેવોમાંયે ભલે તમે માનતા હો, છતાં પણ જો તમારામાં આત્મવિશ્વાસ નહિ હોય તો તમારે માટે મુક્તિ નથી. તમારામાં શ્રદ્ધા રાખો તથા તે શ્રદ્ધા ઉપર ટકાર ખડા રહો, આ રીતે શક્તિશાળી થાઓ.

વિજય મેળવવા માટે તમારામાં અદ્ભુત ખંત તથા પ્રબળ ઈચ્છાશક્તિ જોઈએ. ખંતીલી વ્યક્તિ તો કહેશે, ‘હું સમુદ્રને પણ પી જઈશ, મારી ઈચ્છા થાય તો પર્વતો પણ ભાંગીને ભૂકો થઈ જાય.’ આ જાતનો ઉત્સાહ, આ જાતની ઈચ્છાશક્તિ ધારણ કરો, ખૂબ મહેનત કરો અને તમે લક્ષ્ય-સ્થાન પર જરૂર પહોંચશો.

સત્યને જાણવાની હિંમત ધરે એવું સાહસ રાખો, સત્ય દર્શાવવાની હિંમત રાખો, મૃત્યુ સમક્ષ પણ થરથરો નહિ, બલ્કે મૃત્યુને વધાવી લો. ‘હું આત્મા છું’ એમ જાણો તો જ તમે મુક્ત થશો.

આચરણ કરવું એ બહુ સારું છે, પણ આચરણ વિચારમાંથી જન્મે છે. તેટલા માટે મગજમાં ઉત્તમોત્તમ વિચારો, સર્વોચ્ચ આદર્શો ભરો, રાત-દિવસ તેમને તમારી દૃષ્ટિ સમક્ષ રાખો તો તેમાંથી મહાન કાર્યોનો ઉદ્ભવ થશે.

દુનિયાની દુષ્ટતા અને તેનાં બધાં પાપોની ફરિયાદ કર્યા કરો નહિ. હજી સુધી તમારે દુષ્ટતા જોવી પડે છે, તે માટે દિલગીર થાઓ. દરેક જગ્યાએ તમારે પાપ જોવું પડે છે, તે માટે અફસોસ કરો; અને તમે દુનિયાને મદદ કરવા બંધાયેલા છો. તો પછી તેનો તિરસ્કાર ન કરો. દુનિયાને વધારે

નિર્બળ ન બનાવો. કેમ કે પાપ શું છે? દુઃખ શું છે? આ બધું નિર્બળતાના પરિણામ સિવાય બીજું છે શું? ષિકારના ઉપદેશથી તો દુનિયા દરરોજ વધારે ને વધારે નિર્બળ બનતી જાય છે.

નાનપણથી જ બાળકોના મગજમાં ભાવાત્મક, સતેજ, આશાવંત વિચારો ભરી દો. આવા વિચારોને ગ્રહણ કરવા સદા તત્પર રહો અને નમાલા નિર્બળ વિચારોને સ્થાન આપો નહિ. નિરાશા મળે તેથી શું? આ નિષ્ફળતાઓ તદન સ્વાભાવિક છે, જીવનનું ખમીર છે. તેમના સિવાય જીવન કેવું થઈ જાય? જો જીવનમાં સંગ્રામ ન હોય તો પછી તેની કંઈ જ કિંમત રહે નહિ. જીવનમાંથી કાવ્યનું માધુર્ય જ ઊડી જાય. ભૂલોથી કે અથડામણથી ગભરાવું નહિ. ગાયને કદી જૂંદું બોલતા સાંભળી છે? છતાં ગાય તે તો ગાય જ છે, તે મનુષ્ય નથી. માટે આ નિષ્ફળતાઓથી કદીયે પાછું પડવું નહિ. **આદર્શને પકડી રાખવાનો એક હજારવાર પ્રયત્ન કરો અને હજારવાર નિષ્ફળ જાઓ તો પણ ફરીથી પ્રયત્ન કરજો.**

વિશ્વની સમગ્ર શક્તિઓ આપણા કબજામાં જ છે. આપણે જ આપણી આંખ આડા હાથ ધરી રાખીએ છીએ અને પછી ‘અંધારું છે’ એમ કહી રડીએ છીએ. આપણી આસપાસ અંધારું નથી એ વાતને સમજો, હાથ ખસેડી લો એટલે જણાશે કે અજવાળું જ છે, અંધારું કદી હતું જ નહિ, નિર્બળતા કદી હતી જ નહિ. ‘નિર્બળ છીએ’ કહી રડીએ એ આપણી મૂર્ખાઈ છે; ‘આપણે પાપી છીએ’ એમ કહી રોનારા તો મુર્ખ છે.

માનવજાતિના ઈતિહાસમાં, બધાં મહાન નરનારીઓનાં જીવનમાં જો કોઈપણ શક્તિ બીજાથી વધુ પ્રેરક નીવડી હોય તો તે પોતાની જાતમાં પૂર્ણ શ્રદ્ધાની શક્તિ હતી, એમ માલૂમ પડે છે. આપણે મહાન થવાના છીએ એવી દૃઢ માન્યતામાંથી તેઓની મહત્તાનો જન્મ થયો. માનવી ભલે ગમે તેટલો નીચે ઊતરી પડે, છેવટે એવો સમય અવશ્ય આવશે કે જ્યારે બીજું કંઈ નહિ તો કેવળ નિરુપાયે કંટાળીને પણ ઉપલો વળાંક લેશે અને પોતાની જાતમાં શ્રદ્ધા રાખવાનું શીખશે. પરંતુ જો આપણે આ વાત પહેલેથી જ જાણી લઈએ તો વધારે સારું. પોતાનામાં વિશ્વાસ રાખતાં શીખવા માટે આપણે શા

માટે આવા બધા કડવા અનુભવોમાંથી પસાર થવું જોઈએ? ઉચ્ચ અને હીન મનુષ્ય વચ્ચેનો તફાવત એ આત્મવિશ્વાસ હોવો અને ન હોવો એને લઈને જ છે એમ આપણે જોઈ શકીએ છીએ. પોતાનામાં વિશ્વાસ હોય તો બધું જ થાય. મારા પોતાના જીવનમાં મેં આ વાતનો અનુભવ કર્યો છે, અને જેમ જેમ મારી ઉંમર વધતી જાય છે તેમ તેમ એ વિશ્વાસ વધારે ને વધારે દઢ થતો જાય છે.

તમારી આ કાયામાં કઈ કઈ શક્તિ, કેવું કેવું સામર્થ્ય, કેવાં કેવાં બળો છુપાઈ રહ્યાં છે, એ તમે જાણો છો? મનુષ્યમાં જે જે રહેલું છે એ બધું કયો વિજ્ઞાનશાસ્ત્રી જાણે છે? મનુષ્યે અહીં પગ મૂક્યો એ વાતને લાખો કરોડો વર્ષો વીતી ગયાં છે, છતાંય તેની શક્તિઓના એક અણુનો જ આવિર્ભાવ થયો છે. માટે ‘હું નિર્બળ છું’ એમ તમારે કહેવું નહિ. સપાટી ઉપર દેખાતી અવનતિની નીચે કેવી કેવી શક્તિઓ રહેલી છે, એ તમે શું જાણી શકો? તમારી અંદર જે રહેલું છે, તે સંબંધી તમે બહુ થોડું જ જાણો છો. તમારી પાછળ અનંત શક્તિ અને આનંદનો મહાસાગર ભરેલો છે.

એક કીડીની અવસ્થાથી શરૂ કરીને માનવીની અવસ્થા સુધીની બધી સ્થિતિનો ખ્યાલ કરો. એ બધું કોણે કર્યું? તમારી પોતાની ઈચ્છાશક્તિએ. હવે તમે કહી શકશો કે એ ઈચ્છાશક્તિ સર્વશક્તિમાન નથી? જે તમને આટલે સુધી ઉચ્ચતાના શિખર પર લાવેલ છે તે હજી પણ વધારે ઊંચે લઈ જઈ શકશે. ચારિત્ર્યની, મજબૂત ઈચ્છાશક્તિની તમને જરૂર છે.

ઉપનિષદોમાંથી જો કોઈ એક શબ્દ બોમ્બની માફક છૂટતો હોય અને અજ્ઞાનાંધકાર ઉપર પડીને ફાટતો હોય તો તે નિર્ભયતા, અભી: છે. અને **કોઈપણ ધર્મ શીખવાનો હોય તો તે નિર્ભયતાનો છે.** આ વ્યવહારના જગતમાં અથવા તો ધર્મના જગતમાં ભય એ જ અવનતિ તથા પાપનું કારણ છે. ભય જ દુઃખ, મૃત્યુ અને અનિષ્ટ એ બધાંને ફેલાવે છે.

જરૂર છે મર્દાની, સાચા મર્દાની; બીજું બધું તો થઈ રહેશે; પણ ખરેખર તો બળવાન, પ્રાણવાન, શ્રદ્ધાવાન અને અણીશુદ્ધ નિષ્ઠાથી ઉભરતા નવયુવકોની જરૂર છે. જો આવા સો નવયુવકો આવી મળે, તો જગતની સૂરત પલટી જાય. ■

યાત્રા સૃષ્ટિ

પ્રા. ડો. યશવંત કે. ગોસ્વામી

બાણીતા હિન્દી લેખક અને વિવેચક,
ગુજરાતના શ્રેષ્ઠ NSS પ્રોગ્રામ ઓફિસર એવોર્ડ વિજેતા
અધ્યક્ષ : હિન્દી વિભાગ-કણસાગરા મહિલા કોલેજ, રાજકોટ

અદ્ભૂત અલૌકિક કૈલાસ માનસરોવર યાત્રા

શિશુમાંથી ઈશુ, ખુદમાંથી ખુદા, માનવમાંથી મહેશ્વર, વ્યક્તિમાંથી વિભૂતિ અને જીવમાંથી શિવ અને આત્માની પરમાત્મા તરફની ગતિ એટલે જ કૈલાસ - માનસરોવર યાત્રા. સદેહે સ્વર્ગાનુભૂતિથી શિવાનુભૂતિની મહાયાત્રા એટલે જ કૈલાસ માનસરોવર યાત્રા. જ્યાં તમને સંભળાશે ડમરૂનો નાદ, શંખનો સાદ અને શિવ-શિવાનો સંવાદ. જ્યાં તમે ઓળખી શકશો તમારા આત્માને અને શિવ સ્વરૂપ પરમાત્માને. જ્યાં તમે પામી શકશો કૈલાસની ઉંચાઈને અને માનસરોવરની ઊંડાઈને. જ્યાં તમે મહેકી ઉઠશો મહાદેવના આશિર્વાદથી અને માનસરોવરના સ્નાનથી.

કૈલાસ માનસરોવર યાત્રા શા માટે ?

અનેક જન્મો અને પેઢીનું પૂણ્ય પ્રાપ્ત થાય ત્યારે કૈલાસ યાત્રા કરવાની તક પ્રાપ્ત થાય છે માટે આ તકને જતી ન કરતાં. સમગ્ર સૃષ્ટિનો દોર સંચાર કરનારી એક અદ્વિત્ય શક્તિ આ ક્ષેત્રમાં જ છે એવો દરેકને અહેસાસ થાય છે. હિન્દુ ધર્મના સૌથી મહાન દેવ મહાદેવનું સપરિવાર નિવાસસ્થાન છે અને હિંદુઓની સૌથી વધુ પવિત્ર અને મોટી યાત્રા છે. માનસરોવરમાં બ્રહ્મમૂર્તિમાં ભાગ્યશાળી યાત્રિકો 'દેવતાનું અવતરણ' અનુભવી શકે છે. કૈલાસ યાત્રા દરમિયાન સૃષ્ટિનું શ્રેષ્ઠતમ પ્રાકૃતિક સૌંદર્ય યાત્રિકોને મંત્રમુગ્ધ કરી દે છે. વિશ્વના તમામ યાત્રાધામોનું પુણ્ય એકમાત્ર કૈલાસ માનસરોવર યાત્રાથી પ્રાપ્ત થાય છે. કૈલાસના દર્શન અને માનસરોવરમાં સ્નાન કરવાથી જીવ શિવ સ્વરૂપ બની જાય છે. એના તમામ સંતાપ દૂર થાય છે અને તેના શરીરમાંથી સ્ફૂર્તિના ફૂવારા છૂટે છે. કૈલાસ યાત્રાથી યાત્રિકના જીવનમાં આમૂલ પરિવર્તન આવે છે અને જીવનમાં ધન્યતા અનુભવાય છે. કૈલાસ યાત્રાથી જીવનની દશા અને દિશા બદલાઈ જાય છે.

નેપાળથી કૈલાસ માનસરોવર યાત્રા કઠિન નથી, કારણ કે...

અમરનાથ અને ચારધામની યાત્રા કરતાં આ યાત્રા અનેક ગણી સરળ અને સુવિધાયુક્ત છે, કારણ કે આ રૂટમાં કોઈપણ પ્રકારના મેડિકલ ટેસ્ટ આપવાના નથી. યાત્રા દરમિયાન ક્યાંય ચાલવાનું નથી કે તમારો સામાન ઉંચકવાનો નથી. યાત્રા દરમિયાન + ૫ થી + ૧૫ ડિગ્રી તાપમાનને કારણે કાતિલ ઠંડીનો ભય નથી. આમ છતાં ઠંડીથી બચવા સ્પે. ડાઉન જેકેટ અને અમૃતબિંદુની વ્યવસ્થા છે. ચાચના બોર્ડરથી માનસરોવર - દારચેન સુધી એક્સપ્રેસ હાઈ-વે છે અને અદ્યતન સુપર લક્ઝરી બસની વ્યવસ્થા છે. રસ્તો નાની મોટી પર્વતમાળા અને મેદાની પ્રદેશમાંથી પસાર થતો હોવાથી ખીણમાં વાહન પડી જવાથી કે લેન્ડ સ્લાઈન્ડીંગથી મૃત્યુનો ભય રહેતો નથી. એ જ રીતે આતંકવાદ કે યાત્રિકોની ભીડનો પણ ભય નથી. યાત્રા દરમિયાન ગુજરાતી ભોજન ઉપરાંત રહેવા માટે હોટલ, ગેસ્ટ હાઉસની સુંદર વ્યવસ્થા છે. યાત્રા સમયે વાતાવરણ સ્વચ્છ અને સૂર્ય પ્રકાશિત રહેતું હોવાથી વરસાદ કે હિમવર્ષાનો ભય નથી. સમગ્ર યાત્રામાં ખડતલ અને અનુભવી પહાડી શેરપાની ટીમ, ચાચના તથા નેપાળના ગાઈડ તથા કૈલાસયાત્રાના સંચાલક સતત તમારી સેવામાં સાથે રહે છે.

સરકારી રૂટથી કૈલાસ માનસરોવર યાત્રા....

દિલ્લીથી વિદેશ મંત્રાલય ભારત સરકાર દ્વારા આયોજિત આ યાત્રા માટે ડ્રો સીસ્ટમથી યાત્રિકોની પસંદગી બાદ દિલ્લી અને ગુંજ ખાતે કડક મેડિકલ ટેસ્ટ બાદ જ યાત્રામાં આગળ વધવાની અનુમતિ મળે છે. દિલ્લીથી આયોજિત આ યાત્રામાં આશરે ૨૦ દિવસ થાય છે. લીપુલેખ (ચાચના બોર્ડર) સુધી આદિ કૈલાસ ઝૂં પર્વતયાત્રાનો જ રૂટ લાગુ પડે છે. દિલ્લીથી અલમોડા, પિથોરાગઢ, ધારચૂલા, માંગતિ, ગાલા, બુધિ, ગુંજ, નાભી, કાલાપાની થઈ યાત્રિકો લીપુલેખ બોર્ડર કોસ કરી સીધા તકલાકોટ પહોંચે છે. તકલાકોટથી રાક્ષસતાલ, માનસરોવર થઈ કૈલાસ પહોંચી શકાય છે. જેમાં દિલ્લીથી ગુંજ સુધી ૫ દિવસ અને ગુંજથી તકલાકોટ ૩ દિવસ અને તકલાકોટથી કૈલાસ માનસરોવર ૫ દિવસ (પરિક્રમા સહિત) લાગે છે. આ રૂટથી યાત્રા કરનાર

યાત્રા સૃષ્ટિ

યાત્રિકને ગુજરાત સરકાર દ્વારા રૂ. ૫૦,૦૦૦/- સબસીડી અપાય છે અને સરકારી કર્મચારીને સ્પે. લીવ પણ અપાય છે. આ રૂટમાં અને અન્ય તમામ રૂટમાં કેલાસ માનસરોવરની પ્રદક્ષિણામાં ૪ દિવસ લાગે છે, જે કોમન છે. વર્તમાનમાં યાત્રા દરમ્યાન માનસરોવરમાં સ્નાન અને અષ્ટપદ જવા પર પ્રતિબંધ છે અને છેલ્લાં ૬ વર્ષથી માત્ર ભારતીયો માટે જ આ યાત્રા બંધ છે. પ્રાકૃતિક સૌંદર્યની દૃષ્ટિએ આ રૂટ સૌથી ઉત્તમ અને અવર્ણનીય છે. એકપણ રૂટથી હવે ટેન્ટમાં રહેવાની જરૂર નથી. તમામ રૂટથી યાત્રા સુવિધાપૂર્ણ અને આરામદાયક છે. (જો વાતાવરણ સારું હોય તો) તમામ રૂટથી યાત્રાનો અંદાજીત ખર્ચ બે લાખ થાય છે. જ્યારે નેપાળથી વાયા લ્હાસા રૂટ લાંબો અને ખર્ચાળ છે. સરકારી રૂટથી કેલાસયાત્રાનો બીજો રૂટ સિક્કિમ નાથુલા બોર્ડરથી છે.

નાથુલા રૂટથી કેલાસ માનસરોવર યાત્રા :

દિવસ ૧ થી ૪ : ભારતના વિવિધ રાજ્યોમાંથી પસંદ થયેલા યાત્રિકો સૌપ્રથમ દિલ્લી પહોંચશે. દિલ્લીમાં ૪ દિવસના રોકાણ દરમ્યાન મેડિકલ ચેકઅપ, M.E.A. બ્રીફીંગ, પાસપોર્ટ કલેક્શન, ચેકીંગ, ફોરેન એક્સચેન્જ, ઈન્ડેમનીટી બોન્ડ વીઝા એપ્લાય જેવી વિવિધ સરકારી વિધિમાંથી પસાર થવાનું રહેશે.

દિવસ ૫ : દિલ્લીથી બાગડોગરા બાય એર, ૧૧૨૫ કિ.મી., બાગડોગરા પશ્ચિમ બંગાળનું નાથુલાથી સૌથી નજીકનું એરપોર્ટ છે. નજીકનું રેલ્વે સ્ટેશન ન્યુ જલપાઈગુડી છે. બાગડોગરાથી ગંગટોક બાય બસ ૧૫૦ કિ.મી. ગંગટોક નાઈટ.

દિવસ ૬ થી ૭ : વાતાવરણ સાથે સેટ થવા માટે ગંગટોક નાઈટ (૧૦,૪૦૦ ફૂટ)

દિવસ ૮ : ગંગટોકથી (Sherathang) શેરથાંગ બાય બસ ૪૫ કિ.મી. (૧૩,૫૦૦ ફૂટ)

દિવસ ૯ : શેરથાંગ (મેડિકલ અને કસ્ટમ ચેકીંગ) શેરથાંગ નાઈટ

દિવસ ૧૦ : શેરથાંગથી (Kangma) કાંગમા વાયા નાથુલા પાસ ૨૦૦ કિ.મી. (૧૩,૭૦૦ ફૂટ) નાથુલા બોર્ડર પર ચાયાના દ્વારા ઈમીગ્રેશન)

દિવસ ૧૧ : કાંગમાથી (Lazi) લાઝી ૩૦૦ કિ.મી. (૧૩,૩૦૦ ફૂટ) લાઝી નાઈટ.

દિવસ ૧૨ : લાઝીથી (Zhongba) ઝાંગબા ૪૭૭ કિ.મી. (૧૫,૫૦૦ ફૂટ) નાઈટ

દિવસ ૧૩ : ઝાંગબાથી દારચેન ૪૭૫ કિ.મી. (૧૫,૩૦૦ ફૂટ) દારચેન નાઈટ.

દિવસ ૧૪ : માનસરોવર પરિક્રમા - દારચેનથી ચ્યુગોમ્યા ૮૦ કિ.મી. માનસરોવર નાઈટ.

દિવસ ૧૫ : માનસરોવર સ્નાન, યજ્ઞ, પૂજા - માનસરોવર નાઈટ.

દિવસ ૧૬ થી ૧૮ : કેલાસ પરિક્રમા.

દિવસ ૧૯ થી ૨૩ : રીટર્ન મુસાફરી - યાત્રા પૂર્ણ.

નેપાળ રૂટથી કેલાસ માનસરોવર યાત્રા :

૦૧ : અમદાવાદથી દિલ્લી થઈ કાઠમંડૂ બાય એર, એરપોર્ટથી હોટેલ ટ્રાન્સફર, શોપીંગ, મીટીંગ, ૩/૫ સ્ટાર હોટેલમાં નાઈટ.

૦૨ : કાઠમંડૂ હાફ-ડે સાર્ઈટસીન, મની એક્સચેન્જ, શોપીંગ, બ્રીફીંગ કાઠમંડૂ ૩/૫ સ્ટાર હોટેલમાં નાઈટ.

૦૩ : કાઠમંડૂથી કોદારી ગેઈટ (ચાયાના બોર્ડર) કેરૂમ ૧૨૦ કિ.મી. મીની બસ દ્વારા, બોર્ડરથી ફેન્ડશીપ બ્રીજ ક્રોસ કરી ઝાંગમુ થઈ નયાલમ બસ દ્વારા (૩૫ કિ.મી.) ૧૨,૩૦૦ ફૂટ નયાલમ નાઈટ.

૦૪ : વાતાવરણ સાથે સેટ થવા નયાલમ નાઈટ, ટ્રેકીંગ, શોપીંગ, આરામ, સત્સંગ અને મીટિંગ.

૦૫ : નયાલમથી સાગા (બ્રહ્મપુત્રા રીવર) ક્રોસ કરી ઓલ ડોંગમા નાઈટ, ૧૪,૮૦૦ ફૂટ, ૩૫૦ કિ.મી. (૫ થી ૬ કલાક) બર્ફિયાદિત ગૌરીશંકર શિખર, પીકુ લેક અને શીશાપાંગમાની બર્ફિયાદિત પર્વતમાળાના અદ્ભૂત દર્શન.

૦૬ : ઓલ ડોંગમાથી માનસરોવર ૩૨૫ કિ.મી. (૧૫,૦૦૦ ફૂટ) માનસરોવર કિનારે ગેસ્ટ હાઉસમાં નાઈટ (પવિત્ર કેલાસ દર્શન, માનસરોવરમાં સ્નાન, યજ્ઞ, પૂજા-અભિષેક અને બ્રહ્મ મુહૂર્તમાં માનસરોવરમાં દેવતાઓનાં અવતરણની અનુભૂતિ)

૦૭ : (માનસરોવર પરિક્રમા) માનસરોવરથી રાક્ષસતાલ થઈ દારચેન નાઈટ ૧૫,૪૦૦ ફૂટ (૩૫ કિ.મી.) ૨ કલાક.

યાત્રા સૃષ્ટિ

૦૮ : (કેલાસ પરિક્રમા પ્રથમ દિવસ) : દારચેનથી ચમદ્વાર ૧૦ કિ.મી. બાય બસ ચમદ્વારથી ડેરાપૂક ૧૨ કિ.મી. (પગપાળા/ઘોડા પર) ૧૬,૦૦૦ ફૂટ ડેરાપૂક નાઈટથી ૬ કલાક (ડેરાપૂકથી પંચાનન કેલાસ, ગોલ્ડન કેલાસ, રેડીશ કેલાસના અદ્ભૂત દર્શન)

૦૯ : (કેલાસ પરિક્રમા બીજો દિવસ) : સૌથી કઠિન દિવસ. ડેરાપૂકથી શિવાસ્થલી થઈ દોલ્મા-લા (શક્તિપીઠ) ૧૯,૫૦૦ ફૂટ ટ્રેકીંગ બાદ ગૌરીકુંડ દર્શન કરી ઝુથુલપુક નાઈટ (ડેરાપૂકથી ઝુથુલપુક - ૨૩ કિ.મી.) (૮ થી ૯ કલાક) ૧૫,૫૦૦ ફૂટ

૧૦ : (કેલાસ પરિક્રમા ત્રીજો દિવસ) : ઝુથુલપુકથી દારચેન ૧૦ કિ.મી. (કેલાસ પરિક્રમા પૂર્ણ કર) દારચેનથી માનસરોવર / ઓલ્ડ ડોંગમા નાઈટ - ૫૦ કિ.મી. દિવસ ૮, ૯ અને ૧૦ કેલાસ પર્વત પ્રદક્ષિણા.

૧૧ થી ૧૪ : રીટર્ન મુસાફરી બાદ કાઠમંડૂ - દિલ્લી - અમદાવાદ - યાત્રા પૂર્ણ નોંધ : હવે આ યાત્રા કાઠમંડૂથી કેરૂમ, સાગા થઈ માનસરોવર જઈ શકાય છે.

હેલિકોપ્ટર દ્વારા કેલાસ માનસરોવર યાત્રા :

૧. લખનૌથી નેપાલગંજ બાય રોડ ૨૦૦ કિ.મી. / કાઠમંડૂથી બાય પ્લેન નેપાલગંજ નાઈટ.

૨. નેપાલગંજથી સીમીકોટ બાય પ્લેન (૪૫ મિનિટ) સીમીકોટ નાઈટ.

૩. સીમીકોટથી બાય હેલિકોપ્ટર હીલ્સા (૧૫ મિનિટ) હીલ્સાથી તકલાકોટ ૩૦ કિ.મી., બાય બસ - તકલાકોટ નાઈટ.

૪. તકલાકોટથી માનસરોવર બાય બસ ૮૦ કિ.મી. માનસરોવર, યજ્ઞ અને પૂજા, માનસરોવર નાઈટ.

૫. માનસરોવર પરિક્રમા : માનસરોવરથી દારચેન ૩૫ કિ.મી. દારચેન નાઈટ.

૬. કેલાસ પરિક્રમા (પ્રથમ દિવસ) : દારચેનથી ચમદ્વાર થઈ ડેરાપૂક નાઈટ (૨૨ કિ.મી.)

૭. કેલાસ પરિક્રમા (બીજો દિવસ) : ડેરાપૂકથી દોલ્મા-લા થઈ ઝુથુલપુક નાઈટ (૨૪ કિ.મી.)

૮. કેલાસ પરિક્રમા (ત્રીજો દિવસ) : ઝુથુલપુકથી દારચેન (૧૦ કિ.મી.) માનસરોવર થઈ તકલાકોટ નાઈટ.

૯. તકલાકોટથી હિલ્સા સીમીકોટ થઈ નેપાલગંજ, નેપાલગંજથી કાઠમંડૂ પરત - યાત્રા પૂર્ણ.

મુક્તિનાથ યાત્રા આઈટીનરી :

દિવસ-૦૧ : કાઠમંડૂ આગમન, હોટેલ ટ્રાન્સફર, કાઠમંડૂ ૩/૫ સ્ટાર હોટેલમાં નાઈટ. કાઠમંડૂથી ચાર્ટર ફ્લાઈટ પણ છે.

દિવસ-૦૨ : સ્પે. બસ/ કાર દ્વારા મનોકામના મંદિર (રોપ-વે દ્વારા) મનોકામના દર્શન બાદ પોખરા ૩/૫ સ્ટાર હોટેલમાં નાઈટ.

દિવસ-૦૩ : પોખરાથી બાય એર જોમસુમ અને જોમસુમથી બાય જીપ/ કાર મુક્તિનાથ દર્શન બાદ જોમસુમ ૩ સ્ટાર હોટેલમાં નાઈટ.

દિવસ-૦૪ : જોમસુમથી બાય એર પોખરાવેલી સાઈટસીઈંગ, બોટીંગ ૩/૫ સ્ટાર હોટેલમાં નાઈટ.

દિવસ-૦૫ : પોખરાથી બાય રોડ કાઠમંડૂ જવા રવાના ૨૨૦ કિ.મી. કાઠમંડૂ ૩/૫ સ્ટાર હોટેલમાં નાઈટ.

કેલાસ માનસરોવર યાત્રા - ગેરસમજ અને હકીકત :

ડૉ. યશવંત ગોસ્વામી જણાવે છે કે ભારતના પ્રધાનમંત્રી નરેન્દ્ર મોદી અને ચીનના રાષ્ટ્રપ્રમુખ જીનપીંગ સાથે કેલાસયાત્રાના નવા રૂટ (નાથુલા પાસ) અંગે થયેલ મંત્રણા બાદ નવો રૂટ ખૂબ જ ચર્ચામાં છે. પરિણામે નવા રૂટની માહિતીનો ધોધ વહેવા લાગ્યો. પરંતુ અપૂરતી માહિતીને કારણે યાત્રિકોમાં અનેક બાબતની યાત્રા સંબંધી ગેરસમજ પણ ફેલાઈ. આ બાબતે કેલાસયાત્રાના ૩૦ વર્ષના અનુભવી ડૉ. ગોસ્વામીએ કેટલીક સ્પષ્ટતાઓ કરી છે, જે આ પ્રમાણે છે :

(૧) યાત્રાના દિવસો : લોકો એવું માનવા લાગ્યા કે હવે નવા રૂટથી ૫ દિવસમાં જ યાત્રા થઈ શકશે. પરંતુ હકીકત એ છે કે આ રૂટ પરથી યાત્રા કરતા ૨૪ થી ૨૫ દિવસ લાગશે. નવા રૂટની આઈટીનરી પરથી આ બાબત વધુ સ્પષ્ટ થઈ શકે છે.

(૨) યાત્રા ખર્ચ : યાત્રિકો એવું માનવા લાગ્યા કે હવે આ યાત્રા માત્ર ૫૦ થી ૬૦ હજાર રૂપિયામાં જ થઈ શકશે. પરંતુ હકીકત એ છે કે આ રૂટ પરથી યાત્રા સૌથી વધારે મોંઘી થશે. યાત્રાની વેબસાઈટ પર નવા રૂટથી યાત્રા કરનારે દિલ્લીથી રૂ. ૧,૭૦,૦૦૦/- ચાર્જ આપવો પડશે. આ ઉપરાંત અન્ય વધારાના ખર્ચના ૩૫ થી ૪૦ હજાર તો ખરા જ.

(૩) યાત્રિકોની પસંદગી : યાત્રિકો એવું માનવા લાગ્યા કે નેપાળ રૂટની જેમ કોઈપણ વ્યક્તિ ગમે ત્યારે આ યાત્રા કરી શકશે. પરંતુ હકીકત એ છે કે નવો

યાત્રા સૃષ્ટિ

રૂટ સંપૂર્ણ સરકારી રૂટ છે. એટલે સરકારી યાત્રાના નિયમાનુસાર જે યાત્રિકોએ ૧૦ એપ્રિલ સુધીમાં ઓનલાઈન અરજી કરી હશે, ડ્રો સીસ્ટમમાં જેની પસંદગી થશે તેને દિલ્લી બોલાવી કડક મેડિકલ ટેસ્ટ લેવાશે. એમાં પાસ થનારને જ યાત્રામાં જવાની અનુમતિ અપાશે. એટલું જ નહીં આ રૂટથી આ વર્ષે માત્ર ૨૫૦ યાત્રિકો જ યાત્રા કરી શકશે.

(૪) યાત્રાના કિ.મી. : યાત્રિકોમાં એવી ગેરસમજ ફેલાઈ કે નવો રૂટ સૌથી ટૂંકો છે. પરંતુ હકીકત એ છે કે નવો રૂટ સૌથી લાંબો છે. ૧૫૦૦ કિ.મી. થી પણ વધારે. યાત્રાની આઈટીનરી પરથી આ બાબત વધુ સ્પષ્ટ થશે. નેપાળ બોર્ડરથી કૈલાસ માનસરોવર માત્ર ૮૫૦ કિ.મી. દૂર છે. જ્યારે ધારયૂલાથી માત્ર ૨૫૦ કિ.મી. દૂર છે. આ ઉપરાંત સૌથી ટૂંકો રસ્તો લેહ લડાખથી છે. લડાખમાં આવેલ D.E.M. માર્ગથી માત્ર બે જ દિવસમાં કૈલાસ પહોંચી શકાય છે. યાત્રિકો મનાલી રોહતાંગપાસથી અથવા કાશ્મીરમાં શ્રીનગર બાલતાલથી લેહ લડાખ પહોંચી શકે છે. પરંતુ આ રૂટ બંધ છે. આ ઉપરાંત ઉત્તરાખંડની ચારધામ યાત્રામાં જોશીમઠથી પણ કૈલાસ યાત્રાએ ટૂંકા રસ્તેથી જવાય છે, પરંતુ બંધ છે.

(૫) યાત્રાની કઠિનતા : લોકો એવું માને છે કે આ યાત્રા વિશ્વમાં સૌથી વધુ કઠિન અને મુશ્કેલ છે, વાત સાચી. પરંતુ અનેક સુવિધાઓથી ભરપૂર આ યાત્રા હવે અમરનાથ અને ચારધામ યાત્રાથી પણ વધુ સરળ છે. એમાંયે સરકારી બંને રૂટ કરતાં નેપાળ રૂટથી કૈલાસ યાત્રા સૌથી વધુ સરળ અને સુખ-સુવિધાથી ભરપૂર છે. નેપાળ રૂટથી છેક માનસરોવર સુધી પેવર રોડ છે. ક્યાંય ચાલવાનું નથી કે યાત્રિકે લગેજ પણ ઉપાડવો નથી પડતો. નેપાળના પહાડી ખડતલ અને મજબૂત શેરપા ૨૪ કલાક યાત્રિકોની સેવા માટે સાથે રહે છે. ગુજરાતી ભોજનની ઉત્તમ સુવિધા છે. મેડિકલ સુવિધા પણ સાથે છે. બસ દ્વારા આસાનીથી માત્ર બે જ દિવસમાં માનસરોવર પહોંચી શકાય છે. સરકારી યાત્રાની જેમ યાત્રિકોએ ડ્રો સિસ્ટમ કે મેડિકલ ટેસ્ટમાંથી પસાર થવાની પણ જરૂર નથી.

(૬) ભોજન વ્યવસ્થા : સરકારી યાત્રામાં ભારતીય સરહદમાં ભોજન વ્યવસ્થા K.M.V.N. દ્વારા થાય છે. પરંતુ ચાયનામાં કૂક અને ભોજન વ્યવસ્થા યાત્રિકોએ જાતે જ કરવી પડે છે. દિલ્લીથી જ આ વ્યવસ્થા કરવી પડે છે. પરંતુ તે નાથુલાના નવા રૂટ પરથી યાત્રિકો માટે ભોજન વ્યવસ્થા સંદર્ભે સ્પષ્ટતા નથી. નેપાળ રૂટમાં તો જાણે યાત્રિકો મહાદેવના જાનેયા હોય એમ દિવસમાં ૪ ટાઈમ ગુજરાતી ભોજન અપાય છે.

(૭) બાઈક-કાર દ્વારા યાત્રા : નવા રૂટ અંગે એવી પણ હવા ઉડવા લાગી કે હવે તો કોઈપણ વ્યક્તિ બાઈક કે કાર લઈને કુલુ-મનાલીની જેમ કૈલાસ જઈ શકશે. પ્રાઈવેટ વાહન લઈ જઈ શકાશે. પરંતુ હકીકત એ છે કે પસંદ થયેલા યાત્રિકો માત્ર સરકારી વાહનમાં જ (બસ દ્વારા) યાત્રા કરી શકશે. પ્રાઈવેટ રીતે આ રૂટ પરથી જઈ નહીં શકાય.

(૮) હેલિકોપ્ટર દ્વારા યાત્રા : યાત્રિકો એવું માને છે કે હેલિકોપ્ટર દ્વારા યાત્રા કરીએ તો કૈલાસ અને માનસરોવરની પ્રદક્ષિણા પણ હેલિકોપ્ટરમાં બેસીને જ કરવાની હોય છે. પરંતુ હકીકત એ છે કે હેલિકોપ્ટર માનસરોવરથી ૧૩૫ કિ.મી. પહેલાં હિલ્સા યાત્રિકોને ઉતારી દે છે. ત્યારબાદ કૈલાસ - માનસરોવરની પ્રદક્ષિણા બસ દ્વારા જ કરવી પડે છે. જેમાં ૪ થી ૫ દિવસ લાગે છે. કૈલાસ માનસરોવર વિસ્તારમાં પ્લેન કે હેલિકોપ્ટર ઉડાડવા પર પ્રતિબંધ છે.

(૯) યાત્રિકની ઉંમર : નવા રૂટ પરથી કોઈપણ ઉંમરના યાત્રિકો યાત્રા કરી શકશે એવું લોકો માને છે. પરંતુ યાત્રાના ત્રણેય રૂટ પરથી ૧૮ થી ૭૦ વર્ષની ઉંમરના યાત્રિકોને જ વેલીડ પાસપોર્ટ હોય તો યાત્રામાં જઈ શકશે. આમ છતાં નેપાળ રૂટથી ૧૦ વર્ષના બાળકને પણ યાત્રામાં જવાની પરમીટ ચાયના દ્વારા અપાય છે.

(૧૦) પરમીટ અને વીઝા : ત્રણેય રૂટથી યાત્રા કરનાર યાત્રિકોએ ગ્રુપ પરમીટ અને વીઝા લેવા આવશ્યક છે. યાત્રિકોને વ્યક્તિગત પરમીટ કે વીઝા નથી અપાતા. ચાયના દ્વારા યાત્રિક દીઠ ૧૫૦૦ ડોલર પરમીટ ચાર્જ લેવાય છે. જેમાં ચાયના બોર્ડરથી બસ વ્યવસ્થા, ગેસ્ટહાઉસ, ચાઈનીસ ગાઈડ અને કૈલાસ માનસરોવર પરમીટ ચાર્જનો અને તકલાકોટમાં બે દિવસ તિબેટીયન ભોજનનો સમાવેશ થાય છે. આ ઉપરાંત વીઝાનો ચાર્જ ગણતા રૂા. ૧ લાખ તો ચાયના ગવર્નમેન્ટને જ ચૂકવવા પડે છે. પરિણામે અન્ય યાત્રા કરતાં કૈલાસ માનસરોવર યાત્રા વધુ ખર્ચાળ છે.

ત્રણેય રૂટથી યાત્રાની સંપૂર્ણ માહિતી અને માર્ગદર્શન માટે યાત્રિકો પ્રા. ડૉ. યશવંત ગોસ્વામી - મો.નં. ૯૪૨૭૪ ૯૫૧૭૫નો સંપર્ક કરી શકે છે આ ઉપરાંત સરકારી બંને રૂટની માહિતી માટે વિદેશ મંત્રાલય ભારત સરકાર દ્વારા પણ ૦૧૧-૨૪૩૦૦૬૫૫ હેલ્પ લાઈન નંબર શરૂ કરવામાં આવેલ છે. K.M.Y.in સર્ચ કરવાથી નાથુલા રૂટની માહિતી પણ યાત્રિકો મેળવી શકશે.

કૈલાસ માનસરોવર યાત્રા - ત્રણેય રૂટની તુલના :

યાત્રાનું આયોજન : લીપુલેખ પાસ અને નાથુલાપાસથી યાત્રાનું સરકાર દ્વારા (મીનીસ્ટ્રી ઓફ એક્સર્ટનલ અફેર્સ - ભારત સરકાર દ્વારા થાય છે. જ્યારે નેપાળ રૂટથી યાત્રાનું આયોજન ભારત અને નેપાળના ટ્રાવેલ એજન્ટો દ્વારા સંયુક્ત રીતે ચાયનાની મંજૂરીથી થાય છે.

યાત્રાના દિવસો : લીપુલેખથી ૩૦ દિવસ, નાથુલાથી ૨૪ દિવસ અને નેપાળથી માત્ર ૧૩ દિવસમાં યાત્રા થઈ શકે છે. નેપાળથી પશુપતિનાથ દર્શનનો લાભ પણ મળે છે, જ્યારે હેલિકોપ્ટર દ્વારા માત્ર ૮ થી ૯ દિવસ થાય છે.

યાત્રા સૃષ્ટિ

યાત્રા ખર્ચ અને સુવિધા : લીપુલેખથી યાત્રાનો ખર્ચ આશરે ૧,૫૦,૦૦૦, નાથુલા રૂટથી ૧,૭૫,૦૦૦ અને નેપાળ રૂટથી ૨ લાખ થાય છે. આ ઉપરાંત ત્રણેય રૂટથી વધારાનો ખર્ચ આશરે રૂ. ૨૫ થી ૩૦ હજાર ગણી શકાય. દર ૪ યાત્રિકે પહાડી શેરપાની સેવા અપાય છે. આવી કોઈ સુવિધા સરકારી યાત્રામાં અપાતી નથી. સરકારી યાત્રામાં ભારતીય સરહદમાં ભોજન વ્યવસ્થા K.M.V.N. દ્વારા અને ચાયનામાં યાત્રિકોએ દિલ્લીથી કૂક - રાશન સાથે લઈ આ વ્યવસ્થા જાતે કરવી પડે છે-સ્વખર્ચે. સરકારી યાત્રામાં માત્ર L.O. એક જ યાત્રિકોની સાથે રહે છે. આ ઉપરાંત ચાઈનીસ ગાઈડ ત્રણેય યાત્રામાં સાથે રહે છે.

મેડિકલ ટેસ્ટ અને સ્વાસ્થ્ય : સરકારી બંને યાત્રામાં યાત્રિકોએ દિલ્લી ખાતે કડક મેડિકલ ટેસ્ટમાંથી પસાર થવું પડે છે અને ડ્રો સિસ્ટમથી યાત્રિકોની પસંદગી થાય છે. જ્યારે નેપાળ રૂટથી યાત્રિકોનું મેડિકલ પરિક્ષણ થતું નથી. આ રૂટથી બ્લડપ્રેશર અને ડાયાબિટીસવાળા યાત્રિકો પણ યાત્રા કરી શકે છે.

યાત્રા રૂટ અને કિલોમીટર : પ્રથમ રૂટ : દિલ્લીથી અલ્મોડા, ધારચુલા, ગુંજી, નાભીડાંગ, કાલાપાની, લીપુલેખ, તકલાકોટ થઈ કૈલાસ - માનસરોવર આશરે ૮૫૦ કિ.મી. બાય બસ / જીપ. નાથુલાપાસ નવા રૂટથી માનસરોવર આશરે ૧૫૦૦ કિ.મી. અને નેપાળથી આશરે ૮૫૦ કિ.મી. થાય છે. નેપાળ અને નાથુલા રૂટથી યાત્રામાં યાત્રિકે ક્યાંય ચાલવાનું નથી. માનસરોવર સુધી બસમાં મુસાફરી છે. ત્રણેય રૂટમાં નેપાળનો રૂટ સૌથી વધુ સરળ અને સુવિધાયુક્ત અને સલામત પણ છે.

યાત્રા સમય અને યાત્રિક સંખ્યા : લીપુલેખપાસથી યાત્રા સમય જૂન થી સપ્ટેમ્બર. નાથુલાપાસથી જૂન થી ઓગસ્ટનો અને નેપાળ રૂટથી એપ્રિલથી સપ્ટેમ્બર દરમિયાન યાત્રાનું આયોજન થાય છે. લીપુલેખથી ૬૦ યાત્રિકોના ૧૮ બેચના કુલ ૧૦૮૦ યાત્રિકોને અને નાથુલાથી ૫૦ ના ૫ બેચ એમ માત્ર ૨૫૦ યાત્રિકોને યાત્રામાં જવાની અનુમતી મળશે. જ્યારે નેપાળ રૂટથી દર વર્ષે ૧૫ થી ૨૦ હજાર યાત્રિકો કૈલાસ માનસરોવર યાત્રાએ જાય છે.

પાસપોર્ટ અને યાત્રિકોની પસંદગી : ત્રણેય રૂટથી યાત્રા માટે યાત્રિક પાસે મીનીમમ છ મહિનાની વેલીડિટી સાથેનો પાસપોર્ટ હોવો જરૂરી છે. સરકારી રૂટમાં યાત્રિકોની પસંદગી ડ્રો સિસ્ટમ અને મેડિકલ ટેસ્ટ દ્વારા થાય છે. જ્યારે નેપાળ રૂટથી આવી કોઈ વિધિ નથી. ૮ વર્ષથી ૭૦ વર્ષ સુધીની કોઈપણ સ્વસ્થ વ્યક્તિ આ યાત્રા ત્રણેય રૂટથી કરી શકે છે.

આર્થિક સહાય અને યાત્રા કીટ : ભારત સરકાર હજ યાત્રિકો જેની સંખ્યા ત્રણ લાખથી વધુ છે. એમના માટે દર વર્ષે સ્પે. પ્લેનની સુવિધા સાથે કરોડો રૂપિયા ખર્ચ કરે છે. જ્યારે દર વર્ષે કૈલાસ યાત્રાએ જતા યાત્રિકોની સંખ્યા માત્ર ૨૦ હજારની આસપાસ હોવા છતાં કેન્દ્ર સરકાર પ્લેન તો શું? ટ્રેનની સુવિધા પણ આપતી નથી. દરેક રાજ્ય સરકાર પોતાના યાત્રિકોને અલગ - અલગ આર્થિક સહાય આપે છે. ગુજરાત સરકાર રૂ. ૫૦,૦૦૦/- દિલ્લી સરકાર રૂ. ૪૦,૦૦૦/-, આંધ્રપ્રદેશની સરકાર રૂ. ૫૦,૦૦૦/- આપે છે. એ પણ માત્ર સરકારી યાત્રા કરનારને જ. પ્રાઈવેટ યાત્રિકોને કોઈ સહાય અપાતી નથી.

સ્પેશ્યલ લીવ અને પ્રમાણપત્ર : ભારત સરકાર કૈલાસ માનસરોવર યાત્રા અને પ્રદક્ષિણાને એક ટ્રેકીંગ સાહસ માનીને દરેક યાત્રિકને પોતાના જીવનકાળ દરમિયાન ત્રણ વખત ૧૫ દિવસથી ૩૦ દિવસ સુધીની સ્પે. લીવ આપે છે. આ માટે યાત્રાનું સરકારી પ્રમાણપત્ર અને અન્ય આધાર વીજાની કોપી આપવી જરૂરી છે. પ્રાઈવેટ યાત્રિકોને પ્લેનની ટીકીટ અને વીજાની કોપી આપવાથી આ લાભ મળી શકશે.

ઈન્ડેમનીટી બોન્ડ : ભારત સરકાર દ્વારા આયોજિત બંને યાત્રામાં રૂ. ૧૦૦ ના સ્ટેમ્પ પેપર પર નિયત નમૂના મુજબની બાંહેધરી સાથે નોટરીની સહીવાળું ઈન્ડેમનીટી બોન્ડ આપવું ફરજિયાત છે. જ્યારે પ્રાઈવેટ યાત્રામાં આ પ્રકારનું બાંહેધરીપત્રકમાં માત્ર યાત્રિકની જ સાદા કાગળ પર સહી લેવાય છે.

ત્રણેય રૂટથી યાત્રાના પ્લસ પોઈન્ટ : ત્રણેય રૂટનું સૌંદર્ય પૃથ્વીલોક પર જ સ્વર્ગલોકની અનુભૂતિ કરાવે છે. આમ છતાં લીપુલેખપાસથી અદ્ભૂત અલૌકિક અનબીલીવેબલ - અવિસ્મરણીય 'ઝંઝં પર્વત' દર્શનનો લાભ મળે છે. નાથુલા રૂટના યાત્રિકોને સિક્કિમના કુદરતી સૌંદર્યનો અને નેપાળ રૂટના યાત્રિકોને પશુપતિનાથ દર્શન સાથે, નેપાળ દર્શન, હિમાલય દર્શન, મુક્તિનાથ અને ગૌરીશંકર શિખરની સાથે હિમાલય અને નેપાળના અફાટ સૌંદર્યને સગી આંખે જોવાનો - માણવાનો અને જાણવાનો લાભ મળે છે. યાત્રાના માઈનસ પોઈન્ટ હોય જ નહીં.

તન - મન - ધનની તંદુરસ્તી : સત્યમ્ - શિવમ્ - સુંદરમ્ની સાક્ષાત્કાર કરાવવી આ યાત્રા સ્વસ્થ શરીર, પ્રસન્ન અને ધાર્મિક મન તથા ધન વગર થઈ શકતી નથી. શરીર સાથ આપતું હોય પણ પૈસા ન હોય તો, મન સાથ આપતું હોય પણ તંદુરસ્તી અને ધન ન હોય અને તન અને મન બંનેનો સાથ ન હોય પણ ધન ન હોય તો પણ આ યાત્રા થઈ શકતી નથી. જેના જીવનમાં આ ત્રણેયનો સમન્વય થાય એ જ વ્યક્તિ આ યાત્રા કરી શકે છે. આ બધું જ હોય પણ ભોળાનાથની ઈચ્છા ન હોય તો અને ક્યારેક ચાયનાની અવળચંડાઈને કારણે પણ યાત્રા થઈ શકતી નથી. હાલ ૨૦૧૯ થી કૈલાસ યાત્રા ભારતીયો માટે બંધ છે.

મહાદેવની કૃપાથી ૨૫ વખત કૈલાસ માનસરોવર યાત્રામાં જવાનો અમૂલ્ય અવસર પ્રાપ્ત થયો છે એ મારા જીવનનું પરમ સદ્ભાગ્ય છે. આપણે સૌ મહાદેવને પ્રાર્થાએ કે ખૂબ ઝડપથી ભારતીયો માટે પણ યાત્રા શરૂ થાય. ■

મો. ૯૪૨૭૪ ૯૫૧૭૫ Email : ykgoswami@gmail.com

ડૉ. દર્શિની વિક્રમ શાહ

લેખિકા ભારતના અગ્રગણ્ય ડેન્ટલ સર્વિસ અને ઓરલ ઈમ્પ્લાન્ટોલોજિસ્ટ, શેલ્બી ડેન્ટલ કોસ્મેટિક અને ઓરલ ઈમ્પ્લાન્ટો. સેન્ટરના સ્થાપિકા તથા આ ક્ષેત્રના સર્વોચ્ચ સન્માન Diplomat of 'International Congress of Oral Implantologists USA' સહિત અનેક પારિતોષિકોથી વિભૂષિત છે.

ઓરલ ઈમ્પ્લાન્ટોલોજી : સ્મિતનું પુનઃ સ્થાપન અને આત્મવિશ્વાસની પુનઃપ્રાપ્તિ

નવરાત્રિ એટલે આદ્યશક્તિની આરાધનાનું પર્વ. સુજાબહેન માટે વર્ષ-૨૦૨૩ની નવરાત્રિ સવિશેષ હતી. મૂળે ચરોતરના પરંતુ દાયકાઓથી અમેરિકા સ્થાયી થયેલા સુજાબહેન પ્રથમ નોરતે જ ન્યુયોર્કથી અમદાવાદ આવી પહોંચ્યા. ડિસેમ્બર મહિનામાં સુજાબહેનની દીકરી શ્રેયાના લગ્ન નિરધાર્યા હતા. આમ તો સુજાબહેન મારા મેટ્રિમોનિયલ સેવા પ્રકલ્પ - duke & duchessને કારણે પાછલાં બે-ત્રણ વર્ષોથી મારા પરિચયમાં હતા, જેના દ્વારા શ્રેયા અને કપિલ એકમેકના સંપર્કમાં આવ્યા હતા અને પ્રભુતામાં પગલાં પાડવા જઈ રહ્યાં હતા.

દીકરીના લગ્નની ખરીદીનો સુજાબહેનને મન અનોખો ઉમંગ હતો પરંતુ, તેઓ દાંતની પારાવાર પરેશાનીનો સામનો કરી રહ્યાં હતા. વાત એમ હતી કે ગત પાંચેક વર્ષ દરમિયાન સુજાબહેને USAના વિવિધ ડોક્ટરો પાસે અનેક વખત ડેન્ટલ ઈમ્પ્લાન્ટ કરાવ્યા હતા પરંતુ, ડેન્ટલ ઈમ્પ્લાન્ટ વારંવાર ફેલ થઈ જતાં હતા. અવનવું ખાણું ખાવાના અને ખવડાવવાના શોષીન સુજાબહેનને ખોરાક મોંમાં મૂકીને ચાવીને ઉતારતા આંખે પાણી આવી જતાં. ખોરાક બરાબર ચાવી શકાતો નહીં અને અધકચરો ચાવેલો ખોરાક અત્યંત પ્રયત્નપૂર્વક ગળે ઉતારવો પડતો. જેના કારણે ખોરાકનું યોગ્ય પાચન થઈ શકતું નહીં અને કબજિયાત સહિત અનેક મુશ્કેલીઓ સુજાબહેનને વેઠવી પડતી.

ઉપરાંત, સુજાબહેન મોકળા મને હસી શકતા પણ નહીં. કોઈની સામે સ્મિત કરતાં પણ તેમને ભય લાગતો હતો. સગાં-વ્હાલાં-મિત્રો-પરિચિતો સાથે નિરાંતે વાત કરવાની ઈચ્છાને મન મારીને ટૂંકાવી દેવી પડતી. પોતાના દાંતની આ પરેશાનીને કારણે શ્રેયાના માંગલ્ય ટાણે પધારેલાં મહેમાનોને અને તેમાંય ખાસ કરીને વેવાઈ પક્ષને જો તેઓ સસ્મિત આવકારી ના શક્યાં તો સામેવાળાને કેવું લાગશે તે વિચારે તેમનું મન સતત બેચેની અનુભવતું.

જો કે સુજાબહેનની આ તકલીફ શ્રેયાથી અજાણી ન રહી શકી. તેણે સુજાબહેનના તમામ રિપોર્ટ્સ મોકલી આપ્યા અને સુજાબહેન અમેરિકાથી ભારત આવવા નીકળે તે પહેલાં જ તેમની ઓપોઈન્ટમેન્ટ બુક કરાવી દીધી. સામાન્ય રીતે, ઈમ્પ્લાન્ટની ટ્રીટમેન્ટ મહિનાઓ સુધી ચાલતી હોય છે અને અત્યંત પીડાદાયક હોય છે પરંતુ, મેં શ્રેયાને ખાતરી આપી કે સુજાબહેનની ઈમ્પ્લાન્ટ ટ્રીટમેન્ટ ફક્ત એક દિવસમાં સિંગલ સીટિંગમાં શક્ય છે. તેમજ, આ સંપૂર્ણ ઈમ્પ્લાન્ટ ટ્રીટમેન્ટ દુઃખાવા રહિત અદ્યતન પદ્ધતિ દ્વારા થશે કે જેથી સુજાબહેન ઈમ્પ્લાન્ટ નંખાવીને સીધા જ લગ્નની ખરીદી કરવા જઈ શકે અને બીજા જ દિવસથી રોટલી ચાવવાનો આનંદ માણી શકશે.

સુજાબહેન અમદાવાદ પહોંચતા જ મારી પાસે આવ્યા. મેં અને મારી ટીમે ઈમ્પ્લાન્ટ ટ્રીટમેન્ટના તમામ પાસાઓથી સુજાબહેનને વિગતે વાકેફ કર્યા. તેમણે સિંગલ સિટિંગમાં તમામ ઈમ્પ્લાન્ટ્સ મુકાવી, તેના ઉપર બધા જ ફીક્સ કાઉન્સ નંખાવ્યા તથા દીકરીના લગ્નની તૈયારીઓમાં પરોવાયા.

વ્હાલા વાયક મિત્રો, સુજાબહેનના જીવનનો ઉક્ત પ્રસંગ આપણી સમક્ષ બે પ્રશ્નો મૂકી જાય છે. (૧) શું એક જ દિવસમાં સંપૂર્ણ ડેન્ટલ ઈમ્પ્લાન્ટ સારવાર શક્ય છે? (૨) ઈમ્પ્લાન્ટ (કૃત્રિમ દાંતના મૂળ) લગાવ્યા બાદ કૃત્રિમ દાંત લગાવવા માટે ૩-૬ મહિના રાહ જોવી જરૂરી હોય છે? આ બે પ્રશ્નોના જવાબ છે અનુક્રમે છે, જી હા અને જી ના. એક જ દિવસમાં ઈમ્પ્લાન્ટ ઉપર દાંત ફીક્સ કરી સંપૂર્ણ ઈમ્પ્લાન્ટ શક્ય છે પરંતુ, તે માટે દાંતના ઈમ્પ્લાન્ટની અત્યંત ચોકસાઈપૂર્વક સારવાર પૂરી પાડતી ડેન્ટિસ્ટની ટીમ હોવી આવશ્યક છે તેમજ, નિષ્ણાત ડેન્ટિસ્ટો કામ કરી શકે તેવું અત્યાધુનિક ટેકનોલોજીથી સજ્જ ડેન્ટલ ક્લિનિક હોવું જોઈએ, તો એક

જ દિવસમાં સંપૂર્ણ ઈમ્પ્લાન્ટની સારવાર થઈ શકે છે. શેલ્બી ડેન્ટલ ક્લિનિકમાં ઉપરોક્ત બંને વિશેષતાઓનો સુભગ સમન્વય થયેલ હોવાથી આ શક્ય બને છે અને દર્દીઓને તે માટે ૩-૬ મહિના રાહ જોવાની જરૂર પડતી નથી. અમેરિકાના સુજાબહેનનો દાખલો તેનું જીવંત ઉદાહરણ છે.

ઓરલ ઈમ્પ્લાન્ટોલોજીએ આધુનિક ડેન્ટલ વિજ્ઞાનમાં ક્રાંતિ આણી છે. ટેકનોલોજી અને ઉચ્ચ સફળતા સાથે, ડેન્ટલ ઈમ્પ્લાન્ટ્સ વ્યક્તિને માત્ર સ્મિત જ નહીં, પણ આત્મ-વિશ્વાસ અને જીવનની ગુણવત્તામાં સુધારો પણ પ્રદાન કરે છે.

સ્માઈલ સિક્રેટ : નિયમિતપણે પૂરતું પાણી પીવું દાંતના સ્વાસ્થ્ય માટે ખૂબ જ લાભદાયક છે. પાણી તમારા મોઢામાંથી ખોરાકના કણોને દૂર કરવામાં મદદ કરે છે, જેનાથી દાંતની વચ્ચે અને મોઢાના અન્ય ભાગોમાં ફસાયેલ ખોરાક સાફ થઈ જાય છે. આ કણો જો દાંત પર લાંબા સમય સુધી રહે, તો તે બેક્ટેરિયાનું કારણ બની શકે છે, જે દાંતમાં સડો સર્જી શકે છે.

ઉપરાંત, પાણી મોઢાની અંદર રહેલ એસિડના સ્તરને પણ નિયંત્રિત કરે છે. જ્યારે આપણે ખાટું અને મસાલેદાર ભોજન લઈએ છીએ ત્યારે મોઢામાં એસિડનું સ્તર વધે છે, જે દાંતના ઈનેમલને નબળું પાડી શકે છે. પર્યાપ્ત માત્રામાં પાણી પીવાથી આ એસિડનું સ્તર સમતોલ રહે છે અને દાંતને એસિડથી થનારા નુકસાનથી બચાવી શકાય છે. આમ, પાણી આપણા શરીરને હાઈડ્રેટ રાખવામાં જ નહીં પરંતુ દાંતના સડા અને અન્ય મૌખિક સમસ્યાઓથી પણ રક્ષણ આપે છે. ■

ઉપવાસના ફાયદા

દુનિયાનો દરેક ધર્મ ત્રણ પાયાથી ટકેલો છે: (૧) પ્રાર્થના (૨) ચેરીટી (૩) ઉપવાસ

દરેક ધર્મમાં ધર્મના ઈસ્ટ દેવની પૂજા આરાધના કરવાની કહી છે. દરેક ધર્મ ચેરીટી એટલે કે દાન કરવા કહ્યું છે જેથી ધર્મનો પ્રચાર પ્રસાર અને સંસ્કૃતિ ટકેલી રહે. પ્રાર્થના અને ચેરીટી કરવા અને મોક્ષ પ્રાપ્ત કરવા તંદુરસ્ત શરીર એ સાધન છે અને આ શરીર નિરોગી રહે તે માટે દરેક ધર્મમાં સમયાંતરે લાંબા ઉપવાસની વ્યવસ્થા કરેલી છે.

ઉપવાસ શા માટે ?

કથળેલ સ્વાસ્થ્ય સુધારવા અને નિતાંત નિરોગી બની રહેવા માટે આપણા પ્રાચીન ચિકિત્સા વિજ્ઞાન(આયુર્વેદ)એ “લંઘન્ પરમ ઔષધિ” કહેલ છે. અર્થાત લાંઘણ (કાઈ જ ખાવું પીવું નહીં.) એક માત્ર સાચો-સારો ઉપચાર જણાવેલ છે. શરીરના શુદ્ધિકરણ માટે આયુર્વેદ વર્ષો પહેલા સ્પષ્ટ કરેલ છે કે - “આહારં પચતી શીઘ્રી (જઠર), દોષનાં આહાર વર્જિતઃ” અર્થાત જઠરાગ્નિ ભોજન પચાવે છે અને ભોજનના અભાવમાં (પેટ ખાલી હોય ત્યારે) એટલે કે નિર્જળા ઉપવાસ દરમિયાન દોષોને દુર કરી શરીરને નિર્મળ (મળરહિત) કરે છે. શરીર મળરહિત બનતા આપણું શરીર રોગમુક્ત બની શકે છે. શરીરના બાહ્ય શુદ્ધિકરણની સાથે આંતરિક સફાઈની આવશ્યકતા અનિવાર્ય છે. જે એક માત્ર નિર્જળા ઉપવાસ, લાંઘણથી જ શક્ય છે. આમ દૈનિક ઉઠતા સાથે જ ૬ થી ૮ કલાકના અને અઠવાડીએ - પંદર દિવસે, એક એવા આખા દિવસના ઉપવાસની આવશ્યકતા નિરોગી બનવા કે સ્વાસ્થ્ય જાળવવા માટે જરૂરી છે.

ભોજન અને ભજન શબ્દના અક્ષરો સમાન છે પરંતુ અનુસ્વરોથી અર્થ અને પરિણામ જેમ બદલાય છે તેમ ફળારીયા ઉપવાસ અને નિર્જળા ઉપવાસ અર્થમાં સમાન લગતા હોવા છતાં પરિણામ બદલાય છે. અર્થાત ભોજન ભરખી જાય અને ઉપવાસથી તરી જવાય છે. ભોજન ઓછું કરવાથી અમૃત બને. વધારે કે અયોગ્ય કરવાથી ઝેર રૂપ છે. જીવનભર સ્વાદ માનવો હશે

તો જીભના ચટકા છોડવા પડશે. યાની કે સુખ જોઈતું હોય તો દુઃખને સહન કરવું પડશે. બીજા અર્થમાં રસોડું જ રોગનું ધર છે અને ઉત્તમ ઔષધાલય પણ છે. રસોડુંએ બ્રહ્મા છે. એટલે કે રોગોનું સર્જન કરે છે. વિષ્ણુ એટલે દવાખાનું જે રોગ પોષે છે. ઉપવાસએ શીવ (મહેશ) છે જે રોગનું વિસર્જન કરે છે.

ઉપવાસનો શાસ્ત્રોક્ત અર્થ ભગવાન સાથેનો વાસ. બધા જ ધર્મોમાં ઉપવાસ કરવાનું સ્પષ્ટ દર્શાવેલ છે. માટે ઉપવાસ કરવા જ જોઈએ. આવા ઉપવાસ ઋતુ પરિવર્તન સમયે કરવાથી પ્રાકૃતિક રીતે શરીરના વિકારોને બહાર કાઢે છે. આવા સમયે વિવિધ રોગો જણાય છે. પરંતુ આ સમયે લંઘન કરવાથી વગર દવાએ થોડું સહન કરવાથી નિરોગી બની જવાય છે. ઉપવાસથી શરીર શુદ્ધ બને છે, પ્રભુ સાથે રહેવાથી મન શુદ્ધ બને છે. તન તંદુરસ્ત બનતા મન તંદુરસ્ત બને છે. અર્થાત “અન્ન(આહાર) તેવું મન અને મન એવું તન” તો આહાર સાત્વિક, તો તન - મન સક્ષમ બનશે. આમ નીર્જલા ઉપવાસ સર્વ રીતે અનિવાર્ય અને આવશ્યક છે. તો ચાલો જાગ્યા ત્યાંથી સવાર, ઉપવાસને ભક્તિ સાથે જોડી ભૂખ ભગાડીએ. આહાર પરિવર્તનની તથા નીર્જલા ઉપવાસની આદત બદલાતા સૌ સારાવાના પ્રતીત થશે.

ઉપવાસના પ્રકાર :

ટૂંકા ગાળાનો ઉપવાસ : સવારે ઉઠ્યા પછી ૬-૮ કલાકનો ઉપવાસ કરીએ.

દૈનિક ઉપવાસ : નીર્જલા એટલે કે પાણી પણ નહીં. લીલા પાનનો રસ, કુટ ઉપરનો ઉપવાસ, પરંતુ અનાજનો ત્યાગ. અગિયારસ, પૂનમ વગેરે.

દીર્ઘકાલીન ઉપવાસ : નવરાત્રિ (ચૈત્ર), નવરાત્રિ (આસો), શ્રાવણ મહીનો, અધિક માસ, ગાયત્રી અનુષ્ઠાન વગેરે કરવાથી પરિણામ સારું મળે છે. દીર્ઘકાલીન ઉપવાસમાં અનાજ/કઠોળ/રાંધેલા આહાર ત્યાગ કરવા.

ઉપવાસ કેવી રીતે કરવા ?

- ♦ પ્રથમ અનાજ અને કઠોળનો ત્યાગ કરવો.
- ♦ શાકભાજીનો ત્યાગ કરવો.
- ♦ કુટનો ત્યાગ કરવો.
- ♦ પાણીનો ત્યાગ કરવો.

પ્રથમ આપણે અનાજ અને કઠોળ ત્યાગ કરીશું, ભગવાને બનાવેલું છે તે જ સ્વરૂપમાં ખાઈશું પરંતુ માણસે બનાવેલું ખાઈશું નહીં. (દા.ત. ચા, દાળ, ભાત, રોટલી) નહીં તો દંડ રૂપે રોગની સજા આપશે. ત્યાર પછી દ્રાક્ષ જેવા ફળના જ્યુસ ઉપર નવરાત્રિ કરાય. જ્યુસ પીવાથી વધારે ફાયદો થાય છે, શરીર માંગે ત્યારે આપવું, કુદરતના નિયમોનું પાલન કરો, તો શરીરને શરીરનું (પ્રાકૃતિક પ્રક્રિયા) કામ કરવા દો. આપો આપ સાજા થશો.

ઉપવાસ છોડવાની રીત :

પ્રથમ દિવસ : ગ્રીન જ્યુસ/કુટ/મગનું પાણી

બીજા દિવસ : ગ્રીન ચટણી/કુટ કે શાકભાજી

ત્રીજા દિવસ : ખીચડી કે દાળિયા

ચોથા દિવસ : દાળ, ભાત, શાક, રોટલી, પાપડ વગેરે. ઉપવાસ પછી તરત ભારે ભોજન ખાવાથી બિમારી આવે છે. રોગના ભોગ બની જવાય છે.

ઉપવાસ દરમિયાન કમજોરી ?

ઉપવાસ દરમિયાન જીવની શક્તિ, સાફ સફાઈમાં લાગી જાય છે, એટલે આપણને કમજોરી આવી હોય તેવું લાગે છે. હકીકતમાં એનિમા લઈ શરીર સફાઈ કરીશું તો કમજોરી આવશે નહીં. એનિમા ન લેવાય તો કાકડી, કારેલાં, ટમેટાનો જ્યુસ પીવાથી કબજિયાત થશે નહીં. ઉપવાસ દરમિયાન એનિમા લેવાથી ઉપવાસ સરળતાપૂર્વક કરી શકશો. કબજિયાત બધા રોગનું મુળ છે. જેના આંતરડા સાફ એના બધા રોગ માફ. ઉપવાસ દરમિયાન સમય સાથે ભૂખ લાગે તો ભૂખનું શમન કરવા માટલીનું થોડું પાણી પીવું.

ઉપવાસના ફાયદા :

- ♦ શરીરમાં સ્ફૂર્તિ અને તાજગીમાં વધારો થશે.
- ♦ રોગ પ્રતિકારક શક્તિ વધશે.
- ♦ વજન ઘટશે.
- ♦ દવાખાને જવાનું બંધ થશે.
- ♦ સમય અને નાણાની બચત થશે.
- ♦ નિરોગી રહેશે.
- ♦ પાચન શક્તિમાં વધારો થશે.
- ♦ યુવાની લાંબી થશે.
- ♦ ઘડપણ પાછું ઠેલાશે.
- ♦ વાંઝિયાપણું દૂર થશે.
- ♦ ગાયનેક પ્રોબ્લેમ્સમાંથી છુટકારો મળશે.
- ♦ મેનોપોઝની સમસ્યાઓમાં રાહત થશે.
- ♦ ભક્તિ સારી રીતે કરી શકશો.
- ♦ પ્રભુ કે ભગવાન સમીપ જશે.
- ♦ જીવનભર કોઈની સેવા લેવાની જરૂર નહીં પડે.

મો. ૯૧૭૩૬ ૦૨૨૦૮

સંપાદક :

ડૉ. ભગીરથ કે. પટેલ

ચેરમેનશ્રી - ઈનોવેટીવ અને ઈનીશીયેટીવ કમિટી
સંપાદક બાળકોના ચાહક અને પ્રેરક છે.

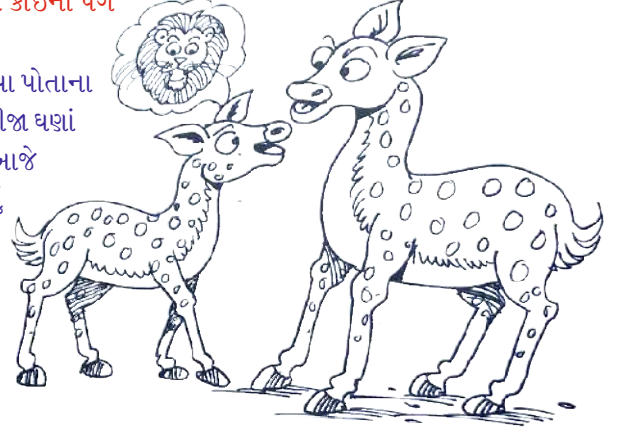
હરણીની વાત (બાળવાર્તા)

‘મા...મને કહે તો ખરી કે... આપણે બધાં આમ બીકણ કેમ? મારા કાકા, મામા, માસી, ફોઈને બધાંય જે સાથે - સાથે ફરે છે એ બધાં જ ડરપોક કેમ? તને કેટલીય વખત પૂછ્યું, તું જવાબ કેમ દેતી નથી? એવું ના ચાલે.’ નાનકડું હરણું મા પાસેથી વાત કઢાવવા તલપાપડ બન્યું. હરણીનું બચ્ચું હઠીલું હતું. હરણીને લાગ્યું કે હવે તો જવાબ દેવો જ પડશે. પણ જવાબ શું દઉં? એ ચાલાક છે, મારી બનાવટ પકડી પાડશે તો? જવાબ દેવો એ પણ મારી ફરજ છે. હું શું કરું? મૂંઝાયેલી હરણી એક ઝાડ પાસે આવી ઊભી. ઝાડની ડાળી ખૂબ નીચે લટકી પડી હતી. ચળ આવતી નહોતી છતાં... પીઠ ખંજવાળી રહી.

‘મા... મા... તું કેમ જવાબ દેતી નથી? આજે તો જવાબ સાંભળ્યા પછી જ ચારો ચરીશ, નહીંતર ભૂખ્યું રહીશ. જા થાય તે કરી લે.’ બચ્ચું આજ બળવાખોર બન્યું. હરણીનું મન જવાબ દેવામાં ગૂંથાયું. બચ્ચું માને લાડ કરતાં બોલ્યું, ‘બોલ મારી મા, આપણે બધાંય ડરપોક કેમ? એવું બન્યું છે શું? હરણી બચ્ચાને ચાટવા લાગી. બે ડગલાં આઘીપાછી થઈ બોલી, ‘ઘણા સમયથી એક વાત મારા માનમાં ધૂમરાય છે, આજે એ વાત તને કહું... તારો જવાબ પણ એમાં જ છે.’ હરણીના જવાબથી બચ્ચું રાજી થઈ ગયું.

એક સુંદર તળાવના કિનારે અમે બધાં પાણી પીતાં હતાં. અમારા કોઈના ધ્યાનમાં નહોતું, પણ મોટા - મોટા ડોળા દેખાતા હતા. એ જોઈ અમને લાગ્યું કે મગર હશે, ત્યાં તો પાણીમાં પડેલી ભેંસો બોલી ઊઠી, ‘અલ્યાં હરણાં, બીજું બધું તો ઠીક, પણ તમારા પગ છે મજાના પાતળા. પાતળા પગ અમારે હોય તો અમને બહુ ગમે હોં. તમારા પગ જેવા દુનિયામાં બીજા કોઈના પગ નહીં, સાવ સાચૂકલી વાત અમે તો કહી.’

હરણીનું બચ્ચું વાત એકધ્યાને સાંભળી રહ્યું હતું. માની વાત સાંભળી એણે જોયા પોતાના પગ, ધારી - ધારીને જોયા પછી માના પગ પણ જોઈ લીધા. વળી, આસપાસ ફરતાં બીજા ઘણાં બધાં હરણાના પગ જોઈ લીધા. ‘મા, ભેંસોની વાત તો સાવ સાચી, આ અચરજ તો આજે જ દીઠું ને સાંભળ્યું.’ ‘ઓહો હો.’ કહેતું હરણું ગેલમાં આવી ગયું. ઊછળતું કૂદતું બચ્ચું આગળની વાત સાંભળવા મા સામું જોઈ રહ્યું. હરણીએ વાત માંડી આગળ. આપણાં વખાણ કોઈ કરે તો કેવો આનંદ થાય. અમારા બધાના પગ સરસ મજાના પાતળા હતા, સુંદર હતા. અમે બધાંય એકબીજાના પગનાં વખાણ કરવામાં થાકતાં ન હતાં. વાતવાતમાં અમે ભૂલી ગયાં કે આજે વનસભામાં જવાનું છે. મહારાજા સિંહ સંબોધન કરવાના છે. વનની જાળવણીમાં આપણે શું કરી શકીએ? જંગલનો નાશ તો આપણો પણ વિનાશ! જેવી બાબતો અંગે ચર્ચાઓ થવાની હતી. કોણ જાણે અમારા પગના વખાણ અને દેખાવના મોહમાં ભૂલ્યાં ભાન. આડા અવળા નાની નાની ટેકરીઓ પર ચડતાં ઊતરતાં મોડું થઈ ગયું. સિંહની આગેવાનીમાં સહુ કોઈ હાજર હતાં. ગાય, ઘોડા, ઊંટ, બકરાં, સસલાં ને શિયાળ... કોઈ બાકાત નહીં. પંખીઓ પણ ઝાડની ડાળે - ડાળે ગોઠવાઈ ગયાં હતાં. અમને સમજાયું જ નહીં ને ભેંસો તો ન્હાઈ ધોઈને પહોંચી ગઈ હતી પહેલી. અમે બધાં રઘવાયાં બન્યાં. નહીં જઈએ તો આવી જ બનશે. મોડું થઈ ગયું છે એ વાત ચોક્કસ! શું કરવું એ ન સમજતાં બધાં સાથે દોડ્યાં, અને બેઠેલાં પશુઓની પાછળ જઈ ઊભાં રહ્યાં.

રઘવાયાં તો હતાં જ, એમાં ઊંચા જીવે નિર્ણય લીધો. એવાં - એવાં કારણોસર અમારા શ્વાસોચ્વાસ ચોખ્ખા સંભળતા હતા. રાજા સિંહનું ભાષણ ચાલી રહ્યું હતું. અમને એ વાતનું ભાન ન રહ્યું કે કોઈ મોટાના ભાષણમાં અવાજ ન કરાય. અમે તો અમારા ગડમથલમાં હતા ત્યાં જ સિંહે પાડી ત્રાડ. ‘શું માંડ્યું છે હેં? એક તો મોડા આવવાનું ને, અવાજ કરવાનો? તમને ખબર નથી પડતી કે તમારો કાકો ભાષણ ભરડી રહ્યો છે. ચૂપ રહેવાનું પણ શીખવવું પડે... બીજું બધું તો ઠીક, મારે તમારી ઉપર જ નજર રાખવી પડશે. ભાન જ નથી તમને, તમારાં ભાન-સાન-કેકાણે લાવી દઈશ હવે હું.’

અમે બધાંય થથરી ગયાં. સભા છોડીને જવાય જ નહીં. કશું બોલાય કે દલીલ થાય જ નહીં. ભૂલ જ્યાં અમારી હતી ત્યાં? તે દિ’થી બેટા, આપણા બાર વાગી ગયા. તે પછીથી કોઈ સભા ભરાઈ નહીં. કોઈ એવું આયોજન થયું નહીં કે અમે વિનંતી કરી રાજાજીને કહી શકીએ. બસ, તે દિ’થી સિંહ આપણા સહુની પાછળ પડ્યા છે. આપણી ઉપર ચાંપતી નજર રાખે છે. જે વાત હતી એ મેં માંડીને કરી. તું સમજી ગયું ને?

‘સમજી ગયું મા, હું એ સિંહને સમજાવવા જઈ શકું?’ બચ્ચાંએ પૂછ્યું. ‘ના... ના... બેટા, એમ સમજે તો સિંહ નહીં. ભેંસોએ શિંગડાંથી ઉલાળી નાખ્યા અને સમજાવવાની કોશિશ કરી જોઈ પણ... એ ત્યાંથી નાઠા. આપણે તો એમનાથી દૂર રહેવું એ જ આપણા હિતમાં છે.’ હરણીની વાત બચ્ચું સાંભળી જ રહ્યું. કરવું પણ શું? તે ન સમજતાં બીજાં હરણાંની પેઠે ઘાસ ખાવા લાગ્યું. ■

: લેખિકા :
ગિરા પિનાકીન ભટ્ટ
બાળ સાહિત્યકાર અને
દિલ્લી સાહિત્ય અકાદમી
એવોર્ડ વિજેતા

મો. ૯૯૦૯૬ ૪૧૨૬૨

પ્રાકૃતિક ખેતીના ફાયદાઓ

મિલેટ્સ એટલે શું?

મિલેટ્સ એટલે જાડા ધાન્ય, આખા ધાન્ય, હલકાં ધાન્ય. હલકાં એટલે પચવામાં હલકાં પરંતુ આપણે તેને ગુણવત્તામાં હલકાં સમજી ખોરાકમાંથી દૂર કર્યાં. આ ધાન્યમાં મુખ્યત્વે આઠ ધાન્યનો સમાવેશ કરીએ : (૧) બાજરી (૨) કાંગ (૩) જુવાર (૪) રાગી (૫) સામો (મોરૈયો) (૬) રાજગરો (૭) કુટું અને (૮) કોડો.

આ બધા ઉત્તમ ખોરાકને પડતાં મૂકીને નવી પેઢીએ વિદેશી ચિચારોમાં ગરકાવ થઈને પિત્ત્વા અને મેંદાની આઈટમ્સ પાછળ દોટ મૂકી છે. આજના આધુનિક યુગમાં ઝેરમુક્ત ખોરાક માટે પ્રાકૃતિક ખેતી એ જ સમયની માંગ છે. આજની ઝડપી જીવનશૈલીમાં લોકો ખાનપાનની બાબતે જાગૃત થઈ રહ્યા છે. ખેડૂતો પ્રાકૃતિક ખેતી અપનાવીને રાસાયણિક કૃષિના દુષ્પરિણામથી મુક્તિ મેળવવા માટે મોટી સંખ્યામાં જાગૃત થઈ રહ્યા છે. કાજુ, ફણસ, ફૂટ તથા શાકભાજી જેવા અનેકવિધ પાક ખેડૂતો માટે પ્રેરણારૂપ બન્યા છે.

વડોદરા જિલ્લાના ડેસર તાલુકાના ડુંગરીપુરા ગામના પ્રગતિશીલ ખેડૂત પ્રભાતભાઈ ભોઈ જણાવે છે કે, અમારા ખેતરમાં આંબાનો ઉછેર અમે સુભાષ પાલેકર પ્રેરિત ગાય આધારિત પ્રાકૃતિક ખેતી અને બાગાયતની પદ્ધતિ અનુસરીને કર્યાં છે. એટલે આ આંબા પર પાકેલી કેરીને સાત્વિક કેરી કહીએ છીએ. આંબાને સાચવવા અમે રાસાયણિક ખાતર કે જંતુનાશકનો ઉપયોગ કરતાં જ નથી. ગૌમૂત્ર અને ગોબરમાંથી બનતા ઘન અને પ્રવાહી જીવામૃતનો ઉપયોગ કરીને જો આંબા ઉછેરો તો મોરના રક્ષણ માટે કે વૃક્ષોના રક્ષણ માટે ખાતર કે જંતુનાશકો મોટે ભાગે વાપરવા પડતાં નથી. આ નવી ખેતી અને બાગાયતે અમને નિરાશ કે હતાશ કર્યાં નથી. ખર્ચ લગભગ ૫૦ ટકા ઘટી જવાથી વળતર વધ્યું છે. અમને શુદ્ધ આહાર પસંદ છે એટલે ડોડીની ભાજી, ફણસ, કજી, ગલકા, બગલાપાન જેનો ઉપયોગ મસાલામાં થાય છે સાથે ગાજર તથા પાલક જેવા સાત્વિક પાકોનું ઉત્પાદન કરીએ છે. આ ખેતી માટે ફક્ત દેશી ગાયના છાણ અને મૂત્રનો ઉપયોગ થાય છે.

પ્રાકૃતિક ખેતીથી શાકભાજી-ફળોના ઉત્પાદન દ્વારા પ્રભાતભાઈ ભોઈને વર્ષે લાખોની આવક મળે છે. પ્રાકૃતિક પદ્ધતિમાં ખર્ચ પણ ૫૦ ટકા ઘટી જાય છે. તેઓ કહે છે કે રાજ્ય સરકારે દેશી ગાય આધારિત ઉત્તમ પ્રાકૃતિક ખેતી કરનારા ખેડૂતોને એવોર્ડ આપી પ્રોત્સાહિત કરવાનું શરૂ કર્યું છે. મને ૨૦૧૮માં પ્રાકૃતિક ખેતીનો એવોર્ડ મળ્યો હતો.

આ સિવાય પણ ઘણાં મિલેટ્સની આપણા દેશમાં ખેતી થાય છે. આ બધા ધાન્ય આજે વિસરાતાં ધાન્ય છે. આ ધાન્યનો ખોરાક તરીકે ચાર હજાર વર્ષ પહેલાંથી આપણે ઉપયોગ કરી રહ્યાં છીએ.

આપણાં યજુર્વેદમાં પણ આ ધાન્યનો ઉલ્લેખ જોવા મળે છે. કાંગનો પ્રયાગવા, સામાનો સ્યામવા અથવા અન્નવા અને રાગીનાચલીનો શ્યામકા તરીકે નામોલ્લેખ થયેલ છે. આપણે વ્યવસ્થિત ખેતી કરતાં થયાં એ પહેલાંથી આ પાકો જંગલમાં થતાં અને આપણા ઋષિમુનિઓ આરોગતાં જે આપણને વારસામાં આપ્યા. સામો આપણે વરસમાં એક જ વખત “સામા પાંચમ”ના દિવસે યાદ કરીએ છીએ. કારણ કે તે દિવસે બળદથી ખેડેલ ખેતરનું અનાજ ખવાય નહીં એવી માન્યતા છે. હવે સમજાયું એ માન્યતા પાછળનું કારણ ? આ બધાં પૌષ્ટિક ધાન્યની દિવસો વિતતાં અગત્યતા જ ભૂલી ગયાં.

આ ધાન્ય પાકોનાં બીજમાં ત્રણ ભાગ હોય છે : (૧) સૌથી ઉપરનું ૫૩ જેમાં ફાઈબર વધુ હોય છે તેમજ વિટામીન્સ અને મીનરલ્સ હોય છે. (૨) વચલા ભાગને એન્ડોસ્પર્મ કહે છે તે બીજને ઊર્જા પૂરી પાડે છે. તેમાં સ્ટાર્ચ વધુ હોય છે. પ્રોટીન, વિટામિન, ફાઈબર ખૂબ જ ઓછાં પ્રમાણમાં હોય છે તેથી ખાસ આપણાં ખોરાક તરીકે ઉપયોગિતા નથી. (૩) ત્રીજો અને અગત્યનો અંદરનો ભાગ જર્મ કહે છે. તેમાંથી નવા અંકુર પેદા થાય છે જે ખરાબ કોલેસ્ટ્રોલ ઘટાડે છે અને સાડું વધારે છે.

આ ઉપરાંત આ ધાન્ય બીજમાં કેલ્શિયમ, મેગ્નેશિયમ, વિટામિન-બી તેમજ એન્ટી-ઓક્સીડન્ટ હોય છે. આ તત્વો આપણાં શરીરમાં હૃદયરોગ, ડાયાબિટીસ તેમજ આંતરડાંના કેન્સર થવાની શક્યતા ઘટાડે છે તેમજ શરીરમાં ઈન્સ્યુલિનનું

પ્રમાણ સંતુલિત કરે છે. આ બધા ધાન્યમાં એક ગુણધર્મ સામાન્ય છે કે તે ગ્લુટેન ફ્રી છે. આપણે આજે પચવામાં ભારે ઘઉં જેવા ગ્લુટેન યુક્ત ધાન્ય પાકો ખાઈને હૃદય રોગ તેમજ ડાયાબિટીસ જેવા રોગો પાળવા માટે ફાંદ (Tummy, Belly) વધારી દીધી.

વિકરાળ રોગોએ ભરડો લીધો ત્યારે આપણને આ પાકો યાદ આવ્યા. આપણો દેશ વિશ્વમાં સૌથી વધુ મિલેટ્સ પકવતો દેશ છે. કુલ ઉત્પાદનનાં ૨૦% આપણે ઉત્પાદન કરીએ છીએ તેમજ એશિયાખંડનાં કુલ ઉત્પાદનનાં ૮૦% ઉત્પાદન આપણે કરીએ છીએ. આપણાં દેશનાં ડૉ. ખદરવલી મિલેટ્સ મેન તરીકે ઓળખાય છે. તેઓએ આ ક્ષેત્રે સંશોધન કરી આજની આરામ પ્રિય જનતા માટે મિલેટ્સની ઉપયોગિતા બતાવી. ઈમ્યુનિટી વધારતાં આ મિલેટ્સથી શારીરિક તંદુરસ્તીના દ્વાર ખોલી દીધા. “આમ, મિલેટ્સ વર્ષ નિમિત્તે આપણાં બધા માટે સોનેરી સૂરજ ઉગ્યો છે. એમાં જો (Organic) પ્રાકૃતિક હોય તો સોનામાં સુગંધ મળે. શહેરીજનો ખાઈને રોગ ભગાડશે અને ખેડૂતો ઉત્પાદન કરીને બે પૈસા કમાશે. કારણ કે દેશ - વિદેશની માંગ વધતા નિકાસ પણ વધશે એટલે દેશને પણ ડૂંડિયામણ (Rate of exchange) મળશે. એટલે જ તો આપણાં વડાપ્રધાન મિલેટ્સની જાહેરાત કરવાની એકેય તક ચૂકતા નથી. ચાલો, આપણેય રોજ નહીં તો અઠવાડિયામાં એક દિવસ તો મિલેટ્સ ખાઈને આ વર્ષ મિલેટ્સ વર્ષ તરીકે ઉજવીએ અને પ્રકૃતિ પ્રેમી બનીએ.

પ્રાકૃતિક ખેત પેદાશોના ફળ, શાકભાજી અને બાગાયત જેવા ઉત્પાદનોને યોગ્ય બજાર વ્યવસ્થા મળી રહે તે માટે રાજ્ય સરકારે F.P.O. ના માધ્યમથી ખેડૂતોની ખેતપેદાશોના વેચાણ માટે વેચાણ કેન્દ્રો શરૂ કર્યાં છે. એટલું જ નહીં આત્માના માધ્યમથી ગાય ઉછેરીને તેના આધારે પ્રાકૃતિક ખેતી કરતા ખેડૂતો માટે ગૌ ઉછેર સરળ બનાવવા ગાય નિભાવ ખર્ચની યોજના અમલમાં મૂકી છે. જેનો દરેક ખેડૂતોએ લાભ લઈ પ્રાકૃતિક ખેતી તરફ વળવું જોઈએ. ■ મો. ૯૮૯૮૩ ૯૪૯૧૫

શ્રાવણ માસના છેલ્લા સોમવારે મહા આરતીનું આયોજન

પવિત્ર શ્રાવણ માસ નિમિત્તે વિશ્વ ઉમિયાધામમાં શ્રી ઉમેશ્વર મહાદેવની મહા આરતીનું આયોજન કરવામાં આવેલ. જેમાં સંસ્થાના હોદ્દેદારશ્રીઓ, દાતાટ્રસ્ટીશ્રીઓ, કાર્યકર મિત્રો તથા ભાવિક - ભક્તોએ ઉપસ્થિતિ રહી મા ઉમિયાની આરતીનો લાભ લીધો હતો.

વિશ્વ ઉમિયાધામે - આનંદના ગરબાનું રસપાન

તા. ૦૨-૦૯-૨૦૨૦૪ ના રોજ વિશ્વ ઉમિયાધામ ખાતે શ્યામા મંડળ - નારણપુરાના ફાલ્ગુનીબેન ભટ્ટ તથા ભજન મંડળી દ્વારા જગત જનની મા ઉમિયાના સાંનિધ્યમાં આનંદના ગરબાનું આયોજન કરવામાં આવેલ. જેમાં વિવિધ વિસ્તારોમાંથી મોટી સંખ્યામાં ભાવિક બહેનોએ ઉપસ્થિત રહી આનંદના ગરબાનું રસપાન કરી, મા ઉમિયાની આરતી - દર્શન કરી ધન્યતા અનુભવી હતી.

ગણેશ ચતુર્થીના પવિત્ર દિવસે વિઘ્નહર્તા ગજાનંદ ભગવાનની સ્થાપના

તા. ૦૭-૦૯-૨૦૨૦૪ ના રોજ વિશ્વ ઉમિયાધામ ખાતે ગણેશ ચતુર્થી પર્વ નિમિત્તે વિઘ્નહર્તા ગજાનંદ મહારાજનું વાજતે - ગાજતે સ્થાપન કરવામાં આવેલ. જેમાં સંસ્થાના હોદ્દેદારશ્રીઓ, દાતાટ્રસ્ટીશ્રીઓ તેમજ કાર્યકર ભાઈઓ / બહેનો ઉપસ્થિત રહ્યા હતા. આ મહોત્સવનું સમગ્ર આયોજન યુવા મહિલા સંગઠન દ્વારા કરવામાં આવેલ.

પ્રવૃત્તિ અહેવાલ

શ્રી ઉમિયા માતાજી મંદિર - ઊઝા ખાતે સંસ્થાના હોદ્દેદારશ્રીઓ દ્વારા ધજારોહણ

તા. ૧૩-૦૯-૨૦૨૪ ના રોજ જગત જનની મા ઉમિયાના ઐતિહાસિક નિજ મંદિરના ૧૮૬૮ વર્ષની ઉજવણીના ભાગરૂપે આપણી માતૃ સંસ્થા શ્રી ઉમિયા માતાજી સંસ્થાન - ઊઝા દ્વારા ધજા મહોત્સવનું આયોજન કરેલ. જેમાં સંસ્થાના પ્રમુખશ્રી આર. પી. પટેલ, ઉપપ્રમુખશ્રી પ્રહલાદભાઈ પટેલ (કામેશ્વર), શ્રી વી.પી. પટેલ, શ્રી દિપકભાઈ પટેલ, ખજાનચીશ્રી કાંતિભાઈ પટેલ (રામ) તથા ગૌરવવંતા ટ્રસ્ટીશ્રીઓ, કમિટી ચેરમેનશ્રીઓ તથા સંગઠનના કાર્યકર્તા ભાઈઓ/બહેનો દ્વારા ૨૧ ધજા ચઢાવી મા ઉમિયાના દર્શન કરી ધન્યતા અનુભવી હતી.

VUF - ભરૂચ જીલ્લા સંગઠન મીટિંગ

તા. ૧૪-૦૯-૨૦૨૪ ના રોજ વિશ્વ ઉમિયાધામ ખાતે ભરૂચ જીલ્લા સંગઠનના ભાઈઓ - બહેનો વિશ્વ ઉમિયાધામે જગત જનની મા ઉમિયાના દર્શનાર્થે પધારેલ. ત્યારબાદ ભરૂચ જીલ્લાના સંગઠન વિશે ચર્ચા-વિચારણા કરવામાં આવી.

મા ઉમિયાના મંદિર નિર્માણ બાંધકામમાં રાફ્ટનો શુભારંભ

આસ્થા - એકતા અને ઊર્જાનું ધામ સમા વિશ્વ ઉમિયાધામ-જાસપુર, અમદાવાદમાં મા ઉમિયાના નવનિર્મિત મંદિરનો ગગનવિહાર ૧૫૫૧ પિલ્લર ઉપર નિર્માણ થઈ રહ્યો છે જે પિલ્લરનું કામકાજ પૂર્ણ થયેથી તા. ૧૪-૦૯-૨૦૨૪ ના રોજ વિધિવત્ મા ઉમિયાની પૂજા કરી રાફ્ટ - કોંક્રિટ ભરવાનું કામકાજ શરૂ થનાર હતું તે જ સમયે પૂજાના પાંચ કંકુ-તિલક કરી પાંચ શ્રીફળ વઘેર્યા અને મા ઉમિયાનો સાક્ષાત્કાર થયો. હાજરાહજૂર મા ઉમિયાએ અમીવર્ષા કરી જેમાં સૌ પાવન થયા અને રાફ્ટ કોંક્રિટ ભરવાના શ્રીગણેશ કર્યા.

પ્રવૃત્તિ અહેવાલ

વિશ્વ ઉમિયાધામ ખાતે - ગણેશોત્સવ નિમિત્તે સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમ

વિશ્વ ઉમિયાધામ ખાતે ગણેશ ચતુર્થી પર્વ નિમિત્તે યુવા - મહિલા સંગઠનના સહયોગથી બાળકો દ્વારા સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમ તેમજ વેશભૂષાનું આયોજન કરવામાં આવેલ. જેમાં સંસ્થાના પ્રમુખશ્રી આર. પી. પટેલના વરુદ્ધસ્તે વિવિધ ઈનામો આપી બાળકોને પ્રોત્સાહિત કરવામાં આવેલ.

ગણેશ ભગવાનનું વિસર્જન

તા. ૧૫-૦૯-૨૦૨૪ ના રોજ વિશ્વ ઉમિયાધામ ખાતે વાજતે - ગાજતે ગજાનંદ ભગવાન ગણપતિ બાપાનું ભવ્યાતિભવ્ય વિસર્જન સંસ્થાના હોદ્દેદારશ્રીઓ, દાતાટ્રસ્ટીશ્રીઓ, સંગઠન કાર્યકર્તા બંધુ-ભગીનીઓ તથા ભાવિક-ભક્તો ઉપસ્થિતમાં કરવામાં આવેલ. આ પ્રસંગે પ.પૂ.કથાકારશ્રી રાજેન્દ્રપ્રસાદ શાસ્ત્રીજીની દિવ્યવાણીથી ધર્મસભાનું આયોજન કરવામાં આવેલ.

વિશ્વ ઉમિયાધામે મા ઉમિયાના દર્શનાર્થે શ્રી આશિષભાઈ પરીખ

કેનેડા GT-20 આંતરરાષ્ટ્રીય ક્રિકેટ મોન્ટ્રીયલ ટાઈગર્સ ટીમની ટી-શર્ટ ઉપર ફર્ટ સાઈડ લોગો છપાવવા માટેની સ્પોન્સરશીપ પ લાખ ડોલર હતી. તેમાં વિશ્વ ઉમિયા ફાઉન્ડેશનનો લોગો છપાય તે માટેના સ્પોન્સર દાતા મોન્ટ્રીયલ ટાઈગર્સ ટીમના માલિક શ્રી આશિષભાઈ પરીખ VUF ઈન્ટરનેશનલ સ્પોર્ટ્સ કમિટીના કન્વીનરશ્રી પરિવાર સાથે જગતજનની મા ઉમિયાના દર્શનાર્થે પધારેલ.

શ્રી બનાસકાંઠા ક.પા.સંસ્કાર મંડળ - પાલનપુર ખાતે સુવર્ણ જયંતિ સમારોહ

તા. ૨૨-૦૯-૨૦૨૪ ના રોજ શ્રી બનાસકાંઠા કડવા પાટીદાર સંસ્કાર મંડળ, પાલનપુર આયોજિત સુવર્ણ જયંતિ સમાપન સમારોહ તથા સ્મરણિકા ગ્રંથ વિમોચન સમારોહનું આયોજન કરવામાં આવેલ. જેમાં સંસ્થાના પ્રમુખ શ્રી આર. પી.પટેલ મુખ્ય મહેમાનશ્રી તરીકે ઉપસ્થિત રહ્યા હતા.

પશ્ચિમ વોર્ડ મહિલા સંગઠન પદભાર પત્ર એનાયત

તા. ૨૪-૦૯-૨૦૨૪ ના રોજ સામાજિક મહિલા સંગઠનમાં અમદાવાદ પશ્ચિમ વોર્ડ વિસ્તારની બહેનો સંસ્થાની વિચારધારા સાથે જોડાઈને સંસ્થાના વિવિધ કાર્યક્રમો - પ્રવૃત્તિઓમાં સ્વયંભૂ જે જવાબદારી વહન કરી રહ્યા છે તે બદલ તે તમામ બહેનોને પદભાર પત્ર એનાયત કરી સન્માનિત કરવામાં આવેલ.

સાબરકાંઠા જિલ્લા-તાલુકા સંગઠનની બહેનો મા ઉમિયાના દર્શનાર્થે

સામાજિક મહિલા સંગઠનની બહેનો વિવિધ જિલ્લા - તાલુકા - તારંગા, ખેડબ્રહ્મા, વડાલી, વિજયનગર, ઈડરમાંથી મા ઉમિયાના દર્શનાર્થે પધારેલ. ત્યારબાદ કેન્દ્રીય મહિલા સંગઠનના ચેરપર્સન ડો. રૂપલબેન પટેલે સંસ્થામાં ચાલતી પ્રવૃત્તિઓથી સૌને માહિતગાર કર્યા હતા અને સાથે ભોજન પ્રસાદ લઈ ધન્યતા અનુભવી.

સાબરકાંઠા જિલ્લા આયોજિત કેરિયર માર્ગદર્શન સેમિનાર

પોલીસ ભરતી જાગૃતિ અભિયાન અંતર્ગત સાબરકાંઠા જિલ્લા સંગઠન દ્વારા કેરિયર માર્ગદર્શન સેમિનારનું આયોજન કરવામાં આવેલ. જેમાં સંસ્થાના પ્રણેતા એવમ્ પ્રમુખશ્રી આર. પી. પટેલ, સાબરકાંઠા ચેરમેનશ્રી શામળભાઈ બી. પટેલ તેમજ સાબરકાંઠા તેમજ અરવલ્લી જિલ્લા ઉમિયા પરિવારના પ્રમુખશ્રી ગિરધરભાઈ ડી. પટેલ, મંત્રીશ્રી રામાભાઈ પી. પટેલ, VUFICS ડાયરેક્ટરશ્રી દેવાંગભાઈ દવે તથા સમાજના કારોબારી સભ્યશ્રીઓ અને VUF સંગઠનના હોદ્દેદારશ્રીઓ - કાર્યકર્તાશ્રીઓ તથા વિદ્યાર્થીઓ ખાસ ઉપસ્થિત રહ્યા હતાં. આ સેમિનારમાં ૧૧૦૦ થી વધારે વિદ્યાર્થીઓએ ભાગ લઈ આગામી સમયમાં આવનાર સરકારી વિભાગની વિવિધ ભરતીઓ વિશે માર્ગદર્શન મેળવેલ.

VUF સ્પોર્ટ્સ ટુર્નામેન્ટ અંતર્ગત યુવા સંગઠન મીટિંગ

સંસ્થાના યુવા મિત્રોની મીટિંગ સંસ્થાના પ્રમુખશ્રી આર. પી. પટેલના અધ્યક્ષ સ્થાને તેમજ યુવા સંગઠનના ચેરમેનશ્રી જીતુભાઈ પટેલના નેતૃત્વમાં મળી. જેમાં આગામી ક્રિકેટ ટુર્નામેન્ટ તથા દરેક જીલ્લા વાર્ષિક યુવા ભાઈઓના નવીન સંગઠનની રચના કરવા તેમજ અન્ય કાર્યક્રમોના આયોજન બાબતે ચર્ચા-વિચારણા કરવા સારું મળી. જેમાં ૧૦૦ થી વધારે યુવા મિત્રો ઉપસ્થિત રહ્યા હતા.

VIBES - નવીન પૃથ્વી ચેપ્ટરનો શુભારંભ

યુવા ઉદ્યોગ સાહસિકોમાં બિઝનેસ નેટવર્કિંગ સાથે સામાજિક જાગૃતિ દ્વારા સમાજના યુવાવર્ગની વ્યાપાર ક્ષેત્રે વૃદ્ધિ થાય તે હેતુસર સંસ્થાના પ્રણેતા અને પ્રમુખશ્રી આર. પી. પટેલના માર્ગદર્શન હેઠળ Vibes (Vishv Umiya International Business Entrepreneur & Social Network) ની શરૂઆત અમદાવાદથી કરેલ, તે અંતર્ગત હાલમાં ગુજરાતના વિવિધ જીલ્લાઓમાં ૯ ચેપ્ટર કાર્યરત છે અને હાલમાં અમદાવાદ પશ્ચિમમાં પૃથ્વી ચેપ્ટરનો નવીન શુભારંભ કરી એમ કુલ ૧૦ ચેપ્ટરમાં ૧૦૦ થી વધુ સભ્યો વાર્ષિકના પ્લેટફોર્મથી જોડાયેલા છે.

05/10/2024 (સોમવાર)

CCE PLANNER COURSE

Offline

DATE	DAY	SUBJECT	TEST	MINI MOCK
5-Oct	Saturday	Oriantation		
7-Oct	Monday	Gujarati	14-Oct	Test -1
14-Oct	Monday	English	21-Oct	Test -2
21-Oct	Monday	History	4-Nov	Test -3
27-Oct	Saturday	DIWALI VACATION		
3-Nov				
4-Nov	Monday	Polity	9-Nov	Test -4
9-Nov	Saturday	Economics	15-Nov	Test -5
15-Nov	Friday	Science &tech	22-Nov	Test -6
22-Nov	Friday	Geography	28-Nov	Test -7
28-Nov	Thursday	Culture	5-Dec	Test -8
5-Dec	Thursday	Reasoning	12-Dec	Test -9
12-Dec	Thursday	Maths	18-Dec	Test -10

ભેચની વિશેષતાઓ

- અનુભવી ફેકલ્ટી દ્વારા મળતું શિક્ષણ
- ૧૦ વિષયોનું કોચિંગ
- લાઇબ્રેરી સુવિધા
- Unit Test
- Hostel and canteen facility available on demand
- Full Mock Test
- One to One Mentorship

ઓનલાઇન રજીસ્ટ્રેશન
edu.vishvumiyafoundation.org

+91 72020 80202

VUFICS Academy

VUFICS, C/O RADIANT SCHOOL OF SCIENCE, KH-0 ROAD, SARGASAN, GANDHINAGAR-382421

મા ઉમિયાનો પ્રસાદ એટલે...

પ્રસાદની પવિત્રતા, શુદ્ધતા અને
ગુણવત્તાની ખાતરી

...જ્યારે સ્વાદમાં ભળે માનો સ્પર્શ
...જાણે શુદ્ધતાનો અંશ

ઉમાસ્વાદમ્ મીઠાઈ

૨૫૦ ગ્રામ

૫૦૦ ગ્રામ

◆ કેસર કાજુ કતરી	૩૧૦/-	૫૯૫/-
◆ કેસર મોહનથાળ	૨૧૦/-	૩૯૫/-
◆ કાજુ મૈસુર	૩૧૦/-	૫૯૫/-
◆ ટોપરા પાક	૧૭૫/-	૩૩૦/-
◆ મગસ લાડુ	૨૧૦/-	૩૯૫/-
◆ ડ્રાયફ્રુટ અંજીર પાક	૩૨૫/-	---
◆ ડ્રાયફ્રુટ ખજૂર પાક	૩૧૦/-	---

ઉમાસ્વાદમ્ નમકીન - ૨૫૦ ગ્રામ

◆ નવરત્ન મિશ્રણ	૭૫/-	◆ ડ્રાય કચોરી	૮૦/-
◆ ગુજરાતી મિશ્રણ	૭૫/-	◆ ડ્રાય ફ્રુટ ફરાળી ચેવડો	૧૭૦/-
◆ ટેસ્ટી સીંગભુજીયા	૭૫/-	◆ ફરાળી મસાલા ચેવડો	૧૩૦/-
◆ રતલામી સેવ	૭૫/-	◆ દાળ મૂઠ પ્લેન	૮૫/-
◆ ફુલવડી	૭૫/-	◆ ટમટમ ગાંઠિયા	૮૦/-
◆ ભાખરવડી	૮૦/-	◆ તીખી જાડી સેવ	૮૦/-

ઉમાસ્વાદમ્ ડ્રાયફ્રુટ ઉપલબ્ધ છે.

◆ કાજુ	◆ બદામ	◆ પિસ્તા
◆ અંજીર	◆ અખરોટ	◆ કિસમિસ

હિવાળી માટે પ્રિ-ઓર્ડર બુકીંગ ચાલુ છે. (મો.) ૭૨૦૨૦૮૫૫૫૧

◆ ઉમા સ્વાદમ્ આઉટલેટ ◆

સ્કારાપર્લ શોપ નંબર ૧૯-૨૦, મહિન્દ્રા શો-રૂમની પાછળ,
ઓફ સાયન્સ સીટી રોડ, સોલા, અમદાવાદ-૩૮૦૦૬૦.

વિશ્વ ઉમિયાધામ - વૈષ્ણોદેવી મંદિર સામે, એસ.જી. હાઈવે, જાસપુર રોડ, અમદાવાદ. - મો. ૭૨૦૨૦૮૦ ૨૨૨ / ૩૩૩

પુશીઓથી રમશે આંગણું, જ્યારે ઘરે બંધાશે પારણું

ક્યા દંપતીઓ લાભ લઈ શકે છે?

મહિલા

બંધ ટ્યૂબ્સ, વારંવાર IUI માં નિષ્ફળતા, ઈંડામાં ખરાબી
અનિયમિત માસિક અને ગર્ભાશયમાં ગાંઠ હોવી

પુરુષ

ઓછા શુક્રાણુ, શુન્ય શુક્રાણુ, શુક્રાણુઓની
ઘીમી ગતિશીલતા અને ખરાબ ગુણવત્તા

તમામ સુવિધા એકજ સ્થળે

અત્યાધુનિક IVF લેબ, સયોટ નિદાન, સફળ
પરિણામ, IVFના પ્રથમ પ્રયત્ને ઉત્તમ સફળતા,
પોતાનું ઈંડું અને પોતાના જ શુક્રાણુથી IVF
સારવારમાં અગ્રેસર, નિષ્ણાંત અને અનુભવી
એમ્બ્રિઓલજિસ્ટની ટીમ, જેવા અત્યાધુનિક
જિનેટિક ટેસ્ટ.

ઉપલબ્ધ સેવાઓ

IUI | IVF | ICSI

બ્લાસ્ટોસિસ્ટ કલ્ચર | PGD/PGS એન્ડ્રોલોજી
સર્જિકલ સ્પર્મ એસ્પિરેશન | કાયો પ્રિઝર્વેશન
એગ - સ્પર્મ - એમ્બર્યો | TESA | PESA
માઈક્રો TESE 4D સોનોગ્રાફી | એન્ડોસ્કોપી
NABL પ્રમાણિત લેબોરેટરી

2૦૦૦૦+ પરિવારને મળી
આઈ.વી.એફ. થી ખુશીઓ

90 દેશોના લોકોને સારવાર આપનારા

ટાઈમ્સ ઓફ ઈન્ડિયા દ્વારા
નેશનલ સર્વે ઓફ ફર્ટિલિટી ક્લિનિક
2019માં દ્વિતિય ક્રમાંક (પશ્ચિમ ઝોન)

ડૉ. આર. જી. પટેલ
(ઈન્ફર્ટિલિટી અને IVF સ્પેશ્યાલીસ્ટ)

સનફ્લાવર ઈન્ફર્ટિલિટી એન્ડ IVF સેન્ટર

માનવ મંદિર પાસે, ટ્રાફિક પોલીસ હેલ્મેટની સામે, મેમનગર, અમદાવાદ, ગુજરાત 380052. મોબાઈલ નં : 079 27410080, +91-9687003993

સનફ્લાવર મલ્ટી સ્પેશિયાલિટી હોસ્પિટલ

નાથાલાલ કોલોની, પંજાબ નેશનલ બેંક ની સામે, લખુડી સર્કલ પાસે, નારણપુરા, અમદાવાદ- 380013. મોબાઈલ નં : 07929914965, +91-9099400445

સનફ્લાવર IVF ક્લિનિક

418, સાહિત્ય આર્કેડ, હરિદર્શન ચાર રસ્તા પાસે, નવા નરોડા, અમદાવાદ, ગુજરાત - 382 330. મોબાઈલ નં : 07946010728, +91-9099400221

Sunflower
Hospital

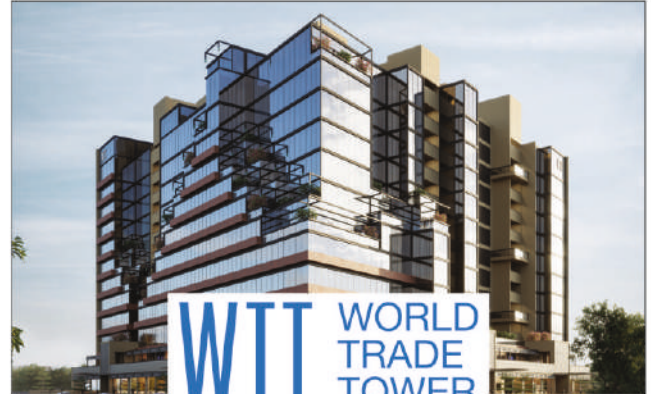
COMPLETED PROJECTS

**SOUTH BOPAL
TRADE CENTRE**
RETAIL & WORK SPACE

RETAIL & WORK SPACES
AT SOUTH BOPAL

PR/GJ/AHMEDABAD/DASKROI/AUDA/CAA00341/051017
GUJRERA.GUJARAT.GOV.IN

WTT **WORLD
TRADE
TOWER**

RETAIL & OFFICE SPACES
AT SG HIGHWAY

PR/GJ/AHMEDABAD/AHMEDABAD CITY/AUDA/CAA04785/AIC/160221
GUJRERA.GUJARAT.GOV.IN

NEW PROJECTS

RETAIL & OFFICE SPACES
AT AMBLI "T" JUNCTION

PR/GJ/AHMEDABAD/AHMEDABAD CITY/AUDA/CAA09112/290921
GUJRERA.GUJARAT.GOV.IN

3 BHK SERENE HOMES
AT SINDHU BHAVAN EXTENSION ROAD

PR/GJ/AHMEDABAD/AHMEDABAD CITY/AUDA/CAA09112/290921
GUJRERA.GUJARAT.GOV.IN

3 BHK
KIDS FRIENDLY HOMES
COMING SOON

OPPOSITE APOLLO INTERNATIONAL SCHOOL,
SOUTH BOPAL

संजयभाई पटेल
(विसलपुर)

+91 98254 42197